

İkinci Uluslararası TMT Sempozyumu, Mücahitler Derneği, TMT Derneği ve KKTC Üniversiteleri, KKTC, 26 Ekim-1 Kasım 2011, KKTC, Cilt III, s. 141-208.

1962–1967 SÜRECİNDE KIBRIS TÜRK MİLLİ MÜCADELESİ, TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI VE KENAN ÇOYGUN PAŞA

GİRİŞ

XIX. yüzyılın ilk yarısında başlayan Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak girişimleri adanın 1878'de İngiliz yönetimine bırakılmasından sonra daha da artmış, hatta Rumlar yeni yönetimin de göz yummasıyla zaman zaman isyan etmişler ve Türklere yönelik çeşitli tacizlerde bulunmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin ada üzerinde özerklik konusunu gündeme getirmesi ise Kıbrıs'ta iki toplumun bir daha geri dönülemez bir biçimde karşı karşıya gelmesine yol açacak yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştu. 15 Ocak 1950 günü Kıbrıs Kilisesi Başpiskoposu Makarios III öncülüğünde adanın Yunanistan'a ilhakı için halkoylaması yapan Rumlar bu girişimlerini kabul ettiremeyince bu kez Yunan ordusunda albay rütbesini almış Kıbrıslı bir subay olan Georghios Theodors Grivas'ın liderliğinde EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) adlı terör örgütünü kurarak Megali İdea çerçevesinde adanın Yunanlaştırılmasına çalışmışlardır. Kıbrıs Türklerine yönelik kanlı eylemler gerçekleştiren EOKA terör örgütüne Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposu Makarios'un Partisi EDMA (Yeniden Demokratik Yapılanma Birleşik Cephesi) ve AKEL (Kıbrıs Rum Komünist Partisi) de destek vermektedir.¹

Rum saldırıları Türkiye'de büyük yankı bulmuş, ülkenin dört bir yanında düzenlenen mitinglerle Rum katliamları kınanmış, hükümetin Kıbrıs Türklerine daha aktif bir şekilde yardım etmesi istenmiştir.² Nitekim Türk hükümeti İngiltere nezdinde girişimde bulunarak Türk halkının can ve mal güvenliğinin korunmasını istemişse de olayların önü alınamamıştır. Kıbrıs Rum lideri Başpiskopos Makarios ve George Grivas Kıbrıs milliyetçisi değil Yunan milliyetçisi olduklarından, gayeleri iki toplumlu bağımsız bir devlet kurmak değil, Kıbrıs Türklerine hiç yer vermeyen Enosis ve adanın Yunanlaştırılmasıdır. Yunanistan'ın büyük desteğiyle 1955 yılı ortalarında kuruluşunu tamamlayan EOKA (Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston)³ tedhiş örgütünün siyasi lideri Makarios, askeri lideri ise Yunanistan iç savaşı sırasında "X" kod adıyla bir yeraltı örgütü kuran ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra örgütü aşırı uçta partileştiren George Grivas'tır.⁴ Grivas'ın deyimiyle adayı yönetenlerin yıllar boyunca "sessiz bir kadın köle" olarak gördükleri adayı kurtarma zamanı gelmiştir.⁵ "Kıbrıs

¹ M. Tefik Tarkan, Genel Çizgileriyle Kıbrıs, Ankara, 1975, s. 75.

² Cüneyt Öztürk, "Kod Adı Bozkurt", 21 Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Özel Rapor, Mart 2008.

³ Bir yeraltı örgütünün hangi şartlarda ve ne şekilde kurulabileceği, hangi faaliyetlerde bulunacağı ve nasıl başarılı olacağı konusunda bilgi veren ve bu bağlamda EOKA'nın içyüzünü anlatan bu kitap bizzat Grivas'ın sözlerinden hareketle ve birinci ağızdan Charles Foley'in editörlüğünde kaleme alınmıştır. Charles Foley, 20 Mart 1959 tarihinde Grivas'ı Lefkoşa'dan Yunanistan'a uğurlayanlar arasındadır. Charles Foley, Guerrilla Warfare and EOKA Struggle; General Grivas, Longman Yay., Londra, 1964, s. 109

⁴ İkinci Dünya Savaşı sürecinde ve özellikle 1941–1942 döneminde Yunanistan ağıltan ve Alman işgalinden inin inin inlerken, özellikle Büyük Açlık Dönemi olarak bilinen yıllarda günde ortalama 3.000 Yunan ağıltan sokaklarda ölü ve cesetleri kamyonlarla toplanıp çukurlara atılırken kurulan silahlı yer altı örgütleri ise Alman işgal güçlerine karşı direnişe geçerler. ELAS, EDES gibi komünist örgütler bu mücadeleye girmişken Grivas'ın faşist X örgütü ise Almanlara işbirliği teklif eder. Bütün dünyayı işgal ve ele geçirme düşüncesindeki Almanlar bu teklifi fazla ciddiye almayınca işbirliği teklifi fiiliyata dökülmez fakat kendi ülkesine ihanet eden bir asker kişiliğin bu davranışı "vatan hainliği" yaftasından kurtulamaz. Bu ihanette bulunan Grivas ise 1950'de Yunan hükümeti tarafından savaş döneminde kurulan bütün yeraltı örgütlerinin üyelerine devlet onur madalyası verilirken aynı madalyayı alanlar arasındadır. Bir vatan hainine neden onur madalyası verildiği sorusunun cevabı ise birkaç yıl sonra Yunanistan'ın kurdurduğu EOKA terör ve tedhiş örgütüyle ortaya çıkacaktır.

⁵ KTMA, EOKA Bildirileri Dosyası No.1318 ve 1319.

Mücadelesi Ulusal Örgütü” olarak adlandırılan bu örgütün ulusal kavramıyla kastettiği Elen düşüncesi ve Enosis fikrinden başka bir şey değildir.⁶ EOKA’nın önce İngilizlere, daha sonra da Türklere ve neredeyse kendilerine yardım etmeyen ve destek olmayan Rumlar da dâhil bütün ada insanına karşı giriştiği terör ve tedhiş hareketleri karşısında Kıbrıs Türkleri de önce çok küçük çaplı ve bölgesel örgütlenmelerin içerisine girmeye ve kendilerini ellerinden geldiğince Rum saldırılarından korumaya çalışırlar.⁷ Bu çabalar dâhilinde karşımıza çıkan son derece amatör, tamamen mahallî ve etkisiz örgütlenmeler arasında Üçok, Kıbrıs Türk Fedailer Birliği, Limasol’da I-I Like It, Karaçete⁸, Volkan⁹, 9 Eylül gibi faaliyetler ortaya çıkar.

KENAN ÇOYGUN ÖNCESİ DÖNEMDE KIBRIS

EOKA örgütünün eylemlerine adadaki İngiliz yönetiminin engel olmaması üzerine Kıbrıs Türk toplumu da çeşitli savunma örgütleri kurmuşlardır. Başlangıçta küçük köy örgütlenmeleri şeklinde ortaya çıkan bu organizasyonlar daha sonra TMT¹⁰ çatısında bir araya gelmişlerdir. Bir yeraltı örgütü olan TMT gerek Türkiye, gerekse Kıbrıs’taki faaliyetlerini son derece gizli yürütmektedir.¹¹ Ancak Kıbrıs’ta Rum saldırılarına karşı derme-çatma silahlarla büyük bir mücadele veren TMT ve diğer yeraltı örgütlerinin direnişi Kıbrıs Türk halkının can ve mal güvenliğinin korunmasında yeterli olamaz. Zira Yunan ordusu tarafından desteklenen EOKA terör örgütünün Türklere yönelik saldırıları artmış, onlarca Türk köyü boşaltılmış, binlerce kişi göç etmek zorunda kalmıştır.¹² Cumhuriyet gazetesi muhabiri Ömer Sami Coşar’ın 11 Ağustos 1957 tarihinde Kıbrıs Türkleriyle yaptığı röportajda; “...Rumların ekseriyette bulundukları köylerde Türkler katlediliyor, kaçırılıyor, tehditle, cebirle başka yerlere kaçırılıyor, mal ve mülkleri yağma ediliyor ve bu facialar kimsenin müdahalesine uğramadan aylardır devam ediyor...”¹³ şeklinde çok sayıda ifadeye yer verilmektedir. Kıbrıs Türk toplumu ileri gelenlerinin ve Rum saldırılarına maruz kalan halkın Ankara’dan acil askerî yardım talep etmeleri¹⁴ üzerine Türk hükümeti TMT’yi hem eğitim hem de lojistik

TCE

⁶ R. R. Denktash, *The Cyprus Triangle*, Lefkoşa, 1982, s. 22.

⁷ Kıbrıs Türk Kültür Derneği İzmir Şubesi Başkanı merhum Mustafa Tunçalp ile 18 Ekim 2002 tarihinde yapılan görüşme

⁸ TMT Lefkoşa Sancağı mensubu Erdoğan Tilki ile 10 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

⁹ Volkan teşkilatının kurucularından Kemal Mişon ile 11 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

¹⁰ Rauf Denktaş, Mustafa Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu sivil liderliği altında kurulan TMT 26 Kasım 1957 tarihinde Kıbrıs Türk halkına yayınladığı bildiride şöyle demektedir: “Volkan, 9 Eylül Cephesi ve buna benzer teşkilatlar lağvedilmiştir. Bunun yerine Kıbrıs Türk’ünün bağrından çıkmış, gerek emperyalist sömürge idaresine, gerekse Kıbrıs’ı Yunanistan’a ilhak yolunda Enosis’i temine çalışan Rum sürülerine karşı Kıbrıs Türklerini savunma görevini üstlenmek üzere yeni bir teşkilat kurulmuştur. Bu bir saldırı değil, bir savunma teşkilatıdır. Bütün Kıbrıs Türklerini bu teşkilata destek olmaya ve bu teşkilat içinde yer almaya çağırıyoruz. Ulvi Keser, Kıbrıs’ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı, IQ Yay., İstanbul, Ocak 2007, s. 233

¹¹ TMT mücadelenin kutsallığından hareketle üyelerine gizliliği esas alan şu yemini ettiriyordu: “Kıbrıs Türk’ünün yaşayış ve hürriyetine, Canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun, vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk Milleti’ne adadım. Ölüm dahi olsa, verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen, her şeyi canımdan aziz bilip sonuna kadar, muhafaza edeceğim. Gördüklerimi, işittiklerimi, hissettiklerimi ve bana emanet edilenleri, hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezasının ölüm olacağını biliyorum. Yukarıda sıralanan hususları harfiyen tatbik edeceğime, şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir, and içerim.”, Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır, Birinci Kitap*, Başlangıçtan 1960’a, Ankara, 2000, s. 183.

¹² Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958–1960)* Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyeti’ne, Ankara, 2000, s. 4–5. Ayrıca bkz. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01.21.121.11–1

¹³ BCA, 30.01.38.227.15–2–4

¹⁴ Kıbrıs’ın Baf Kazası’ndan Niyazi Haşim, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes’e gönderdiği 28 Aralık 1959 tarihli mektubunda, 1958 yılındaki Rum saldırılarında köylerini terk etmek zorunda kaldıklarını,

olarak örgütlemeye karar verir.¹⁵ Alınan karar gereğince Yarbay (Daha sonra Albay) Rıza Vuruşkan Ali Conan kod adı ve TMT lideri Bozkurt olarak ilk etapta 7 kişilik ekibiyle Temmuz 1958 sonunda Kıbrıs'a gelir.¹⁶ Hazırlanan projenin başında Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Tümgeneral Daniş Karabelen bulunurken, uygulamaya ilişkin bütün çalışmaları Ankara merkezli olarak Binbaşı İsmail Tansu yürütmektedir. 1 Ağustos 1958'den itibaren fiilen Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından onaylanan ve desteklenen¹⁷ TMT faaliyetleri bu süreçte Kore'de yeraltı harbi konusunda uzmanlaşmış askeri personel tarafından sevk ve idare edilmiş ve Kıbrıs Türk toplumunun temel dayanağı olmuştur; ancak 27 Mayıs İhtilali Kıbrıs'taki bu örgütlenmeye ağır darbe vurmuş, EOKA'yı ve Makarios'u cesaretlendirmiştir. 27 Mayıs 1960 sonrasında Türkiye'de oluşan yeni yönetimin (Milli Birlik Komitesi) Kıbrıs'a duyarsız kalmasının sebebi en nazik ifadeyle adadaki gelişmeler hakkında ya son derece yetersiz bilgiye sahip olmaları ya da Menderes yönetiminin bütün kararlarına ve uygulamalarına ön yargıyla yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Öyle ki Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş'ın Menderesçi oldukları yönünde propagandalar yapılmış, Seferberlik Tetkik Kurulu (STK)'nın TMT'ye gönderdiği silahlar için "Menderes özel ordusunu kuruyor." iddiaları ortaya atılmıştır. Ayrıca TMT faaliyetleri konusunda bilgi toplanmaya başlandıktan sonra TMT son derece haksız bir suçlamayla karşılaşır ve Gestapo olarak nitelendirilir. Dönemin ilk günlerinin olağan karşılanabilecek toz dumanı içerisinde yapılan bu yakışıksız nitelermeler ve suçlamalar sonrasında STK Başkanlığı görevini yaklaşık 7 yıldır yapmakta olan Daniş Karabelen de görevinden alınır. Böylece TMT, 27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de ortaya çıkan yeni durumdan en çok etkilenen kuruluşların başında gelir. Kıbrıs Türk toplumu liderlerinden KKTC kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş karşı karşıya kaldıkları bu sıkıntılı süreçle ilgili şunları söylemektedir,¹⁸

"...27 Mayıs olduğu gece Rıza Vuruşkan bana telefon etti. Bana 'Türkiye'de ihtilal olmuştur. Dr. Küçük, Menderes'i çok sever. Aksi bir şey söylemesin. Bu artık askerin el attığı bir olaydır. Gel birlikte Dr. Küçük'e gidelim.' dedi. Dr. Küçük'e gidip uyandırdık. Kendisine durumu anlattık. Tabii çok üzüldü. Ben de çok üzüldüm. Kıbrıs'a muazzam yardım eden Menderes-Zorlu ikilisi ortadan kaldırılıyordu. Bilahare sağda solda Kıbrıs'a gönderilmek üzere depolanmış silahlar bulunmaya başladı. Bunlar halkı silahlandırmak üzere toplanan silahlardır diye kullanılmak istendi mahkemede aleyhlerine. Biz Dr. Küçükle beraber bunların Kıbrıs'a gönderilmek üzere hazırlanan silahlar olduğunu duyurduk ama TMT derhal kaka oldu. Menderes'in silahşorları anlamına gelen bir şey üzerine ve buraya gelen ihtilal büyükelçisi Dırvana, TMT'nin adını bile duymak istemez durumdaydı. Bir gün bize gelip dedi ki 'Yorgacis, Yunanistan ve Türkiye'den polis getirip silahları toplamak istiyor. Ne dersiniz?' Ben de 'Efendim, Yorgacis EOKA'nın silahlarının nerede olduğunu bilen adam. Ben de TMT'nin silahlarının nerede olduğunu bilen adamım. Eğer böyle bir şey yaparsanız ben bu silahları size Atatürk Meydanı'nda yığarım ve teslim ederim. Türkiye'nin silahlarıdır

Kıbrıs'taki İngiliz idaresinin yardımda bulunmadığını, Türk toplumu önde gelenlerin de ellerinden bir şey gelmediğini belirterek acil yardım talep eder. BCA. 030.01.21.121.11-3

¹⁵ Bu aşamada dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Kıbrıs'a gösterdiği özel ilgi ve TMT faaliyetleri konusunda inisiyatif ve yetkilerini sonuna kadar kullanmasının altını çizmek gerekmektedir.

¹⁶ Ulvi Keser, a.g.e., s. 125.

¹⁷ Kıbrıs'ta Türk toplumuna yönelik katliamı önlemek amacıyla kurulan TMT'ye Türk hükümeti Genelkurmay STK arcılığıyla silah desteği vermeye çalışmaktaydı. Nitekim İngiliz donanmasının denizden, uçakların havadan devamlı kontrol altında tuttukları Kıbrıs adasına 1 yıl içerisinde 5.000 mücahidi silahlandırarak kadar malzeme gönderilmiş, bu yolda çok sayıda kayıp verilmiştir. Kıbrıs Türkleri tarafından "Bereket" adı verilen bu mühimmat çanak adı verilen çukurlara konularak muhafaza edilmekteydi. Kıbrıs Türklerinin ilk Bereketçisi Vehbi Mahmutoglu ile 10 Temmuz 2009 tarihinde Yeni Erenköy'deki evinde yapılan görüşme.

¹⁸ KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

bunlar, mukavemet silahlarıdır. Tedhiş silahı değildir.’ dedim ve onu da öyle gönderdik...”

Hatta dönemin Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş’in durumu öğrendikten sonra onun bu iddiaların yersiz olduğu ve Kıbrıs’taki hassas durumu izah eden uyarıları dikkate alınmamış, TMT’yi teşkilatlandıran Alb Rıza Vuruşkan Türkiye’ye çağrıldığı gibi Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçiliği’ne de Türkiye’nin ilk ve son Kıbrıs Cumhuriyeti Büyükelçisi olarak Kıbrıs Türk halkının haklarına duyarsız kalan Emin Dırvana atanmıştır.¹⁹ EOKA’cılardan oluşan Makarios yönetimindeki Kıbrıs hükümeti ise Türkiye’deki bu durumu da fırsat bilerek adadaki Türklerin haklarını her geçen gün biraz daha gasp etmektedir.²⁰ O güne kadar yaklaşık 5.000 Kıbrıslı Türk’ü mukavemet konusunda bilgilendiren ve eğiten TMT, Türkiye’de oluşan yeni dönemle beraber birçok asılsız iddia sonrasında çalışmalarını sağlıklı olarak devam ettirememiş ve faaliyetler ister istemez sekteye uğramıştır. TMT organizasyonunda önemli rol oynayan Albay İsmail Tansu, Ankara’daki yeni yönetimin Kıbrıs’taki Türk askerî organizasyonuna yönelik olumsuz tutumu hakkında şu bilgileri vermektedir;²¹

“Türkiye’de askeri darbenin yapıldığı 27 Mayıs 1960 tarihine gelindiğinde bizim kadromuz hükümetimizin verdiği TMT ile ilgili gizli görevi planladığımız gibi yürütmekteydi. Büyük bir mesafe almıştık. TMT örgütü kurulmuş, 5000 kadar mücahit eğitimden geçirilmiş, örgüte yeteri kadar silah gönderilmişti. Söz verdiğimiz gibi, TMT’nin mevcudiyetinden İngiliz yönetiminin, Rumların, Yunanistan’ın, Türk ve dünya kamuoyu ve basınının haberi olmamıştı. Böyle olmakla beraber bizim Ankara’da TMT Genel Karargâhı’ndaki görevimiz bitmemişti. Bütün hız ve heyecanımızla TMT’yi çok daha kuvvetli hale getirmek için çabalarımızı sürdürecektik. Hedefimiz daha önce de belirtildiği üzere adada 15.000 kişilik hazır bir kuvvet oluşturmaktı. Darbecilerin istihbaratına göre, başta Daniş Karabelen Paşa olmak üzere hepimize ‘Demokrat Parti hükümetinin adamları, Adnan Menderes’in Gestaposu’ adını yakıştırmışlardı. İlk etapta ne olup bittiğini anlamaya çalışırken Kıbrıs’ta böyle bir teşkilatın mevcudiyeti ve adaya silah gönderilmiş olması darbeyi gerçekleştirenleri ürkütmüştü. Dairemizdeki subayların tümünü tutuklamayı planlamışlardı. Menderes’in Gestaposu propagandası yapıyorlardı. Hatta ‘Bu dairenin bütün subaylarını tevkif edeceğiz.’ demişler. Bu aptalca ve adi dedikodudan, darbenin ilk gününde haberdar olur olmaz hemen koşmuş, ihtilal komitesi içinde bulunan 4 arkadaşıyla temas kurmaya çalışmış, bunlardan Kur. Alb. Osman Köksal (Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı), Kur. Alb. Alpaslan Türkeş (Başbakanlık Müsteşarı) ile görüşerek dairemizin asli görevi ile Kıbrıs’la ilgili gizli faaliyetlerimizi açıklayarak gerekli izahatlarda bulunmuştum. Osman Köksal, Kore’den arkadaşımdı. Alpaslan Türkeş ise Kara Harp Okulu’nda bizden 1 sınıf öndeydi. Bu izahatımdan sonra hayretler içinde boynuma sarılıp ‘Sağ ol. Bizi büyük bir hata ile skandaldan kurtardın.’ demişlerdi. Hatta Türkeş ‘Kıbrıs faaliyetlerimiz için ne istekleriniz varsa bildir, derhal yerine getireceğiz.’ demişti. Ben de isteklerimizi sunmuştum. Millî Birlik Komitesi içerisinde hukuk tahsili yapmış Yüzbaşı Muzaffer Özdağ gibi subaylar da bulunmaktaydı. Daha sonra 14’ler hareketi falan başladı ve ortalık iyice karmakarışık oldu. Türkeş listedeki isteklerimiz için gerekli emirleri vermeye hemen başlamıştı. Fakat bu girişimimde dairemizin gerçekten değerli başkanı Daniş Karabelen Paşa’nın görevden alınmasını önleyememiştim. Çünkü kendisi Demokrat Parti milletvekili Danyel Akbel’in kardeşiydi.”

¹⁹ Öztürk, “Kod Adı Bozkurt”, 21 Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Özel Rapor, Mart 2008, s. 5.

²⁰ Fahir Armaoğlu, 20 Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980, Ankara, 1983, s. 785.

²¹ Emekli Albay İsmail Tansu ile 23 Kasım 2002 tarihinde Ankara’da yapılan görüşme.

Bu arada TMT ile ilgili faaliyetlerde yardım ve desteği görülen Bakanlıklar ve Genelkurmay Başkanlığı ile ilişkilerin aynı şekilde devam ettirilmesi talebi Kur. Alb. Alpaslan Türkeş tarafından kabul edilir ve istenilenler yerine getirilir;²²

“Türkiye’de 1960 ihtilal yönetimi, Kıbrıs’ta henüz ne olup bittiğinden habersizdi. Nitekim Kıbrıs’taki mevcut liderliğe ve özellikle Denктаş Bey’e karşı olumsuz bir tavır içine girmişlerdi. İhtilalden sonra Ankara’ya gittik. Orada bize Alpaslan Türkeş açıkça muhalefeti beyan etti ve Türkeş, özel olarak Rauf Bey’i odasına çağırarak ona ‘Yahu Denктаş Bey, siz Kıbrıs’ta neler yapıyormuşsunuz da bizim haberimiz yok.’ diye hesap sormuş. Aslında ihtilal sonrası yönetim TMT’nin oluşumuyla ilgili durumdan da habersizdi. Çünkü TMT çok gizli ve Özel Harp Dairesi bünyesinde kurulmuştu. Buna bağlı olarak da TMT için Kıbrıs’a yapılan silah sevkiyatı ve diğer işlemler dosyalarda incelendiği zaman başka kanallara gönderildiği görülüyor. Silahların Kıbrıs’a ve TMT’ye gönderildiği yolunda dosyalarda kayıt bulunmuyordu. Tabii ihtilal sonrası yönetimde Alpaslan Türkeş de Başbakanlık müsteşarı olduğu için bu konuları tepkiyle karşılıyor.”

Görevden alınan STK Başkanı Daniş Karabelen’in yerine bu göreve atanan Emekli Kur. Alb. Faruk Ateşdağlı²³, Lübnan’da yurtdışı göreve başlayınca kadar fazla müdahaleci bir tavır takınmadan bu görevi üstlenir. Daniş Karabelen’in en büyük yardımcısı Bnb. İsmail Tansu da 2 Eylül 1960’da emekliliğini isteyerek görevden ayrılır ve yerine 1937 devresi KHO mezunu Kur. Bnb. Şaban Başsoy getirilir.²⁴ TMT’nin ilk Bayraktarı Alb. Rıza Vuruşkan da bundan birkaç ay sonra Kıbrıs’tan geri çağırılır.²⁵ Böylece TMT’nin Ankara ayağında beyin rolü oynayan ve 1 numaralı isim olarak nitelendirilebilecek Daniş Karabelen’in görevden alınması, ardından STK Lojistik Şube Müdürü olan ve TMT organizasyonunda 2 numaralı rolü üstlenen Bnb. İsmail Tansu’nun emekliye ayrılması ve son olarak da Albay Rıza Vuruşkan’ın Kıbrıs’tan geri çekilmesi TMT faaliyetlerine moral-motivasyon, faaliyetlerin devamlılığı ve Kıbrıs’taki çalışmalar açısından ard arada üç darbe birden vurur. Gerek TMT askeri kanadında gerekse Ankara yönetiminde önemli değişikliklere ve sıkıntılara yol açan bu gelişmelerle ilgili Rauf Denктаş şunları ifade etmektedir,²⁶

“Rıza Vuruşkan gitti ve yerine bu ikinci adam geldi. Nihayet şu kadar ay sonra o gitti ve 6 ay kadar bir boşluk var ortada ve Melih Bey lakaplı (Mustafa Kaya Dağlı) adında bir Binbaşı (geldi). İşte rutin işleri yürütüyor. Bir şey yaptığı yok ve hareketsiz bir dönem, tamamen hareketsiz bir dönem. Nihayet bana bir gün Genelkurmay’dan bir Albay geldi ve ‘Denктаş Bey biz mecburduk ve kendi adamımızın raporlarına inanmak mecburiyetindeydik. Şimdi gelişmelere baktıkça, bakıyoruz siz tamamen haklıydınız. Rumların bir harekete geçeceğini biz de görüyoruz... Size çok yeni bir lider gönderiyoruz. Lütfen onunla da işbirliği yapın ve bir şey yapmadığımız için özür dileriz. ‘Özür dileyen bir şey yok. İnşallah zaman kazanmış oluruz. Kenan Coşgun 6 ay sonra

²² Osman Örek’ten aktaran Kıbrıs Postası, 30 Kasım 1986.

²³ “...1931 yılı Harp Okulu mezunu olup Kurmay Albay iken nasıl bir tartışmaya düşmüşse yaşadığı tartışma sonrasında emekliliğini isteyerek generallik sırasındayken hizmetten ayrılmış... Ateşdağlı ordu subayları arasında sevilen, sayılan bir kimseydi. Atatürk ve cumhuriyet tutkunuydu. Ordu subaylarından ondan genç olanlar, hatta bazı sivil kişiler kendisine Faruk Ağabey diye hitap ederlerdi. Kurtuluş Savaşı gazilerinden Yarbay Atıf (Ateşdağlı)’ın oğluydu. 27 Mayıs harekâtından sonra Faruk Ağabey bir hafta kadar kayboldu. Sonra bakanlığa döndü. Beni de ziyarete geldi. STK denilen, sonradan adı Özel Harp Dairesi’ne çevrilen bir gizli örgütün başına getirilmiş...” Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Oğuz, Ağla Yüreğim, İstanbul, Mart 2007, s.365.

²⁴ TMT Ankara karargâhından emekli Albay İsmail Tansu ile 23 Kasım 2002 tarihinde Ankara’da yapılan görüşme.

²⁵ KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

²⁶ Adı geçen görüşme.

geldi. O gelir gelmez teşkilatın adamlarını alıp gözden geçirdi. Bazılarını ekarte etti, bazılarını karargâha aldı ve bu iş (Aralık 1963 olayları) patlak verdiğinde yeni gelmiş ve henüz her şeye hâkim olmayan bir lider olarak devralmış oldu ama zaman içinde her şeye hâkim oldu...”

27 MAYIS 1960 SONRASINDA KIBRIS VE KENAN ÇOYGUN

Türkiye’de “Menderes’in Ordusu” ve “Menderes’in Gestapoları” gibi son derece ağır ithamlarla da karşılaşan TMT faaliyetleri durma noktasına gelir, Kıbrıs’ta görevli kurmay kadrosu geri çağrılarak pasif görevlere atanır. Ankara’da da aynı şekilde STK içinde yeni düzenlemelere gidilir ve Kıbrıs adası 21 Aralık 1963 tarihinde Akritas Planı çerçevesinde Rumların bütün ada sathında Türklere yönelik katliam girişimlerine başlayacağı günlere hızla yaklaşırken TMT başsız, sahipsiz, organizasyondan ve moral-motivasyondan uzak bir haldedir. Geçici dönemin ardından Albay Kemal Çoygun’un adaya gelmesi sonrasında ise olaylar patlak verecektir. Bu dönemde özellikle Bayraktarlık, Büyükelçilik ve KTKA arasındaki ilişkiler iyiden iyiye bozulmaya başlamıştır ve sürecin kaçınılmaz sonucu olarak toplum liderleri kendilerini Bayraktarlık, Büyükelçilik, Ankara ve KTKA arasında birilerine yakın bulurken doğaldır ki diğerlerine mesafeli bir tavır almaya başlarlar. Bu durum devamında yeni sürüşmeler, ihtilaflar ve çatışmalar da getirdi. Nitekim 1963 sonrasında adada Kıbrıs Cumhuriyeti fiili olarak ortadan kalkarken bir ölçüde gizini deşifre eden ve bazı güçlerini yeraltından yerüstüne çıkaran TMT içinde ve Kıbrıs Türk toplumunda farklı sorunlar, ihtilaflar, çatışmalar, huzursuzluklar artmaya başladı. Sayın Rauf Denктаş yaşanan bu sıkıntılı günleri şöyle anlatmaktadır:²⁷

“...1963’den sonra Doktor (Dr. Fazıl Küçük)’a çok çektiler. Dr. Küçük’le Bayraktarlık’ın arası açıldı. Burada, Türkiye’de ‘Dr. Küçükçüler’ ve ‘Denктаşçılar’ diye şeyler başlattılar. Ben devamlı Özel Kalem’im Kutlu Adalı kanalıyla ‘Aman yapmayın, birlik, beraberlik isteriz.’ diye yazılar yazdım ama çok kırdılar Doktor’u. Dr. Küçük onları istemezdi, Lefkoşa Sancaktarı Kemal Şemi ve ekibini mesela. Sancaktar da onu istemezdi. Özellikle 1963 olur olmaz artık ‘Asker idareyi ele alacak.’ diye bir harekât başladı. Kemal Şemi ve arkadaşları güya bana daha yakınlar. Benim vasıtamla Dr. Küçük’ü divana çağırdılar, mahkeme kurdular yani. Yeni Bayraktar Kenan Coygun ekibiyle orada. Nejat Konuk kâtip mevkiinde not tutar. Kemal Şemi oturur. Gideceklermiş de Doktor’u alıp getirsinler. ‘Yok, yapamazsınız öyle şeyi. Ben alıp getireceğim.’ dedim. Gittim Doktor’a ‘Böyle böyle tatsız bir durum var. Gel gidelim bakalım N’olacak?’ dedim. Anladı adam, gittik. Suçlamaları ne? ‘Memleket elden gidiyor, siz burada oturuyorsunuz, bir hareket yapmıyorsunuz.’ Ben atıldım; ‘Doktor Küçük gece gündüz mesajlarıyla, büyükelçilik kanalıyla gelişmeleri Ankara’ya duyurmaktadır. Siz uçak alanına gidebiliyor musunuz ki Dr. Küçük uçağa binip gidecek? Uçağa binip gittiğinde raporlarında yazdığının ötesinde fazla bir şey mi söyleyecek? Sizin elinizde bütün irtibat imkânları var, siz ne yapıyorsunuz? Siz ne söylüyorsunuz ve ne cevap alıyorsunuz? Siz bize gelip söylüyor musunuz?’ dedim. Havaları bozuldu. Dr. Küçük de cesaret aldı ve o da söyleyeceğini söyledi. Yani o oyun sökmedi. Dr. Küçük’ü güya görevden atacaklardı. Böyle günler yaşadı adam, sonra evini işgal ettiler, şimdi müze olan evini. Büyük bir harabiyet yaptılar. Ben geldiğimde Doktor bar bar bağıyordu ‘Evimi isterim, tazminatımı isterim.’ diye. Yani çok yaptılar kendisine.”

Esasında Alb. Kenan Çoygun’un görevi resmi olarak bu tarihte başlamış olmakla beraber onun Kıbrıs görevine gitmeden önce Türkiye’de Genelkurmay karargâhında İstihbarat Şube Müdürü olarak görev yapması ve uzağı gören ve inisiyatif kullanmaktan çekinmeyen bir

²⁷ Rauf R. Denктаş’tan aktaran Nezire Gürkan, Zirvedeki Yalnızlık Kulesi; Rauf Raif Denктаş, Cümbez Yay., Ağustos 2005, Gazi Mağusa/KKTC, s. 125.

kişiliğe sahip olması nedeniyle Kıbrıs görevi için seçildiğinde Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Masası'nda uzun süre çalışmak istemesi ve Kıbrıs konusunda her türlü bilgi ve belgeyi inceleyip konuyla ilgili altyapıyı oluşturmalarının ardından gizlice ve aşağı yukarı altı aylık bir süre Kıbrıs'a gidip gelmesi de söz konusudur. Resmi görevi öncesinde yaşanan bu süreçte Albay Kenan Çoygun'un zaman zaman motosiklet kullanmak suretiyle adanın dört bir tarafına gittiği, incelemelerde bulunduğu ve hatta Rum köylerinde Rum düğünlerine davet edilecek kadar onlara yaklaştığı da bilinmektedir. Bu dönemde Bayraktarlık ile Kıbrıslı Türk liderler arasındaki haberleşme ve yazışmalar da azami dikkat gösterilmek suretiyle gerçekleştirilir;²⁸

“Dr. Küçük’le Bayraktar arasında teati edilen haberleşme, 1963 olayları ile başlayan yoğun bir haberleşmeydi. Bu haberleşmede kesinlikle normal odacılar veya posta yöntemi olmazdı. Hep elden iletilirdi. Özer Baytaroglu, Bayraktar Kenan Çoygun’un şoförü idi. Bayraktar bütün mesajlarını minicik bir zarf içine koyar ve Dr. Küçük’e elden verirdi. Onun olmadığı zamanlarda o minik zarfları ben alırdım. Dr. Küçük’ün göndermek istediklerini bazı hallerde ben, bazı hallerde Özer gelir alır ve Bayraktar’a iletirdi. Bu haberleşmede karşılıklı olarak nelerin istendiğine gelince, günlük olaylar o kadar yoğun ve durmak bilmezdi ki zaman olurdu günde sekiz, on kez bu mesaj trafiği olurdu. Bir de Dr. Küçük’le elçilik arasında da özel bir hat vardı. Ama genellikle telefonda görüşmemeye özen gösterirlerdi. Karşılıklı olarak istemler, daha fazla birbirlerinin bazı şeyleri dikkatine getirme ve bilgilendirme anlamında olurdu. Mesela bölgelerdeki katliamlar, tek tek öldürülmeler, bölgelerin maddi sıkıntıları, 103 köyün göç hareketinde yaşanan olayların günlük seyri, göç eden binlerce insanın hangi psikoloji ve hangi maddi imkânsızlıklar içinde oldukları anlatılırdı ve bilgilendirilirdi. Bu durumlar gerek Dr. Küçük tarafından gerek Kenan Çoygun’a, gerekse Kenan Çoygun’dan Dr. Küçük’e aktarılırdı. Karşılıklı bilgi akışında daha fazla bölgelerin bilgi aktarımı Kenan Paşa’dan gelirdi. Bazen Dr. Küçük çok uzun ve gizli kaydı ile raporları bana yazdırır ve bizzat Paşa’ya vermem için beni görevlendirirdi. Ben her zaman Kenan Paşa’nın o keskin ve mavi mavi bakışlarını Atatürk’e benzetirdim. Paşa’nın o esrarengiz görüntüsünün arkasında insancıl ve sevecen bir yapısı vardı. Kenan Paşa ailesini de Kıbrıs’a getirdiği için artık eşi ve çocukları da Bayraktar’ın ailesi olarak açık ve alenen ortaya çıkmışlardı...”

Kıbrıs'ta TMT Bayraktar'ı olarak 1962–1967 döneminde görev yapan Çoygun, baba tarafından Dağıstan göçmeni olup Bolşevik Devrimi sonrası Türkiye'ye göç etmiş bir alenin evladıdır. 1924'de Bursa'da doğan ve 6 yaşında babasını kaybeden Kenan Çoygun²⁹, önce Işıklar Askeri Lisesi, daha sonra da Kara Harp Okulu'nu bitirerek göreve başlamıştır. Çoygun'un özellikle askerin alan eğitiminde başarılı olduğu dikkati çekmektedir. Nitekim daha kurmay binbaşı iken çok sayıda eser ve harita tetkik ederek hazırladığı “Askeri Coğrafya” isimli kitabı, yakın dönemlere kadar Harp Akademisi'nde ders kitabı olarak okutulmaktaydı.³⁰ Resime ve müziğe yakın ilgi duyan Çoygun'un güzel divan sazı çaldığı, klasik türk müziği eserlerini seslendirdiği, zengin bir kütüphaneye sahip olduğu ve şiir yazdığı da bilinmektedir.³¹ 1969 yılında general olan Çoygun, 1969-1972 yıllarında Siirt'te

²⁸ Osman Güvenir'den alınan 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

²⁹ Dindar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Çoygun, küçük yaşlarda zaman zaman Bursa Ulu Camii'nde ezan okumakta ve müezzinlik de yapmaktaydı. Gültekin Çoygun, Kemal'in Askeri, Çılgın Türk'ün Anısına E. General Kenan Çoygun (1924–2005), 16 Kasım 2005.

³⁰ Gültekin Çoygun, a.g.g., 16 Kasım 2005.

³¹ Kenan Çoygun'un küçük oğlu Gültekin Çoygun babasının bu özelliği ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır: “...Babam kitaplara düşkün bir adamdı... Evimizin küçük odasını kitaplık olarak düzenlemiş, çekilerek açılan iki çalışma masası yerleştirmişti. Çalışmak, araştırmak isteyen, bu odaya geçerdi. Ayı eve çıkana değin, yaşamımın büyük bir bölümü bu odada geçmişti. Babamla bu odada zaman geçirmeyi, ufacak bir bilgi

70. Tugay Komutanlığı görevinde bulundu. 1972-1973 yılları arasında ise, KKK Okullar Daire Başkanlığı'nı yürütmüş ve bu görevde iken Kıbrıs denetiminden de hareketle eğitim müfredatında, inisiyatif alabilmeyi bilen subaylar yetiştirilmesine öncelik vermiştir. O bir subayın örneğin bir savaş sırasında, iletişimin kopma ihtimalini düşünerek, birliğini sağlıklı ve isabetli kararlar alarak yönetebilecek ve bu amaçla inisiyatif kullanabilecek donanımda olması gerektiğine inanmaktadır. Çoygun 1973 yılında Tuğgeneral rütbesindeyken emekli olmuştur.³² 12 Ekim 2005'de vefat eden Kenan Çoygun, Ankara'da toprağa verildi. Hürriyet gazetesi Kenan Çoygun'un ölüm haberini manşetten "Bir Çılgın Türk'ün Vedası" başlığıyla duyurmuştur. Haberin alt başlığında ise "Barış Harekâtı öncesi Kıbrıs'ta 5 yıl gizli TMT'yi yöneten Bozkurt kod adlı Kenan Çoygun, Ankara'da sessiz, sedasız toprağa verildi" denilmektedir.³³ Volkan gazetesi yazarı Sebahattin İsmail ise 17 Ekim 2005 tarihli köşe yazısında Kemal Çoygun Paşa için şu ifadeleri kullanmaktadır;³⁴

"...Kıbrıs Türk halkı eğer bugünlere gelebilmişse, bağımsız-egemen bir devlet ve güçlü bir ordu kurabilmişse bunda Kenan Çoygun Paşa'nın, TMT'nin Bozkurt kod adlı bu eşsiz Bayraktar'ının katkısını kim inkar edebilir? Bu özelliği nedeniyle o sadece Türk Ordusunun bir generali, Özel Harp Dairesi'nin üstün bir komutanı, TMT gibi bir yeraltı direniş örgütünün görev sırasını dolduran bir Bayraktar'ı değil, bağımsız-egemen devletimizi yaratan milli kurtuluş savaşımızın en önemli liderlerinden biridir... Bu duygu ve düşüncelerle son yolculuğunda ona şöyle seslenmek istiyorum; Sevgili Paşam, bağımsızlık, özgürlük ve varoluş mücadelemize yaptığın eşsiz liderlikle milli mücadele tarihimizdeki ölümsüz yerini aldın, sana minnettarız, şükran ve sevgi doluyuz...Kıbrıs Türk halkı ve gelecek kuşaklar seni asla unutmayacaktır...Sana Tanrıdan rahmet diliyorum, yattığın yer nur, toprağın bol olsun...."

Kenan Çoygun, TSK'nın değişik birimlerinde ve ülkenin çeşitli bölgelerinde görev yapmasına rağmen teşkilatçılığını ve mücadele ruhunu Kıbrıs Türk direnişinde göstermiş, görev yaptığı 1962-1967 yılları arasında adeta yeni bir toplum inşa etmiş, ilerde kurulacak olan devletin temellerini atmıştır. Albay Kenan Çoygun'un adaya ilk gelişinde TMT yanında Kıbrıs Türk toplumu da darmadağın vaziyettedir ve Alb. Çoygun, EOKA yanında Kıbrıs Rumları ve ada Türklerini yakından tanıyabilmek ve acilen yapılması gerekenleri yaparak tedbirleri almak üzere kolları sıvar ve işe girer. Lefkoşa'nın Rum mahallerinden birisinde mütevazı bir ev kiralayan Alb. Çoygun ailesinden uzak geçirdiği ilk 6 ay içinde sağlıklı gözlemler yapabilmek imkânını da bulur. Genelkurmay Başkanlığı'nda istihbarat biriminde de görev yapması, cesareti yanında inisiyatif kullanma becerisinin üst düzeyde olması sonucu Kıbrıs Rumlarının psikolojisi yanında EOKA'nın da nasıl bir yeraltı örgütü olduğu konusunda sağlam bilgilere ulaşmıştır. Kendine has özellikleri sayesinde EOKA'nın bir numaralı ismi Grivas bile onun takibinden kurtulamaz ve Alb. Çoygun adada Grivas'ı da bizzat kendisi adım adım takip etmek suretiyle önemli bilgilere ulaşır ve maiyetinde görev yapanlara da istihbaratın nasıl yapılması gerektiği konusunda adeta ders verir. Kıbrıs'ta görev yaptığı dönemde bir defa bile Türkiye'ye gitmeyen ve bütün mesaisini Kıbrıs için harcayan Alb. Çoygun bir süre sonra eşini ve küçük oğlu Gültekin'i de yanına aldırır. Bununla birlikte büyük oğlu İskender ve kızı Lale ise 5 yıl boyunca babalarından ayrı kalmak zorundadırlar.

kırıntısı için kitaplığı karıştırmayı çok severdik. Bu oda bizim için kutsal bir mabedden farksızdı, bizim mabedimizdi..." Anlatan Gültekin Çoygun, İstanbul, 9 Nisan 2008.

³² Gültekin Çoygun, a.g.g., 16 Kasım 2005

³³ Hürriyet, 15 Ekim 2005.

³⁴ Volkan, 17 Ekim 2005.

TMT Bayraktarı Alb. Çoygun'un yıllar sonra ortaya çıkacak olan ve özellikle Kıbrıs Türkleri tarafından büyük takdir ve hayranlık duyulan pek çok girişimi söz konusudur.³⁵

21 ARALIK 1963 TMT'NİN YERYÜZÜNE ÇIKIŞI VE KENAN ÇOYGUN

16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk ve son cumhurbaşkanı olan Başpiskopos Makarios gerek bir din adamı olarak gerekse sorumluluk sahibi bir devlet adamı olarak adada yaşayanlara huzur, emniyet ve güven telkin etmek yerine Yunanistan'ın ve EOKA'nın temsilcisi gibi çalışmaya devam eder ve Kıbrıs Türklerini yok sayar.³⁶ Kıbrıs Türk toplumunun sağduyulu yaklaşımına her zaman "Ben Kıbrıs'ım, Kıbrıs benimdir." şeklinde cevap veren Makarios³⁷ 15 Ağustos 1962'de Kykko Manastırı'nda yaptığı konuşmada "Kıbrıs Rumları, EOKA kahramanlarının başlatmış olduğu işi tamamlamak için ileriye doğru yürümeye devam etmelidir. Şimdi mücadele yeni bir şekil almıştır ve nihai gayemizi gerçekleştirinceye kadar da devam edecektir." dedi.³⁸ Hemen akabinde Panayia Köyü'nde yaptığı konuşmada da aynı cür'et ve intikam duygusu kendisini gösterdi ve burada; "Helenizm'in müthiş düşmanı olan Türk ırkının bir parçasını teşkil eden küçük Türk toplumu adadan kovulmadıkça EOKA kahramanlarının görevi asla sona ermiş sayılamaz."³⁹ Şeklinde bir konuşma yaparak Kıbrıs Türklerine yönelik ne derece derin bir nefret içersinde olduğunu bir kez daha ortaya koydu.⁴⁰ Böylece 1959 Zürih ve Londra Anlaşmaları'nın imzalanmasından sonra, Atina'da yayımlanmaya başlayan ve Atina'dan Kıbrıs'ta bulunan EOKA mensuplarına gönderilen "Agonitis/Mücadeleci" isimli Rum gazetesiyle ortaya çıkan ve 21 Nisan 1966'da Grivas yanlısı yayın yapan Patris gazetesinin ana hatlarıyla yayımladığı bir plan meydana çıktı. EOKA liderlerinden Polikarpos Yorgacis'ten Cumhurbaşkanı Makarios'a, Nikos Sampson'dan Glafkos Klerides'e kadar birçok kişinin kanlı katliamlardan sorumlu olduğu bu plan adını bir IX. yüzyıl Bizans destanından alan "Akritas"tan almaktaydı.⁴¹ Bu plana göre oluşturulan sözde Türk gizli teşkilatı "Kıbrıs Milli Hümiyet Komitesi" kasaba ve köylerde ikilik yaratmaya ve nifak tohumları saçmaya yönelik duvar yazıları yazmaya ve bildiriler dağıtmaya

³⁵ EOKA'nın ve Rumların Akritas Planı çerçevesinde girişecekleri saldırı öncesinde sınırların iyiden iyiye gerildiği ve adada yaşayan her iki toplumun da teyakkuz durumunda bulunduğu bir dönemde ailesiyle birlikte Rumların işlettiği bir lokantaya giden Alb. Çoygun burada ailesine yapılan çirkin bir davranışla karşılaşır. Kendilerine ait olduğunu düşündükleri bir mekânda tek başına bir Türk ailesini rahatça ve istedikleri gibi rahatsız edebileceklerini düşünen kalabalık bir grup hiç de beklemedikleri bir tepkiyle karşılaşır ve Alb. Çoygun'dan yedikleri dayanın ardından lokantadan kaçmak zorunda kalırlar. Kavganın o noktada bitmeyeceği düşüncesindeki Alb. Çoygun ise ailesini eve bıraktıktan sonra aynı lokantaya yine gelir. Amacı her zaman yaptığı üzere etrafa ince bir mesaj vermektir. Beklenildiği gibi de olur ve Rumlar daha da kalabalık bir şekilde lokantaya gelmişlerdir; ancak beklenmedik bir şey olur ve lokantada çıkan bir kavgada bu kadar insanı tek bir Türk'ün patakladığını duyan bazı Kıbrıs Türkleri de lokantaya gelmiştir ve olacakları takip etmektedirler. Hayranlıkla seyrettikleri bu insanın 1967 yılına kadar TMT'nin Bayraktarı olarak görev yapacak olan yeni Bozkurt, Alb. Kenan Çoygun olduğundan ise hiçbirinin haberi yoktur.

³⁶ Pierre Oberling, Kıbrıs Faciası, Ankara, 1995, s. 69

³⁷ Rauf R. Denктаş, Rauf Denктаş'ın Hatıraları, Cilt V, Temmuz 1997, İstanbul, s. 223

³⁸ Pierre Oberling, a.g.e., s. 5

³⁹ Fikret Kürşad, Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, İstanbul, Haziran 1978, s. 129

⁴⁰ Ancak burada hemen şunun da ifade edilmesi gerekir ki Türklere karşı gösterilen bu kin ve nefret duygusu yalnızca Makarios veya EOKA'cılara özgü olmayıp sıradan Rumlar için de geçerliydi. H. Scott Gibbons, Peace Without Honour, Ankara, 1969, s. 117.

⁴¹ 2 Haziran 1968 tarihinde Rauf Denктаş ve Kıbrıs Rum lideri Kleridis arasında Beyrut'ta yapılan görüşmelerde Kleridis bu planı şöyle savunur; "O planı biliyorum. Akritas namı müstearının Yorgacis'e ait olduğu doğrudur, fakat planı yazan ve hazırlayan o değildir. Sizde olduğu gibi bizde de Yunan subayları gençlerimizi eğitime tabi tutuyorlardı. Bir teşkilat kurmuşlardı. Her şeyi hazırlarlardı, imza için Yorgacis'e getirirlerdi. Yorgacis de bunları imzalardı. Fakat şimdi Yunanlılar aradan çekilmişlerdir ve halk Yunan idaresinin tadını iyice tatmıştır." Rauf R. Denктаş, Rauf Denктаş'ın Hatıraları, Cilt V, Boğaziçi Yay., İstanbul, Temmuz 1997, s. 260. Ayrıca Bkz. Zaim M. Necatigil, The Cyprus Conflict, Kemal Limited Yay., Lefkoşa, 1982, s. 46-48.

başladı.⁴² Kıbrıs'ta Rumların Türklere yönelik faaliyete geçecekleri konusunda İngilizlerin de bilgisinin bulunması sonucunda İngiltere İçişleri Bakanlığı da harekete geçti ve adada bulunan yöneticilerini uyardı. TMT karargâhı da, bölge komutanlıklarına direktif vererek Rumlar tarafından Türklerin haklarına yönelik meydana gelebilecek herhangi bir harekete derhal karşı konulmasını emretti.⁴³ İngilizler muhtemelen TMT'nin Rum saldırılarına karşı alarm durumuna geçirildiğini tahmin etmekle beraber bu konuda ellerinde pek fazla bilgi olmadığından herhangi bir önleme tedbirinde bulunamadılar.⁴⁴ İngilizler istedikleri türden bilgilere sahip olabilmek için TMT karargâhına veya bölge karargâhlarına sızmak gerektiğinin bilincinde olmakla beraber çok sıkı, son derece sadık ve disiplinli⁴⁵ bir örgüt olarak nitelendirdikleri TMT içine sızmak pek de kolay değildi.⁴⁶

“63 sonrasında her şeyiyle değil ama (TMT) kısmi olarak deşifre oldu. 74'e kadar o ketumiyet korundu, muhafaza edildi. Ancak o tarihe kadar, 63 sonrasında Türkiye'den personel geldiğini bildikleri muhakkaktı. Ona kesin gözüyle bakıyorum. Çünkü her bölgede askeri bir kuruluşun olduğunu ve bu mücahitlerin Türkiye'den gönderilen subaylar tarafından eğitildiğini ve yönetildiğini biliyorlardı...”

Bu arada TMT'nin 21 Aralık 1963 öncesinde düzenli bir ordu ve askeri kuruluş şeklinde kuruluş ve konuşlanma yerine bu şekilde bir yeraltı askeri güç olarak kalmasının bazılarına göre birkaç sebebi bulunmaktadır. Özellikle Lefkoşa-Girne hattında son derece iyi eğitilmiş ve sıkı disiplinli bir güç olmasına rağmen TMT'nin kendisini ortaya atarak deşifre etmemesinin sebepleri arasında birinci sırada Kıbrıs Türklerine ait yerleşim merkezlerinin adanın dört bir tarafına dağılmış olması ve bunların askeri birliklerin taktiksel gelişimine müsaade etmeyecek kadar küçük olmalarıdır.⁴⁷ Ayrıca özellikle EOKA saldırılarının başlaması sonrasında adada tansiyonun iyiden iyiye yükseldiği günlerde Kıbrıs hükümetince özellikle bu yerleşim merkezlerine giriş ve çıkışları polis kontrol noktaları oluşturarak sıkı denetim altına alması da ikinci önemli sebep olarak gösterilmektedir. Durum böyle olunca İngiliz idaresinin bir endişesi de bunun Türklerin bir taktik planlaması olduğu ve Rumları böylece korkutacakları şeklindedir. İngilizlere göre Türkler her daim bıçakları törpülemişler ve savaşa hazır durumdadırlar. İngilizlere göre her ne kadar Rumlar da EOKA mensuplarını alarma geçirmiş olsalar da yapılacak en iyi davranış Rum tarafını herhangi bir tek taraflı

⁴² Zaim M. Necatigil, a. g. e. s. 66-67.

⁴³ İngiliz idaresinin adada Türklere yönelik bir Rum girişimi konusunda kendi birimlerini uarması 21 Aralık 1963 sürecinde adada yaşananların bazılarının ileri sürdüğü gibi kendiliğinden ortaya çıkmış kendiliğinden bir girişim olmadığını, aksine son derece planlı bir faaliyet olduğunu göstermektedir. Öte yandan İngilizlerin her ne kadar TMT konusunda bazı bilgilere sahip olsalar da pek çok konuda yetersiz kaldıkları ve bu teşkilat konusunda en azından genel bilgiye ancak 21 Aralık 1963 sonrasında TMT'nin yeraltından yerüstüne çıkmasının ardından sahip oldukları görülmektedir. Öte yandan İngilizler bu arada TMT mensuplarının cesaretleri sayesinde herhangi bir duruma karşı koyabileceklerini; ancak gerekirse Kıbrıs Türk Alayı'ndan da destek görebilecekleri, hatta bu konuda Türkiye'den de yardım sağlayacakları düşüncesindedir. İngiltere İçişleri Bakanlığı, Mayıs 1963 tarihinde muhtemel bir çatışmayla ilgili olarak adada bulunan TMT üst kademesiyle bölge komutanları, Kıbrıs Türk toplumu liderleri, ayrıca Kıbrıs Türk Alayı'nda görevli subaylarla TC Lefkoşa Büyükelçiliği görevlilerinden oluşan bir liste hazırlar. FO.371/168967-XC14311.

⁴⁴ Christos P. Ioannides, In Turkey's Image, New Rochelle Yay., New York, s. 137.

⁴⁵ FO.371/168967-XC14311.

⁴⁶ TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Aydın Aygün ile 20 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

⁴⁷ Ioannides ayrıca 21 Aralık 1963 öncesindeki 15 ay içerisinde adaya gizlice 6 Türk subayının gelişinin adanın bir şekilde 1964 yılında taksimine yol açacak olan Aralık 1963 çatışmalarının olacağına Türkiye tarafından olabileceğinin tahmin edildiği yönünde kuşkuları güçlendirdiğini belirtir ki bu düşüncenin doğruluk payı hiç yoktur. Ioannides'in bir başka iddiası ise söz konusu Türk subayların adaya 21 Aralık tarihinden önce gelmelerinin sebebi Kıbrıs Türk Alay Komutanlığı'nda görevli personelin de yardımlarıyla TMT'yi 'Mücahit' gücü olarak yeniden organize etmektir ki bu da sadece asılsız bir iddiadan öteye geçmez. Christos P. Ioannides, a. g. e. , s. 137.

hareketten kaçınmalarını sağlamaktır.⁴⁸ Ancak bu konuda Kıbrıslı Rumlar planlarını çok daha önceden hazırlamışlardır;⁴⁹

“...Rum tecavüzünün 21 Aralık akşamı başlaması sadece tesadüftür. Gerçi tecavüz için bir plan mevcuttu fakat bunun tatbik tarihi 21 Aralık değildi. Tecavüze karar verildikten sonra Rum teşkilatı, Türkleri gerek gücünü yoklamak ve gerekse gözdağı vermek için faaliyete girişti. Geceleri sokak başlarını tutan Rum tedhişçileri Türkleri yoklamakta, yalnız buldukları Türklere kurşun sıkmakta ve bir terör havası yaratarak Türklere gelecek reaksiyonu ölçmeye çalışmaktadır. Bu sırada Makarios da bilinen teklifi yapmış ve anayasanın 13 maddesini değiştirmek istemişti. Bu sırada Makarios’un ağzından düşürmediği bir söz vardır; ‘64’te çok şeyler olacak.’ Hemen hemen her beyanatının ve sözünün sonunu bu cümle ile bitiren Makarios’un belirtmek istediği husus şuydu; ‘Rum halkı hazırlıklı olun. 1964 yılında Türklere karşı harekâta girişilecek.’ Nitekim tecavüzden Rum halkının haberi vardı ve bu halka hafif tertip çitlatılmıştı. Rum tedhişçilerinin köşe başlarını tutarak Türkleri yoklaması Türkler arasında haklı bir reaksiyon yaratmıştı. Nitekim o akşam bazı Türklerin Tahtakale mahallesinde Rum tedhişçilerin yoklama tekliflerini reddetmesi mevcut reaksiyonun bir neticesiydi. Rum tedhişçiler ileri giderek yoklanmayı reddeden Türklere ateş açınca Rum planı bir anda alt üst olmuştu. Tecavüzü bir an önce gerçekleştirmek isteyen Rum teşkilatı Makarios’u sıkıştırıyordu. Nitekim Tahtakale olayından sonra durumu yatıştırmak yoluna giden Makarios’a Yorgacis, ‘Ya şimdi, ya hiçbir zaman.’ diyerek rest çekmişti. Akabinde de Baf Kapısı istasyonunda yapılan bir toplantıda aniden patlak veren olayın, tecavüz olayının başlangıcı sayılması kabul edilerek Akritas Planı’nın derhal tatbik sahasına konması kararlaştırılmıştı. Karar Makarios’a bildirildiğinde Makarios, ‘Hayırlı olsun.’ diyerek saraydaki silah deposunu teşkilata devretmiştir...”

TMT Bayraktarlığı ise Bayraktar Kenan Çoygun komutasında (X) gününün geldiği fikrinden hareketle 22 Aralık 1963 Pazar günü bütün sancaklara harekete geçmeleri için emir verdi. Her ne pahasına ve hangi şartlar altında olursa olsun Türk halkının canını, malını ve namusunu korumakla yükümlü TMT’nin bütün personeli göreve hazırды, ancak o güne kadar çok iyi silahlanmış Rumlara karşı ellerinde etkili, vurucu gücü yüksek silahların olmaması sıkıntı yarattı.⁵⁰ Aynı günlerde Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçiliği tarafından hazırlanan ve adada özellikle son dönemde yaşanan olayları ayrıntılarıyla ve gün gün ortaya koyan, özellikle Makarios tarafından gerilimin nasıl yavaş yavaş arttırıldığı, saldırıların nasıl planlı bir organizasyonun parçası olduğu Kızılay Genel Başkanlığına ulaşan bir raporda şöyle anlatılmaktadır.⁵¹

“Cumhurbaşkanı Makarios 1 Aralık 1963 tarihinde Khlorakas köyünde Yorgacis Azinas’ın heykelinin açış töreninde EOKA mücadelesini övmüş ve Khlorakas köyünün EOKA mücadelesinin beşiği olarak iftihar edebileceğini ve Rum Kıbrıs’ın Yunanistan’a daima anavatan olarak baktığını söylemiştir. Zenon Rosidis 2 Aralık 1963 tarihinde BM’de yaptığı konuşmada BM anayasasını mevcut bir anlaşmaya dayanarak dahi hiçbir devletin diğer bir devlet arazisine asker göndererek o devleti egemenliğinden mahrum edemeyeceği şeklinde tefsir etmiş ve BM’nin Kıbrıs’ta bir üs kurmasını teklif etmiştir. 3 Aralık 1963 tarihinde Markos Dragos’un Rum kesiminde bulunan heykeline bir bomba konuyor. Heykelin etrafında dolaşan silahlı Rum gençleri hiçbir esasa dayanmayarak bombanın Türkler tarafından konulduğunu iddia ediyorlar. Türkler 4 ve 5 Aralık tarihlerinde heykele bomba koyanları takbih ederek bombanın Rum halkı

⁴⁸ FO.371/168967-XC14311.

⁴⁹ Zafer, 24 Şubat 1967.

⁵⁰ TMT Mağusa Bölge Sorumlusu Necati Kovanbey’den aktaran Mücahit Komutanları Derneği, Sancaktan Gaziliğe Mağusa, Mücahit Komutanları Derneği Yay., Mağusa, Şubat 2001, s. 53.

⁵¹ KGMA. K-4709.1964.9-4/1 Kıbrıs. Adnan Öztrak’ın Kıbrıs’a Ait Notları ve Emirleri Dosyası

kışkırtmak için Rumlar tarafından konduğunu beyan ediyorlar. Makarios 4 Aralık 1963 tarihinde anayasayı tek taraflı olarak revizyona tabii tutmak istediğini üç garantör devlete ve reisicumhur muavinine bildirdi. Değiştirilmek istenen maddelerin ne olduğu aynı gün Makarios ve Rum basını tarafından açıklandı. 6 Aralık 1963 tarihinde Makarios'un değiştirme teklifi Türkiye tarafından reddedildi. 8 Aralık 1963 tarihinde Makarios değiştirme teklifi notasının Türkiye tarafından red veya kabulünün mevzubahis olmadığını, bu notanın Türkiye gibi diğer devletlere de gönderilmiş olduğunu beyan etti. Bu arada Atina yolu ile Paris'e giden Kipriyanu Paris'teki toplantısında anayasa konusunu görüşemeyeceğini bildiriyor. Bazı Rumca gazeteler bu değişikliğin mukaddes davaları olan Enosis'i köstekleyeceğini, bu itibarla doğrudan doğruya plebisite gidilmesini ileri sürüyorlar. Reuters Ajansı 10 Aralık 1963 tarihinde hükümet sözcüsüne atfen verdiği haberde Makarios'un teklif ettiği değişikliği önümüzdeki günlerde tek taraflı olarak tatbik etmek niyetinde olduğunu bildirdi ve 11 Aralık 1963 tarihinde değiştirilmesi istenen 13 madde basında açıklandı. Değiştirilmesi istenen 13 maddeden birisi Türkçenin resmi dil olmaktan çıkarılması idi. Bu maksatla 12 Aralık 1963 tarihinde toplantı ve davetiyelerde sadece Rumca ve İngilizce kullanılmasına dikkat edilmeye başlandı. 13 Aralık 1963 tarihinde bir Türk polis kumandanının Kraliyet can kurtarma madalyasıyla taltifi için yapılan törene Türk basın mensupları davet edilmedi ve bu toplantıda Türkçe lisanına yer verilmeyerek yalnız Rumca ve İngilizce lisanları kullanıldı ve her taraf Yunan bayrakları ve mavi-beyaz renklerle donatılmak suretiyle törene bir Yunan havası verilmeye çalışıldı. 7 Aralık 1963 tarihinde Türk notası Makarios tarafından reddedildi. Rumca gazeteler bu olaya geniş yer vererek Makarios'un anayasadaki adil olmayan maddeleri çıkarma çabasını Türkiye'nin baltalamak istediğini, bu yüzden Makarios'un çok yerinde olarak notayı Türkiye'nin yüzüne fırlattığını yazdılar. 18 Aralık 1963 tarihinde Türkiye tarafından Kıbrıs Türklerinin Rumların insafına bırakılmayacağı açıklandı. Bu açıklamayı ele alan Rumca gazeteler Kıbrıs'ın padişahlar devrinden kalma bir çiftlik olmadığını ve anlaşmanın (Zürih Antlaşması olacak.) Birleşmiş Milletler prensibine aykırı olduğunu ileri sürerek Türkiye'yi saldırganlıkla itham eden mahiyette yazılar yazdılar. 19 Aralık 1963 tarihinde sağcı ve solcu Rumlar gizli görüşmeler ve toplantılar yapmaya, aynı günün gecesi Rum gençleri Türk mahallelerinde dolaşmaya başladılar ve 20 Aralık 1963 tarihinde Türk kesiminin kilit noktalarında tatbikat yapmaya başlıyorlar (Bunların polis olmayıp sivil Rumlardan olduğu tespit edilmiş.) Aynı gün Makarios 1964 yılı Ocak başlarında anayasada istenilen değişikliğin yapılmış olduğundan dem vuruyor. 19 Aralık'taki Rumca gazeteler de haftalardan beri bazı Türk dükkânlarıyla evlerinin kanunsuz bir şekilde araştırmaya, Mağusa limanına uğrayan Türk gemilerinin yoklamaya tabii tutulduğunu yazıyor ve bu kanunsuz hareketlerin nedenleri izaha çalışılıyor ve buna bir misal olarak 21, Timurlenk Sokak'ta oturan Vasıf Hasan isimli bir şahsın 18 Aralık 1963 tarihinde işe gitmek için evinden ayrıldığını ve geriye dönmeyip ortadan kaybolduğu ileri sürülüyor. 20 Aralık 1963 tarihinde 4 kadın ve 6 erkekten mürekkep 10 Türk iki araba içinde Tahtakale Mahallesi'nde oturmakta olan arkadaşlarından bir kadını evine götürürlerken Ermu Caddesi'nde polis olduklarını iddia eden şahıslar tarafından sebepsiz yoklanmaya tabii tutulmak istenmiş, buna itiraz eden kadınları polise veya meçhul bir semte götürmeye çalışırken vaka mahallinde başka bir araba belirmiş, bu arabadan çıkan şahıslar makineli tüfekle Türkleri taramışlardır. Türklerden Zeki Karabölük ve Cemaliye isimli iki kişi ağır bir surette yaralanarak yere yıkılmış, diğer Türkler mucize kabilinden kendilerini Türk semtine atabilmişlerdir. İki kadın arkadaşlarının kendileriyle beraber bulunmadığını fark eden Türkler geri gidip yaralıları almaya teşebbüs etmişlerse de Rum semtinden devamlı olarak başlayan yaygın ateşi altında arkadaşlarını kurtarmaya

muvaffak olamamışlardır. Olay bununla da bitmemiş, vaka mahalline Rum semtinden gelen bej renkli bir otomobil Türk semtine ve Türk Cemaat Meclisi binasına devamlı ateş açarak etrafa dehşet saçmaya başlamıştır. Bu ateş yağmuru altında muhtelif şahıslar yaralanmış ve hastaneye kaldırılmışlardır. Aynı otomobil içinde bulunanların Girne Kapısı'ndaki Atatürk büstüne de ateş açtıkları tespit edilmiştir. 21 Aralık 1963 tarihinde halk Atatürk heykelinin önünde toplanarak Ata'ya karşı saygı gösterisinde bulunurken Lefkoşa Rum Polis Kumandanı Pandalidis'in kumandası altındaki silahlı Rum polisleri Türklerin bulunduğu yere gelerek ellerindeki silahları okşamaya ve Türklerle alay etmeye başlıyorlar. Bir polis ekibi biraz sonra arabalarını Türk Lisesi'nin bulunduğu (yere) sürüyor. Kapısı kapalı ve kilitli bulunan okulun bahçesinde silahsız toplu bir halde bulunan öğrencilerin yüksek sesle teessür beyan etmeleri üzerine üzerlerine ateş açılıyor ve iki öğrenci yaralanıyor (ve) bu suretle tahrikler durmadan devam ediyor. 22 Aralık 1963 Cumartesi günü Tahtakale'de öldürülen bir erkek ve bir kadın hadisesiz olarak Türk mezarlığına defnedilirken Rumların şehrin muhtelif semtlerine gizlice yerleşmeye, erzak ve cephane taşımaya başladıkları görülmüştür. Bu faaliyetler daha önce de sezilmiş ise de devletin kendi polis ve jandarmasının silahlarını Rum çetelerine vererek kendi tebaasından bir kısmını teşkil eden Türkleri katletmeleri teşebbüsüne yardım edeceğine ihtimal verilmemişti. Geceleyin saat 20–21.00 arasında telsizi bulunan bir polis arabasındaki bir Türk polis subayı ile eri ve bir sivil telsizden 'Will you proceed at Ortaköy? We heard some gun shots./Ortaköy'e gider misiniz? Bazı silah sesleri işittik.' Bilgisi alınıyor. Ekip derhal Ortaköy'e gidiyor. Orada hiçbir hadiseye şahit olmuyor. Ortaköy nüfusu 1.000'den fazla bir Türk köyüdür ve Lefkoşa'nın banliyösüdür. Ekip buradan uzaklaşıyor ve Girne yolunda devriye gezmeye başlıyor. Devriye esnasında yol üzerinde Aspava isimli Lefkoşa'dan 1 kilometre mesafedeki bir Türk gazinosu önünde bulunan yolun diğer bir polis arabasıyla tıkağının ve arabanın önünde polis subayı Vİlademeros2un makineli tüfek ve tam teçhizatlı Rum polislerle beklediği görülmüştür. Ekip bu durumu görünce tehlikeyi seziyor ve derhal arabayı geriye manevra yaptırarak arabadan atlıyor ve yerde sürünerek bir eve sığınıyor. Ancak araba manevra yapar yapmaz Rum polisler derhal ateşe başlayarak 47 dakika ateşe devam ediyorlar. Açtıkları ateşle yoldan gelip geçen arabaları taradılar. Arabalarda bulunanlardan Vasıf isminde bir vatandaşımız öldü. Bütün hadise eve sığınan ve üst kata çıkan polisler tarafından kendilerini korumak suretiyle müşahade edildi. Rum polisler bu arada yaptıkları serseri atışlarla bir taraftan Türk evlerini taramışlar, bir taraftan da kendi aralarında panik yaratarak AE 630 numaralı polis arabasını ve iki yeni model piyade tüfeği ile bir av tüfeği ve biri dolu, diğeri yarı dolu iki makineli şarjörü bırakarak kaçmışlardır.

Yukarıdaki hadiseyi müteakip 23 Aralık tarihinde Rumlar kendi kesimlerinde bulunan Kornaro Oteli ile Constantin Kulübü'nden hafif uçaksavarlarla ateşe başladılar. Türk halkı ellerinde bulunan yalnız av tüfekleri ve Rumların ellerinden alınan birkaç silahla korunmaya başladı ve böylece mücadele fiilen başlamış oldu... Mücadele Pazartesi-Çarşamba günleri devam etti. Dianellos fabrikası Türk mücahitlerine bırakıldı. Pazartesi akşamüzeri mütareke istendi. Mücahitler mütarekeye razı oldular ve bütün memurların serbestçe dairelerine gidebilecekleri bildirildi; ancak ertesi günü evinden çıkmış ve işe gitmek üzere olan Türk memurları ve iş sahipleri pusuya düşürülerek kendilerine Rum mevzilerinden ateş açılmaya başlandı. Bunun üzerine mücadele yeniden başladı. Türkler Girne yolu üzerindeki şehre takriben bir kilometre mesafede bulunan Aspava mevkiindeki Rumların işgali altında bulunan jandarma karakolunu ellerine geçirdiler. Çarşamba günü Mercedes mevkiini düşürdüler. Aynı gün akşama doğru un fabrikası ile kaymaklı semtinin Yunan Alayı mensupları tarafından takviye edildiği görüldü. Buz fabrikası aynı gece Türk

mücahitlerinin eline geçti. Biraz sonra mücahitler un fabrikasını da ele geçirdiler; ancak Rumlar uzaklaşırken bütün sivil halkı durmadan taradılar. Daha sonra Rumların elinde bulunan Kiryako, Singer Mangli mevkileri susturuldu. Perşembe günü malzeme ve cephane yokluğu yüzünden mücahitler Küçük Kaymaklı semtinden çekilmek zorunda kaldılar. Bundan istifade eden Rumlar Türk asker üniforması giyerek ve bir Türk çocuğuna silah tehdidi altında ‘Türk askeri geldi.’ diye bağırarak silahsız köylü halkı teslim almaya başladılar. Yüzlerce çoluk çocuk, ihtiyar ve kadını tekmeleyerek göturdüler. Yürüyemeyecek durumda olanları şehit ettiler. Müteakiben taraflar arasında alakalı garantör devletlerin müdahalesiyle mütareke imzalandı. Buna rağmen sivil halk yine pusuya düşürülerek esir edilmektedir. Esir edilenlerden bir kısmının daha sonra ölümler listesinde gösterildiği tespit edilmiştir. Yiyeceksiz yerlere gıda maddesi yetiştirmek için giden vatandaşlarımız Rumlar tarafından kaçırılmaktadır.”

Bu dönem sadece Kıbrıslı Rumların ve EOKA teşkilatının değil, ayrıca Kıbrıs Türklerinin de TMT ile ilk defa karşılaştıkları bir dönem olacaktır. O güne kadar adı duyulan, varlığı hissedilen ancak somut olarak ortada görünmeyen TMT böylece kendisini ilk defa ifşa eder;⁵²

“...TMT’nin kuruluşunu ve varlığını Kıbrıs Türk’ü, 21 Aralık 1963 olayları ile tam olarak öğrenebildi. Nice öğretmenler, memurlar, çiftçiler, tornacılar, demirciler, öğrenciler, futbolcular ve daha saymakla bitiremeyeceğim kadar insanın yeraltından yeryüzüne çıkışını gördü bu toplum. 21 Aralık 1963 olaylarının başlamasıyla Dr. Küçük’ün direk Bayraktarlık ile temasları da gündeme geldi. 1963 olaylarında belki de sekiz on defa Bayraktar’dan Ağrı’ya diye küçük notlar gelirdi... O günler zor günlerdi. 1963 olayları ile başlayan çatışmalarda Rauf Denktaş’ı da mücahit elbiseleri içinde ve belinde tabanca ile mevziden mevziye koşarken görüyorduk. Dr. Küçük o kan kusan mermilerin altında ve sert gelen kış koşulları içinde karargâh karargâh dolaşır, mevziden mevziye gider, Bayraktarlık ile Elçilik arasında mekik dokur ve hatta Ankara ile kriptolarla haberleşirdi. Çok zor günlerdi onlar. Dr. Küçük’ün acı dolu günleriydi. Rauf Denktaş’ın uluslararası konferanslar ve davayı ada dışında savunmak için gidişi ile Rumların onu istenmeyen adam ilan etmesi, Denktaş’sız bir zamanı geçirmemize neden oldu. Denktaş artık Kıbrıs’a sokulmuyordu. Dr. Küçük her zaman Denktaş’ın eksikliğini ve yönlendiriciliğini hissetti. 21 Aralık 1963 olayları sonrasında anımsadığım kadarıyla Nisan 1964 tarihinde bugünkü Bakanlar Kurulu yerine geçen Genel Komite ve ona bağlı Tali Komiteler yani bakanlıklar kurulmuştu. Genel Komite’ye Bayraktar ile Dr. Küçük başkanlık ederlerdi. Bir yerde ağırlıklı olarak Bayraktar’ın istemleri ve stratejik taktikleri, hep ön plana çıkardı... İşte o toplantılarda hem askeri ve mücahit sorunları tartışılırdı, hem de sivil idarenin yapılaşması, sivil-asker sürtüşmeleri, yokluklar, insanların egoları ve çıkarıcı zümrelerin duruşları görüşülürdü. O günlerde kendilerini toplumun üstünde gören ama topluma kendilerinden başka yardımcı dokunmayan bazı kişilerin araçlarına Bayraktarlık tarafından el konularak araçları hizmete sokuldu. Kimilerinin evleri mevzi ve karargâh yapıldı. Bir taraftan da mücahit ordusunun fiilen emek katkıları ile yapılmakta olan göçmen evleri, çadırlarda yaşayan insanların sorunları, bazı komutanların çok katı davranışları, bazılarının daha anlayışlı tutumları, gündüz okula, gece mevziye giden lise öğrencilerinin ve ailelerinin psikolojik durumları hep vardı. Zaman zaman bu gelgitler hep sivil idare ile resmi idare arasında gerginlikler yarattı. Hatta Dr. Küçük’ün o zor günlerde Denktaş’sız geçen zamanlarında sivil halkı koruma kavgası, onun dışında kod isimle Kıbrıs’ta mücahit komutanı olarak görev yapan Türkiyeli askerlerle sürtüşmeleri olurdu. Zaman zaman uzun mektuplar yazdırırdı Genelkurmay Başkanlığına. Hatta bazı komutanların

⁵² Osman Güvenir’den alınan 3 Haziran 2005 ve 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

buradan çekilmesinde önemli rol oynardı. Bir yerde iç kavganın sona ermesinde neşter vazifesi görürdü. Memur ve işçi maaş alamıyordu. Kızılay yardımları ile herkes geçinmeye çalışıyordu. Dr. Küçük'ün yüzünde biriken üç günlük sakalları işte o zor zamanlarda gördüm. Her akşam köylerden ve kentlerden acı haberler gelirdi, oluk oluk acı dolu haberler. Günlük çalışma süreci içinde bayraktar bilgi vermek için belki de üç veya beş defa gelirdi. Göç halindeki Türk köylerinin, eldeki silahların durumu hep merak konusu olurdu... O zor ve aşılmaz günlerde EOKA'nın acımasızlığı sürdü gitti. Basılan köyler, tarladan sürüsü ile alınıp götürülen çobanlar, yakılıp yıkılan evler ve aylarca haberleşemeyen Kıbrıs Türk'ü. İşte bütün bunların acılarına katlanmak görevi düşmüştü Dr. Küçük'e... 1963 olayları sonrasında kendimizi birdenbire yeraltından yeryüzüne çıkmış bir mücahit ordusu içinde bulduk. Ben 1963 sonrası mücahitlerdenim, yani 1 Ocak 1964'le başlayan bir mücahitlik dönemi. Zaman zaman temel eğitime gittik, zaman zaman cephede kum torbalarından mevziler yaptık. Zaman zaman da seferberlik veya teyakkuz durumlarında cephede günlerce kaldık. Birinci Barış Harekâtı'nda fiilen cephede çarpışan mücahitlerdenim. İkinci Barış Harekâtı'nda Denктаş-Klerides, Cenevre görüşmeleri için zamanın Sancaktar'ının emri ile olası ikinci hattın çekilmesi ile ilgili harita ve evrak çalışması için saraya çağırılmışım.

Kıbrıs Türk'ünün 1963 öncesinde TMT ile ilgili pek aleni bir şey bildiği yoktu. Ama birçok insanımız fısıltı halinde hep TMT'yi konuşurlardı. Bazı mücahitlerin evlerinde sakladıkları silahları üzerinde yattıkları şiltenin içinde sakladıkları zamanları oldu. O mücahitlerin eşleri işte o zaman eşlerinin TMT'de gizli görevli kahraman olduklarını anlamaları gerçekleşti... ”

Esasında gerek TMT mensuplarının, gerekse Kıbrıs Türklerinin hemen hepsinin fark ettiği üzere 21 Aralık 1963 tarihi öncesinde Rumların faaliyetlerinde gözle görülür bir farklılık söz konusudur.⁵³ Bu bağlamda TMT karargâhı da, TMT üyeleri de alarm durumuna geçmişlerdir ve komuta kademesindeki personel astlarıyla daha yakından ilgilenmeye başlar.⁵⁴ TMT'nin verdiği hürriyet mücadelesinde başarılı olmasının sırrı mütevazı, ortada görünmekten hoşlanmayan, yaptığı görevle ilgili olarak uluorta konuşup kendisini, ailesini ve Kıbrıs Türk toplumunu tehlikeye atmayan, kendisine verilen görevi layıkıyla yerine getirip sessizce yeni görevler verilmesini bekleyen bu insanlarda gizlidir. Bununla beraber istihbarata karşı koyma kapsamında yanlış yapanlar veya yanlış yaptığını bilemeyenler de teşkilatın gizliliğini koruma bağlamında kontrol altında tutulurlar ve bu kişiler teşkilat dışına çıkartılarak, aktif görevden alınarak, ikaz edilmek suretiyle ve farkına varamadığı yanlışlıkları göstermek suretiyle ikaz edilerek EOKA'ya ve İngiliz idaresine bilgi akışının önüne geçilir.⁵⁵ TMT mensuplarının teşkilatı bir şekilde kendi şahsi çıkarları için kullanmaları veya teşkilata zarar verecek kişisel davranışların içerisine girmelerinin her şeyden önce TMT için büyük bir tehlike ve kötü bir imaj olacağının bilincindeki komuta kademesi yanlış hareketler içerisine girenleri takibe alır ve onları uyarır.⁵⁶

Türkleri toptan yok etmek için İçişleri Bakanı Yorgacis tarafından silahlandırılan eski EOKA'cıların Türklere acımasız davranışlarda bulunması, daha sonra da yollara barikatlar kurarak Türk motosikletlileri durdurmaları ve dayak ve küfürle kimliklerini göstermelerini istemeleriyle yükselen tansiyon 21 Aralık 1963 Cuma günü 02.00'de iyice yükselir.⁵⁷ Rumların ve EOKA'nın bütün baskı, tedhiş ve olumsuz davranışlarına karşılık TMT'nin özellikle komuta kademesinde görev yapanların sağduyulu ve soğukkanlı girişimleriyle sivil Rumların zarar görmesinin de önüne geçilir. Ne acıdır ki özellikle Aralık

⁵³ KTMA, TMT Arşivi. Dosya. No. 1188/37 ve 298/007.

⁵⁴ A. g. a., Dosya. No. 1188/37 ve 298/007.

⁵⁵ KTMA, TMT Arşivi. Dosya. No. 1188/37 ve 298/007.

⁵⁶ KTMA, TMT Özel Arşivi, Dosya No. 1188/37 ve 298/007.

⁵⁷ BCA.030.01.64.394.29.

1963 tarihinde Kıbrıslı Türklerin sağduyulu yaklaşımları ve TMT'nin sivil Rumları korumaya yönelik girişimleri aynı karşılığı Rumlardan görmeyecektir;⁵⁸

“Sancaktarlığa” Tunçbilek, 9 Aralık 1963

Köyümüzün Kumsal bölgesi diye bilinen Mehmet Akif Caddesi üzerinde Bay Muvaffak Necdet'e ait yeni inşaatın kalıp işleri maalesef bir Rum'a verilmiştir. Bunu bahane eden ve kalıpcılık sanatı ile iştigal eden birkaç arım bana şikâyet ederek bu işin doğru olmadığını söylemekte ve Rum'un tahtalarını yakacaklarından bahsetmektedirler. Ben de yapacakları bu işin doğru olmadığını ve hiçbir zaman böyle bir şeye tevessül etmemelerini kendilerine tebliğ etmiş bulunmaktayım. İleride herhangi bir hadise zuhurlarında arıların isimleri yanımda mahfuzdur.”

1963 yılıyla beraber efsanevi bir direniş gösterip son derece güçlü ve anlamlı direnişleriyle bütün dünyaya kendisini ispat edecek olan TMT mensupları bu silahların deneme atışları sırasında yeni bir sürprizle karşılaşır. Esasında bu silahların yarattığı hayal kırıklığı sadece eğitimlerde değil, özellikle 21 Aralık 1963 sürecinde de kendisini çok yakından hissettirir. Yıllarca toprak altında kalması ve farklı ve zorunlu sebeplerden yapılması gereken bakım ve özenin gösterilememesi nedeniyle silahlar ve özellikler etki gücünü ciddi oranda kaybeder. Bütün bunlara bir de mermi ve silah ve farklı cephaneye konusunda yaşanan eksiklik ve sıkıntı da eklenince kullanılan her silah ve mermi parmak hesabıyla ve çok dikkatli kullanılmak zorunda kalınır.⁵⁹ Silahlar paslı, mermiler nemlidir ve silahların çoğu da ateş etmemektedir.⁶⁰ Aynı durum diğer sancaklar için de geçerlidir. Bu silahlar 21 Aralık 1963 sonrası olayların başlamasıyla beraber 8, 17 ve 27 Ocak 1964 tarihlerinde bulundukları yerlerden alınarak önce Mağusa'ya getirilir ve Mağusa'dan da ihtiyaç duyulan başta Lefkoşa, Limasol, Larnaka ve Baf olmak üzere merkezlere nakledilir.⁶¹ 1960–1963 yılları arasında bir takım politik sebeplerden ihmal edilen TMT bunun sıkıntısını 21 Aralık 1963'de yeraltından yerüstüne çıktığında görür;⁶²

“21 Aralık 1963 katliam harekâtına karşı koyan TMT mücahitlerinden bazılarının silahlarının tutukluk yapıp çalışmadığı, bazı mermilerin ateşlenmediğini duyduğumuz da doğrusu şaşırmadık. Çünkü nedenini biliyorduk. 1961'den 1963'ün 21 Aralık'ına kadar Kıbrıs millî mücadelesi bakımından Türkiye'deki ilgisiz ve gevşek tutum TMTF'de durgunluk ve gevşeme yaratmıştır. Yeraltında toprağa gömülmek suretiyle saklanan silah ve cephanenin 3'er ve 6'şar aylık periyodik bakımı yapılmamış, kontrol ve yer değiştirme işleri ihmal edilmişti. Bu tavsama hem mücahitlerin moralini bozmuş, hem de silah ve cephanenin büyük bölümünü kullanılmaz hale getirmişti.”

1950'li yıllardan itibaren “Teşkilatçı” olarak isimlendirilen Kıbrıs Türkleri, 21 Aralık 1963'de olayların patlak vermesiyle beraber artık “Mücahit” olarak isimlendirilirler. Bütün olumsuzluklara rağmen Kıbrıs Türkleri milletlerin tarihinde ender rastlanan bir direniş ve mukavemet gösterir;⁶³

“Zaman zaman bunun bir muhasebesini yaparız biz. Şöyle ki 63'te olaylar patlak verdiğinde silahımız yoktu ama biz eğer yürüseydik zaman çok müsaitti. Rumlar durmayacaktı ama bize dendi ki ‘Bu nefis müdafaasıdır. Bunun ötesine geçmeyin. Türkiye gelecek, müdahale edecek ve ne gerekliyse o yapılacak’. TMT son derece inançlı

⁵⁸ KTMA, TMT Arşivi. Dosya No. 1188/37 ve 298/007.

⁵⁹ Bu dönemde Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Komutanlığı'ndan talep edilen silah ve cephaneye ise hem onların silah gücünün sınırlı, hem de bu silahların Birleşmiş Milletler nezaretinde ve bu kuruluşun envanterine kayıtlı olması nedeniyle istenildiği şekilde gerçekleşmez. TMT Mağusa Sancağı mensubu Mert kod isimli Petek Beyi Necmi Gençay ile 27 Temmuz 2005 tarihinde Gazi Mağusa'da yapılan görüşme.

⁶⁰ TMT Limasol kadrosundan merhum Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

⁶¹ Mücahit Komutanları Derneği, a. g. e., s. 57.

⁶² İsmail Tansu'dan aktaran Özcan Ercan, “İstirdat Hareketi”, Milliyet, 12.06. 1995.

⁶³ TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Türkiye'ye, bağlılık, sadakat, büyük bir sadakatle bağlılık var. O zaman bir disiplinsizlik yapmayalım, karşı taraftan, anavatanıdan yanlış değerlendirilmeyelim diye çekiniyorsunuz...”

21 Aralık 1963 tarihine kadar alarında ve her an göreve hazır olarak bekleyen TMT mensupları düşman saldırılarının doğrudan cephe savaşı olarak başlaması ve katliamlarla devam etmesi üzerine yeryüzüne çıkar ve cephe savaşına girer. Bu aşamada Rumlar da adanın dört bir yanında Yunanistan'ın büyük desteğiyle saldırılarına hız verir;⁶⁴

“...Yunan millî politikasının hala aynı zehirle beslenmekte olduğunu son Kıbrıs olayları da açıkça göstermiştir. Politik maksatlarla yıldırım için de olsa bir kütle halinde imhaya kalkışabilmek, kadınları, ihtiyarları, hastaları, yaşını doldurmamış bebeklere varıncaya kadar çocukları soğukkanlı öldürebilmek canavar ruhlu bile olsalar adi katillerin eseri olamaz. Bu soğukkanlı katiller ister üniformalı Kıbrıslı Yunan polisi, ister Yunan birliğinin subayı veya askeri, isterse üniformasız polis yardımcısı olsunlar çocukluktan itibaren bu maksatla yetiştirilmiş olmasalar o insanı donduran cinayetleri işleyemezlerdi. Bu Yunan güvenlik kuvveti mensuplarının ruhları (ailesi, okulu, kilisesi el ele çalışmak suretiyle) dikkatle zehirlenmiş olmasa bu başarıya erişilemezdi. İşte bu şursuzca saldırgan Yunan politikasının kurnazca ve ısrarla tatbiki sayesinde Kıbrıs'ta 19. yüzyılın ortasındaki 40.000 kişilik Yunanca konuşan azınlık Yunan göçleriyle yüz yıl içinde on katına çıkıvermişti. Yunanistan'ın kendi nüfus artış temposu 10 yılda %10'dur. 1951 sayımı sonucu 7.632.801, 1961 sayımı sonucu 8.357.526. Demek ki Yunanlar Kıbrıs'ta anavatanlarından olduğundan 4 kat daha hızlı çoğalmışlardır. Tabii Yunan planının bu çoğunluk elde etmek safhasında İngiliz sömürge idaresinin maddi ve manevi desteği büyük olmuştur. Yunanlıların gönlünü kazanmak için Ruslarla yapıldığı yarışmanın şaşkınlığı ile böylece Kıbrıs'ı çılgın Yunan kalabalığının avucuna teslim eden İngilizler sonradan pişman oldular ama iş işten geçmişti artık. Yunanistan, Rus ve Yunan kuşatması altındaki Türkiye'nin açık kalabilmiş son deniz ulaşma yolunu kesen Kıbrıs adasına el koyma hakkını ilan etmişti bile.

Yine Atina'dan gönderilen gerillacı subayların idaresinde bir terör organizasyonu kurulur. İdare ebedi düşman Türklerin elinde değildir. Aksine Ruslar kadar kuvvetli Yunan dostu İngilizlerin elindedir. Fakat planı baştan beri desteklediği halde mademki dönek İngiliz tam meyve alınacağı sırada bu mızıkçılığı yapmıştır, onlar da dersini almalıdır. Onlar da Ortodoks Yunan kilisesinin ve Avrupa büyük devletlerinin ortak eseri olan modern Yunan milliyetçiliğinin ölçü tanımaz meziyetlerini bizzat tatmalıdır. Açıkça ilan olunarak İngiliz askeri, sivil kahraman Yunanlar tarafından arkadan vurularak yok edilir. Hükümet tesisleri, binaları bombalanır. Hükümet görevlisi Kıbrıslılar, Türk veya Yunan olsun haindirler. Terör yaratmak için insafsıca yok edilirler. Yunan ve Rus genelkurmayları gayet iyi bilirler ki Kıbrıs ile Türkiye'nin kuşatılması tamamlandıktan sonra bir komünist atağına karşı Türkiye üzerinde başarılı bir savunma savaşı verebilmek Batı dünyası için çok güçtür. Amerika'nın Türkiye uğruna nükleer bir savaşı göze alabilecek kadar fedakâr olacağını düşünmek ise abestir. İşte o zaman 1948'de ABD Genelkurmay Başkanı Omar Nc Bradley'in 'Türkiye, Batı dünyası savunma hattının dışındadır.' beyanı gerçek anlamını kazanacaktır. Türk ordusunun da Avrupa Türkiye'sini ve ülkenin kalbi ve gözbebeği İstanbul'u savunabilmesi hemen hemen imkânsızdır. O zaman 30 milyon Türk, dostunu yanlış seçmenin veya erkekçe dostluk göstermiş olmanın cezasını çekecektir. Ya da Türkiye bu kâbusu görmeden dalmış olduğu dostluk uykusundan uyanıverecektir...”

⁶⁴ BCA.030.01.64.394.29.

22 Aralık 1963 günü Bayraktarlık tarafından verilen talimatla yeryüzüne çıkan TMT böylece bütün ada sathında cephe savaşına girer;⁶⁵

“...Zannederseniz 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Rumların TMT’den haberleri yoktu. O nedenle bizi küçümstediler, çok küçümstediler. Fazla bilgileri yoktu. Dr. İhsan Ali ve adamlarının verdiği bilgiler, ‘İşte bunlar çapulcudur. Denktaş’ın adamlarıdır. Üç-beş kişidirler. Bunların hiçbir şeyleri yoktur. Türkiye de bunları desteklemez.’ kabilinden çok küçümsemişlerdi ve küçümstedikleri için 63’te başlattıkları harekâta tam tedbiri alamadılar bize karşı ve iş meydana çıkınca, TMT silahlarıyla beraber meydana çıkınca ya katliam yapacaklardı topyekûn veyahut statik bir yerde bizi muhafaza edip zaman içinde erimemizi bekleyeceklerdi. O da mümkün olmadı. Direnişe geçtiğimiz her yerde bir Türk subayı var zannındaydılar. Gizlice gelen bir Türk subayı var zannındaydılar. Ayrıca Türk askeri var zannındaydılar. Sonradan öğreniyoruz bunu. O nedenle Türkiye’yi tahrik etmesin diye topyekûn saldırıp bizi imha etmediler. Bizim insanlarımız, mukavemetçilerimiz de yalan yanlış bilgi vermek suretiyle (onları yanılttılar). Mesela alışveriş için çarşıya geliyor. O günlerde mecbursun. Hem abluka içindesin, hem yiyecek almak için Türk çarşısına gelirsin. Maksatlı olarak sorarsın işte ne var ne yok köyde? Valla iyiyiz işte. Bizim fırıncı artık 100 ekmek yerine ekmek çıkartmaya başladı gibi maksatlı şeyler bırakırlardı. Rumlar bunlardan da bilgi çıkartırlardı çünkü istihbarat almak gayet kolaydı. Çünkü bizim insanımız pasaport almaya gittiğinde muazzam bir askeri istidat başlardı pasaport vermek için. Ondan işte birçok insan gider bilerek bilmeyerek söylediklerinden bir netice çıkarmaları mümkündü... Sindirilme şeyi vardı ya 60’dan sonra. (TMT) epeyi sindirildiği için yayılma fırsatı pek olmadı ama TMT’nin 1963 olayları başladığı zamanki çekirdek kadrosu 500–580 kadardı ve onlar köylerde lider pozisyonunda olan insanlar. Kalk borusu çalınca onlar zaten pasif halleriyle kendilerine inandırırdı, güvencedirdiği insanlarla büyük bir kuvvet halinde ortaya çıkar.”

Kıbrıs hükümetinin Rum polisleri ile Kıbrıs’ta bulunan Yunan Alayı’nın subay ve erlerinin bir kısmının da katıldığı EOKA’cılarca Türklerin oturdukları mahallelere ve işyerlerine baskınlar düzenler, insanları baskı altına alır, Türk halkının onuru ve hürriyeti ayaklar altına alınır. Bu dönemde ortaya çıkan ise sözde faaliyetlerine son vermiş olan EOKA’nın yerine derhal ve yeniden teşkil edilen EOKA-B örgütüdür.⁶⁶ EOKA’cılarının başında ise Yunanistan’da darbe girişiminde bulunan General Kizikis vardır ve NATO silahlarıyla teçhizatlanmış Rumlara emir komuta etmektedir. Savunma Bakanı Yorgacis, Makarios’un şahsi doktoru Vassos Lyssarides ve kanlı katil Nikos Sampson’un idaresindeki EOKA’cılar Akritas Planı’nı uygulamaya geçerler. Bütün bunların arkasında ise Rumların yapmak istedikleri bir şey vardır; Kıbrıs Türk liderlerini ortadan kaldırmak, TMT hakkında sağlıklı bilgi toplamak, Kıbrıs Türklerini içeriden parçalayacak faaliyetlerde bulunmak, Kıbrıs Türk toplumu ile Türkiye arasındaki bağları zayıflatıp koparmak, Akritas doğrultusunda sözde Türk-Rum dostluğunu müdafaa etmek ve son olarak yıllar boyu şüphelendikleri ancak varlığını pek önemsemedikleri bir Türk direniş örgütü olup olmadığını öğrenmek arzusu bulunmaktadır.

Bütün bu gelişmeler yaşanırken Kıbrıs Türkleri de bir yandan kendilerini savunma gayreti içerisine girerlerken, bir yandan da özellikle dünya kamuoyunda haklılıklarını ispat gayreti içerisindedirler. Bu amaçla hazırlanan son derece kapsamlı raporlar sadece Türkiye’de değil özellikle İngiltere ve Amerika’da basın-yayın kuruluşlarına dağıtılır. Bu raporlarda tepki gösterilen noktalardan birisi de Kıbrıs Türklerinin asi olarak gösterilmeleridir.⁶⁷ Rumların bütün ada sathında katliama dönük başlattıkları saldırılar üzerine alarma geçen Lefkoşa

⁶⁵ KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

⁶⁶ BCA.030.01.64.394.29.

⁶⁷ BCA.030.01.64.394.29.

Sancağı çanaklardaki silahların derhal çıkartılmasını emreder. Bu arada diğer bölgelerde de TMT mensupları hazırlıklara başlarlar ve savunma durumuna geçerler.⁶⁸

TMT'nin yeni Bayraktarı'nın kimliği uzun bir süre etrafta bilinmese de yaşanan bazı olaylar onun cesareti, kararlılığı, inisiyatif kullanması ve tek başına verdiği mesajlardaki inceliği daha sonra dilden dile anlatılan hikayeler haline gelecektir. Bu inisiyatif olgusu özellikle 21 Aralık 1963 Rum saldırılarına hazırlıksız yakalanan Kıbrıs Türklerini topyekûn ölümden kurtaran ana unsurlardan birisidir. EOKA'nın saldırılara başlamasının ardından RMMO ve adadaki Yunan Alayı'ndan istediği lojistik desteği almasına karşılık bu konuda KTKA tarafından TMT'ye aynı kolaylık ve yardımın gösterilmemesi, ateş emri ve silahların çanaklardan çıkarılması anlamında Türkiye'den herhangi bir emir gelmemesi üzerine çok geç olmadan müdahale edilmesi gerektiğini düşünen TMT Bayraktarı derhal çanakların açılması emrini verir ve TMT tarihinde ilk defa yeraltı faaliyetlerinden sıyrılarak cephe savaşına başlar. Aynı dönem içinde yaşanan bir başka olay ise bu saldırılar sırasında Yunan Alayı ve RMMO tarafından potansiyel tehlike olarak görülen KTKA'nın dört bir tarafının kuşatılması ve sivil Türklere yönelik olarak silahlı saldırıların artarak devam etmesi üzerine alınması düşünülen bazı tedbirlerdir. Esasında TMT'ye anlaşmalara aykırı olarak silah yardımıyla bulunması öncelikle Türkiye ile Yunanistan'ı savaş meydanında karşı karşıya getireceği ve uluslararası alanda Türkiye'nin başını derde sokacağı için son derece riskli ve tehlikeli bir iştir. Bununla birlikte özellikle TMT Bayraktarının iş bitiriciliği ve muazzam ikna gücü sonrasında Türk Alayı'nda görev yapan bir üsteğmen komutasında bazı askerler özellikle geceleri kışlayı gizlice terk etmekte ve çatışmalara katılmaktadır.

Bu bilimsel çalışmanın dışında tamamen farklı bir araştırma konusu olmakla birlikte burada bahsedilmesi gereken son derece önemli ve hassas bir durum ise Kenan Çoygun'un kendisinden önce TMT'ye komutanlık ve Bayraktarlık etmiş olan Alb. Ali Rıza Vuruşkan'ın yıllar sonra Kıbrıs Türklerinin Erenköy bölgesinde yaklaşık 500 Kıbrıslı Türk öğrenci ile verdikleri mücadele sırasında o bölgeye komutan olarak gelmesi sürecinde takındığı olumlu tavır ve askeri olgunluktur. Alb. Ali Rıza Vuruşkan'ın 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında görevden alınmasının ardından Kıbrıs adasına 2 yıl gecikmeyle Bayraktar olarak gelen ve bütün ada sathında TMT'ye komutanlık yapan Kenan Çoygun'un kendisine ihtiyaç duyulması üzerine koşulsuz ve tereddütsüz görevi kabul ederek yaklaşık 4 yıl sonra Erenköy bölgesine çıkan Alb. Ali Rıza Vuruşkan'la o dönemdeki irtibatı her türlü takdirin üstündedir. Askeri savaş tarihinde ve Türk Silahlı Kuvvetleri tarihinde bir ikincisi daha yaşanmamış inanılmaz bir olgunlukla Bayraktar olarak görev yaptığı Kıbrıs adasında bu sefer sadece Erenköy bölgesinin komutanı olarak çalışmayı kabul eden ve askeri hiyerarşik düzende yeri olmayan böyle bir durumu tereddütsüz kabul eden Alb. Ali Rıza Vuruşkan'a kendisinden rütbece kідemsiz Alb. Kenan Çoygun tarafından her türlü askeri terbiye, olgunluk ve disiplin çerçevesinde saygının gösterilmesi tarihe not düşülmesi bağlamında son derece önemlidir. Bu arada 1964-1967 Erenköy direnişi sırasında Lefkoşa'daki karargah ile Erenköy arasındaki bütün yazışmaların Kıbrıs Türklerinin ince zekası ve Bayraktar Kenan Çoygun'un onayı sonrasında uygulamaya geçirilen "KOKKNA" ve "H/M" damgalarıyla sorunsuz ve bütün Rum-Yunan kuşatması ve UNFICYP baskısına rağmen yapıldığını da belirtmek gerekir.⁶⁹

KUMSAL KATLİAMI

Kenan Çoygun'un anormal ve zor şartlarda Bayraktarlık görevini üstlendiği TMT'de ilk ve en zorlu görevlerinden birisi Kıbrıs Türk toplumunun sosyal, ekonomik, siyasi

⁶⁸ TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

⁶⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ulvi Keser, "Kıbrıs Türklerinin 1955–1974 Arasında Posta Faaliyetleri", Journal For Cyprus Studies, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi, Gazi Mağusa, KKTC, Cilt 15, Sayı 37, 2009, s. 91–115.

çalkantılar içinde olduğu, TMT konusunda Türkiye’de şüphelerin ortaya konduğu bir dönemde karşılaştığı Kanlı Noel haftasındaki Rum saldırıları olur. Yaşanılan pek çok sorun yanında o güne kadar gizini şu veya bu şekilde korumuş olan TMT’nin klasik yeraltı savaşları taktiğini tamamen terk etmek suretiyle klasik ordu sistemine geçmesi ve cephe savaşına dönmesi ise Bayraktar Kenan Çoygun ve TMT açısından da son derece zor ve riskli bir süreç olacaktır. O güne kadar psikolojik harp teknikleri çerçevesinde eğitim gören ve bütün yapısını gerilla harbi esasları üzerine oturtan bir askeri gücün bir anda mevzi savaşlarına girmesi son derece zor, sıkıntılı ve tehlikeli bir faaliyet olur. 21 Aralık 1963⁷⁰ Cuma günü sabaha karşı 02.00 sularında⁷¹ Tahtakale mahallesinde Girne’den Lefkoşa’daki evlerine dönen iki arabadaki 6 erkek ve dört kadından Zeki Halil ve Cemaliye Emirali Rum polislerin kırmızı ışıktaki kendilerini durdurup evlerinden sadece birkaç yüz metre uzakta üzerlerine makineli tüfeklerle ateş açmalarıyla hayatlarını kaybederler.⁷² Kimlik kontrolü bahanesiyle arabalarından çıkartılan Türklere birisinin kendilerini tanıyıp “O polis değil, Olympiakos Futbol Kulübü’nden Yanni.”⁷³ diye bağıracağı kişi ise burada masum sivil Türklere ateş açarak ölümlerine sebep olan Rum Polis Başmüfettişi Pandelis’dir.⁷⁴ “Biz Yorgacis’in adamlarıyız.” diyerek masum insanları öldüren bu sivil ve üniformalı Rum polislerin başındaki Pandelidis Rumların gözünde “Elleri Türk kanı ile yıkanmış gerçek bir Elen kahramanıdır.”⁷⁵ Türk toplumu liderlerinin itidal tavsiye ettiği, Rumların tahrik ve kışkırtmalarına karşı uyanık bulunulması gerektiği ve herhangi bir taşkınlığın yapılmamasının istendiği anlarda Türklere evlerinde sessizce beklerken Rum polisler sokaklarda “Yaşasın EOKA” naraları atmaktadırlar.⁷⁶ Bu dönemde sadece Rum polislerinde silah vardır ve Türk polislere silah verilmemiştir.⁷⁷ İçişleri Bakanı Pandelidis’e bağlı olarak çalışan ve onun gizli ordusunun üyeleri olan EOKA’cılar yıllarca Yunanistan’dan gemilerle getirdikleri ve Türkleri topluca katletmek hayaliyle yeraltında sakladıkları silahları gün yüzüne çıkartırlar. Saldırıların başladığı 21 Aralık günü Atina’da yayımlanan Akropolis ve Apoyevmatini gazetelerine verdiği bir demeçte ise Makarios yapılan “Garanti Antlaşması”nın pratik değerden uzak, hükümsüz ve BM ilkelerine aykırı olduğunu belirtmektedir.⁷⁸

22 Aralık 1963 Pazar günü Kıbrıs Cumhuriyeti ordusuna bağlı Türk askerler tarafından korunan Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük’ün malikânesiyle İngiliz askerlerinin konuşlandığı Wolseley Barracks kışlası da Rum saldırısına uğrar. Saldırıların ateşle karşılık veren Türklere Rumlar arasında çatışmalar bu bölgede de tüm şiddetiyle devam eder. 23 Aralık 1963 günü de çarpışmalar bütün şiddetiyle devam eder.⁷⁹ Öte yandan Türkiye’den verilecek emri ve müsaadeyi bekleyen KTKA ise kışlayı terk etmediği gibi TMT tarafından talep edilen acil silah yardımı isteklerine de olumsuz cevap vermek zorunda kalır. Dönemin KTKA komutanı son derece kibar bir insan olmasının yanında son derece disiplinli ve kurallara sonuna kadar bağlı bir kimsedir ve inisiyatif kullanma bağlamında sıkıntı yaşanmasına neden olur. Aynı günlerde TMT Bayraktarı Kenan Çoygun ise ilk saldırıları atlattıktan sonra Rum saldırılarına karşı koyabilmek için acil tedbirler almayı başarmış ve

⁷⁰ “21 Aralık bir direniş günüdür. Ama bu, insanların nefret ettiği ve lanetle andığı bir ejderhanın dirilişidir. Son yılların tarihinde, insanlık, 3 barbarlık olayına şahit olmuşsa, bunlardan biri Yunanlıların Anadolu’daki, ikincisi Nazilerin Avrupa’daki ve üçüncüsü de Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs’taki barbarlıklarıdır. Bu gün vahşet ve barbarlığın dirilişinin yıldönümü olacaktır.” Bakınız; Rauf R. Denктаş, Rauf Denктаş’ın Anıları, İstanbul, 1996, s. 666

⁷¹ Robert Stephens, Cyprus-A Place Of Arms, Londra, 1966, s. 182

⁷² Robert Stephens, a.g.e., s. 182

⁷³ H. Scott Gibbons, Peace Without Honour, Ankara, 1969, s. 3

⁷⁴ Rauf R. Denктаş, Rauf Denктаş’ın Anıları, İstanbul, 1996, s. 296

⁷⁵ Rauf R. Denктаş, A.g.e., s. 297

⁷⁶ H. Scott Gibbons, a.g.e., s. 6,12

⁷⁷ Robert Stephens, Cyprus-A Place Of Arms, Londra, 1966, s. 182

⁷⁸ Hakkı Atun, Dış ve İç Politikada Son Durum, Değişim ve Demokrasi, Lefkoşa, Nisan 1996, s. 102

⁷⁹ Güvenlik Kuvvetleri Dergisi Özel Ek, ”TMT’de Sancaklar”, Lefkoşa, Kasım 1993, Sayı 21, s. 2-11

KTKA’da görev yapan bazı genç personeli UNFICYP komuta kademesine hissettirmeden özellikle geceleri başta St. Hilarion bölgesi olmak üzere farklı noktalarda savunma hatlarına takviye olarak kullanmıştır. Tahtakale semtinde Rumların 2 masum Türkü katletmesiyle başlayan olaylar sonrasında bu bölgede oturan Türklerin daha güvenli Türk bölgelerine göçleri de başlar. Radyo ve televizyon istasyonlarını ellerinde bulunduran Rumlar ise başta Makarios ve İçişleri Bakanı Yorgacis olmak üzere Kıbrıs’ta anormal herhangi bir gelişme ve durum olmadığını, adadaki karışıklığın ve olayların silahlı Türkler tarafından çıkartıldığını ve masum Rumların ise sadece kendilerini korumaya yönelik gayretler içinde bulunduklarını ve durumun Rumlar açısından meşru müdafaadan başka bir şey olmadığını iddia ederler. Kıbrıs Rum basını ise Nikos Sampson’u “Küçük Kaymaklı Fatih” ilan eder. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından Üçlü Müşterek Karargâh’ta görev yapmaya başlayan Rum saldırılarının asıl planlayıcısı Yunan Tuğgeneral George Periden de Sampson’u kutlayanlar arasındadır.⁸⁰ Bütün bunların arkasında ise Rumların yapmak istedikleri bir şey vardır; Kıbrıs Türk liderlerini ortadan kaldırmak, TMT hakkında sağlıklı bilgi toplamak, Kıbrıs Türklerini içeriden parçalayacak faaliyetlerde bulunmak, Kıbrıs Türk toplumu ile Türkiye arasındaki bağları zayıflatıp koparmak, Akritas doğrultusunda sözde Türk-Rum dostluğunu müdafa etmek ve son olarak yıllar boyu şüphelendikleri ancak varlığını pek önemsemedikleri bir Türk direniş örgütü olup olmadığını öğrenmek.⁸¹ Kıbrıs hükümetinin Rum polisleri ile Kıbrıs’ta bulunan Yunan Alayı’nın subay ve erlerinin bir kısmının da katıldığı EOKA’cılar Türklerin oturdukları mahallelere baskınlar düzenler, insanları baskı altına alır. Böylece dünya kamuoyunun da olan bitenler konusunda sağlıklı bilgi almasının önüne de geçilmiş olur.⁸² 24 Aralık Salı günü de Rumların saldırıları bütün şiddetiyle devam eder. Sivil olarak evine elbise değiştirmeye giden bir Türk Yüzbaşının otomobiline 10 el ateş açan Rumlar bunda başarılı olamazlar;⁸³ ancak aynı gün dünyada eşine az rastlanacak türden bir vahşet yaşanır. Kumsal bölgesinin ölü bölge olarak düşünülerek savunmasız bırakılması üzerine, uzun zamandır bu bölgede Türklerle yaşayan ve Türkleştiği zannedilen Avrağami isimli Ermeni asıllı bir Rum’un bu bölgede Türk direnişi olmadığını Rumlara haber vermesiyle Rum katliamları da derhal başlar. Terezepulos kod isimli bir Yunan subayının komutasındaki 150’den fazla Rum bu bölgede bulunan Severis Un Fabrikası’ndaki Rumların ateş desteğiyle Kumsal bölgesine gelirler⁸⁴ ve Lefkoşa’nın Kumsal semtinde İrfan Bey Sokak, 2 numarada oturmakta olan KTAK doktoru Tabip Binbaşı Nihat İlhan’ın eşi Mürüvvet, çocukları Murat, Kutsi ve İlhan saklandıkları banyoda Rumlar tarafından katledilirler.⁸⁵

Tarihe “Kumsal Katliamı” olarak geçen ve “tek suçları babalarının bir Türk subayı olması olan masum çocukların Rumlar tarafından katledildiği”⁸⁶ bu olayın gerçekleştiği ev daha sonra söz konusu evin sahibi olan Hasan Yusuf Kudum tarafından Barbarlık Müzesi haline getirilir. Kumsal bölgesinde meydana gelen olay sonrasında ilk TMT ekipleri de yardım ekipleriyle beraber bölgeye gelirler.⁸⁷ Rumların Türk yerleşim merkezlerine ve Türk köylerine saldırıları korku salma amacını çoktan geride bırakıp vahşiyane bir hâl alır. Bu

⁸⁰ Pierre Oberling, The Road To Bellapais, New York, 1982, s. 97

⁸¹ Aydın Akkurt, Yakın Mücadele Tarihimizin Bilinmeyen Yönleri ve Yorgacis’in Casusları, İstanbul, Ekim 1998, s. 65

⁸² BA.030.01.64.394.29.

⁸³ Teoman Fehim, Kıbrıs’ı Tanıyalım, Ankara, 1964, s. 118.

⁸⁴ TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

⁸⁵ Daily Mail, 28 Aralık 1963.

⁸⁶ Daily Telegraph, 15 Şubat 1964.

⁸⁷ TMT Lefkoşa Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

saldırıların en tipik örneği hastanedeki Türk hastaların katledilmesidir.⁸⁸ Özellikle Lefkoşa'nın diğer bölgeler ve Sancaktarlıklarla irtibatı kesiktir. Türkiye'nin "Altı saat dayanın." müjdesi ile mevzilerinde bekleyen TMT'ciler son çare olarak mermileri bittikçe Lefkoşa'ya doğru çekilmeye başlarlar. Rumlar da son darbeyi indirip Türkleri katletmek üzere son hazırlıklarını yaparlar. Adada ilk roketatar atışı da ağır silahlarla donatılmış Rumlar tarafından 23 Aralık günü Küçük Kaymaklıda yapılır. 21 Aralık'tan itibaren 4 gün 4 gece aç susuz Rum saldırılarına karşı koyan TMT mensupları kendilerine yiyecek getirmeye çalışanlara "Bize yemek değil, mermi getirin." diye yalvarırlar.⁸⁹ Ayrıca 25 Ocak 1963 gecesi Bayraktar Camisi bombalanmış, 3 Mart günü Maraş'taki Pertev Paşa Türbesi tahrip edilmiş, 30 Mayıs akşamı Ömeriye Camii ikinci kez saldırıya uğramıştır.⁹⁰ Cumhuriyeti koruyup kollamak ve halkın can ve mal güvenliğini sağlamakla görevli Cumhurbaşkanı Makarios ise bu saldırıları önlemek yerine, addaki Türk isyanını bastırdığını iddia etmekte⁹¹ ve EOKA'cılara başarılar dilemektedir.⁹² Rumların Akritas Planı çerçevesinde 1963 yılı başında başlatılan, 21 Aralık 1963 katliamı ile zirveye ulaşan ve 1974 Barış Harekâtı'na kadar devam eden Kıbrıs Türklerini yok etmeye yönelik bu saldırılarda⁹³ Albay Kenan Çoygun'un yeniden örgütlediği TMT büyük bir direnç göstermiş ve Kıbrıs Türk toplumunun yok olmaktan kurtulmasında önemli rol oynamıştır.

Bilindiği üzere 1959 anlaşması gereğince 1960 yılında Kıbrıs'a 650 kişilik bir Türk birliği gönderilmişti.⁹⁴ 4 Mart 1964 tarih ve 186 Sayılı karar ile Beşparmak Dağlarının BM

⁸⁸ Lefkoşa Devlet Hastanesi'nde hastabakıcılık yapan Veli Mehmet, aynı hastanede hasta olarak yatan Menteş Zorba isimli genç bir okul müdürü, Şefika Hasan, ayrıca hastanedeki oğluna kan vermek üzere gelen Tremeşe/Erdemli köyünden Yusuf Pekri ve babasının kanıyla iyileşmeyi beklerken babasıyla aynı kaderi paylaşan ve Rumların vücudundaki bütün kanı çektikten sonra ölüme terk ettikleri oğul Ahmet Yusuf Pekri de Rum vahşetinden kaçamayan Türkler arasındadırlar ve hastane başhemşiresi Türkan Aziz'in odasında katledilmişlerdir. Ateş yağmuruna tutulan ve çembere alınan Türkler toptan imha edilmeye çalışıldığından özellikle merkezden uzak köyler, karma köylerdeki Türk azınlık veya etrafı Rum köyleriyle çevrili Türk bölgelerinde durum çok kötüdür. Kışın en yoğun hissedildiği bu günlerde masum insanlar gece karanlığında, yağmur ve dondurucu soğuk altında sırtlarındaki incecik elbiselerle vahşet ve katliamdan kaçmaya başlarlar. Yatak çarşaflarının içinde duvar diplerinden geçirilerek Rum ve Yunan saldırından korunmaya çalışan yaralılar arabalarla daha güvenli bölgelere götürülürler. Ne yardım ne de takviye gelme imkânı vardır. KGMA. K-4709.1964.9-4/1 Kıbrıs ve Kızılay Genel Başkan Vekili Dr. Fikret Pamir imzasıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına gönderilen 26 Mart 1964 tarih ve 9.763 sayılı yazı. KGMA. K-4637.1964.9-4/1 Kıbrıs Gıda ve Malzeme Dosyası..

⁸⁹ Rauf R. Denктаş, Rauf Denктаş'ın Anıları, Cilt I, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1996, s. 297.

⁹⁰ Tarihi ve dinî mekânlara ait eserler yaklaşık bir yıl önce de bombalanmıştı. BCA, 030.01.7.41.8-1-7

⁹¹ Kıbrıs Cumhuriyeti devlet radyosundan yapılan anonslarda, "devlet güvenlik kuvvetlerinin Türk isyanını bastırmak için uğraştığı" bildiriliyordu. Hüseyin Laptalı, "Kıbrıs'ta Bitmeyen Soykırım", I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu, 21-23 Kasım 2008, Ankara, 2009, s. 141.

⁹² Rum saldırıları ve Makarios tutumu olaylara maruz kalan bir Türk vatandaşının 29 Aralık 1963 tarihli mektubunda özetle şöyle ifade edilmektedir; "Aziz Büyüğüm, 29 Aralık Cuma gününden beri Kıbrıs'ta Rum polisi ve askeri ile birlikte tedhişçilerin yaptıkları Türk katliamından duyduğum derin acıdan dolayı bu mektubu yazıyorum. Benim bildiğim 17 senedir bu acı olaylar devam etmektedir. İnsan haklarını korumak gayesiyle kurulmuş Birleşmiş Milletler, Kıbrıs Meselesini, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın aralarında halletmelerini istemiştir. Fakat şimdiye kadar yapılan anlaşmaları hiçe sayan Makarios Türklerin haklarını, hürriyetlerini ellerinden almaya çalıştı. (Makarios) bir cumhur reis vasıflarına sahip olmak şöyle dursun insanlık vasıflarından mahrum olduğundan artık Kıbrıs Cumhuriyeti'nden uzaklaştırılmalıdır. Yunanistan'da kiliselere kapanıp ömrü boyunca günah çıkarsa silahsız bunca Türkün kanını döktüğü için Allah onu affetmeyecektir. Özellikle bu son olay tedhiş olayı olmaktan çıkmış, Makarios hükümetinin Rum polis ve askerinin yapmış olduğu vahşete dönmüştür..." BCA, 030.01.22.127.17-1.

⁹³ H. Fikret Alasya, Tarihte Kıbrıs, Ankara, 1988, s. 221-230;

⁹⁴ Türkiye'den çok sayıda vatandaş Kıbrıs'a gönderilecek olan birliğe gönüllü olarak katılmak için hükümete müracaat etmiştir. Bu mektuplardan biri de Koç Ali Özalan isimli bir vatandaş tarafından gönderilmiştir. Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen bu mektupta Özalan Kıbrıs'ta melun papaz Makarios ve onun şerirleri tarafından katledilen Türkleri korumak için gönderilecek olan birliğe katılmak istediğini ifade etmektedir. BCA. 030.01.22.128.3-1

denetimine verilmesine karar verilmiş ve bu karar hemen uygulamaya konulmuştur; ancak bu durum Rumların işine gelmiş, bölgeyi ele geçirmeye çalışmışlardır. Dağdaki az sayıdaki Kıbrıs Türkleri Rumların saldırıları karşısında Kenan Çoygun'un üstün gayreti sonucunda başarılı bir savunma gerçekleştirmiştir. Rum saldırılarına karşı oluşturulan silahlı milislere Kıbrıs Türk halkı, özellikle de kadınlar önemli katkılarda bulunmuştur. Mağusa Bayanlar Kulübü, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği Kadınlar Şubesi, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunları Birliği, Boğaz Bölgesi Kadınlar Birliği gibi dernekler bir yandan şehit ailelerine, göçmenlere ve muhtaçlara yardım ederken, diğer yandan da Türk milis kuvvetlerinin en büyük yardımcısı olmuşlardır.⁹⁵ Gönüllü kadınlar yemek yapmak, bulaşık yıkamak, halktan şilte, battaniye gibi malzemeler temin etmek, çamaşır yıkamak, yaralıların bakımını yapmak, sökükle dikmek, yama yapmak gibi pek çok görevi yerine getirmiştir. Yine gönüllü kadınlar soğuk havalar için yüzlerce kazak, başlık, eldiven ve çorap örerek bunu mücahitlere ulaştırmıştır. Gerek tüccarların yaptığı kumaş bağışları, gerekse Türkiye'den gönderilen kumaşlarla bu dönemde Mücahitlere üniforma dikilmeye başlanmıştır. Dikiş işlemleri evlerde ve oluşturulan atelyelerde büyük bir süratle yapılmıştır. Kıbrıs Türk kadını yalnızca mücahitlere giyecek yiyecek temininde değil, zaman zaman ateş hattına dahi girip bizzat savaşmış⁹⁶, sırtlarında askerî malzeme taşımışlardır. Özellikle Beşparmak Dağlarının Kıbrıs Türklerinin kontrolünde kalmasında Kenan Çoygun'un büyük rolü olmuştur.

TMT'nin silah ve mühimmat ihtiyacının önemli bir kısmı da yine Kenan Çoygun'un yoğun çabalarıyla büyük bir gizlilik içerisinde Türkiye'den temin edilmektedir. Bir miktar silah ve cephane de İngilizlerden satın alınmış veya çalınmıştır. Ancak bütün bunlar çok sayıda Rum-Yunan silahlı gücüne karşı mücadelede yetersiz kalmıştır. Türklerin dışarıdan adaya silah getirmeleri de Makarios'un, Türk bölgelerine malzeme ve hatta yiyecek sevkiyatını yasaklaması sonucu neredeyse imkansız hale gelmiştir. İşte bu süreçte Türk Sanayi Çarşısı'nda yer alan "Yavru Kırıkkale Fabrikası"nda üretilen A-4 makineli tüfek, MG-3 makineli tüfek, Tomson makineli tabanca, çeşitli çap ve ebatta mermiler önemli rol oynadı. Ayrıca Sancaktarlar da kendi çapında imalata yönelmişlerdi.

Kenan Çoygun, Kıbrıs'ta yalnızca askeri örgütlenme ile ilgilenmemiş, eğitim, kültür, sağlık ve ekonomik faaliyetlerde planlayıcı ve uygulayıcı bir rol üstlenerek Kıbrıs Türk halkını topyekûn ayağı kaldırmaya çalışmıştır. Nitekim o Rumların 21 Aralık 1963 Kanlı Noel saldırılarından sonra Türk yetkilileri bütün devlet kurumlarından, resmi dairelerden ve bakanlıklardan silah zoru ile dışladıkları ve bütçenin mali imkanlarından mahrum edildiği bir dönemde Türk halkının ihtiyaçlarının karşılanması için Dr. Fazıl Küçük başkanlığında oluşturulan Genel Komite'nin işleminde en büyük desteği vermiştir. Ulusal bir mücadelenin sadece askeri yöntemlerle yürütülemeyeceğini çok iyi bilen Çoygun Paşa, adada yiyecek,

⁹⁵ Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta Cesur Bir Türk Kadını" www.anamurunesi.com, 30 Ağustos 2011, Elmaziye Töre Temiz-Mustafa Aydın Başar, "Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Görev Alan Kadın Kahramanlar", Uluslararası 2. Kıbrıs Sempozyumu, 21-25 Ekim 2010, Ankara, 2011, s. 406-407.

⁹⁶ Bu konuda Kenan Çoygun'un 30 Nisan 1964'de Lale isimli bir kadına gönderdiği mektup dikkati çekmektedir. Asıl Türk kadınının yeri her zaman Türk erkeğinin yanında olduğunu ve birlikte mücadele için yeni bir fırsat çıktığını belirten Çoygun, Lale Hanım'a şu talimatı gönderir: "Ağırdağ ve Bozdağ bölgelerinde Mücahitler anundane şekilde savaşıma devam ediyor. Siz ve kendiniz seçeceğiniz sizin gibi enerji dolu iki arkadaşınızdan müteşekkil 3 kişilik bir ekiple dağa çıkacak ve mücahitlerin saflarında çarpışacaksınız. Her birinize birer cellabiye, birer iğne (Sten) ve birer raptiye (tabanca) verilecektir. Arkadaşlarınızı bulduğunuz daireye saat 15.00'te getiriniz. Kırmızı Gül parolası ile yaklaşacak olan mücahit, emin bir eve götürerek sizleri giydirecek ve raptiye kullanışını gösterecek, Ağırdağ'a götürüp idarecilere teslim edecektir. Bu gece dağda kalacak, yarın gündüz Ağırdağ idare merkezimizde istirahat edeceksiniz. Ertesi gün tekrar dağa çıkacak ve müteakip gün Lefkoşa'ya döneceksiniz. Sizin intibalarınızı bizzat dinleyeceğim. Müteakiben başkanlığınızda hususi bir ekip teşkili cihetine gitmeyi tasarlıyorum. Ulu Tanrıdan başarılar diler, üzerinize düşen vazifeyi bihakkin yerine getirmek için verilen saatlerde hazır bulunmanızı rica ederim." Aydın Akkurt, Kod Adı; Lale, Mücahide Hatice Tahsin'in Anıları ve Yaşamı, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Kasım 2000, Lefkoşa, s. 125

giyecek sıkıntısı çeken her bir Türk'e ulaşmaya onların can güvenliğini hukukî haklarını korumaya ve eğitim ihtiyaçlarını gidermeye çalışmış, adadaki ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olunması için bir radyo kurdurmuştur.⁹⁷ Zira 21 Aralık 1963'te başlayan Rum saldırıları neticesinde, Türklerle Rumlar'ın ortaklaşa çalıştırdıkları Kıbrıs Radyo Yayın Korporasyonu Lefkoşa'nın Rum kesiminde kalmış ve Türkçe bilen Rumlar kendi yorumlarına göre Türkçe haber ve programlar yayınlamaya başlamışlardı. Bu durum Kıbrıs Türk halkının moralini çok bozmaktadır; ancak Kıbrıs Türk'ünün var oluş mücadelesinde tartışılmaz yeri olan müesseselerden biri de Bayrak Radyosu olur. 21 Aralık 1963 tarihinde Rum saldırılarının başlaması ve Rum radyosunun Türk cemaatinin moralini bozacak şekilde yayınlar yapmaya başlamasıyla bir radyo istasyonu kurulması fikri gündeme gelir. Esasında bu konuyla ilgili çalışmalar çok daha önceden başlatılmış ve Rum radyosunun yanlı ve moral bozucu yayınları karşısında adada olup bitenleri yansıtmak amacıyla hazırlıklar yapılır ve özellikle Lefkoşa Sancaktarı Ahmet Göçmez'in girişimleri ve Bayraktar Kenan Çoygun'un onayıyla bu fikir hayata geçirilir. Bayrak Radyosu'nun esas amacı doğru haberin yanında özellikle halka moral vermektir. Bunu da hazırladıkları skeçlerle (Alikko ile Caher), piyeslerle, Mücahit'in Saati programları ile gerçekleştirirler. Mücahit'in Saati programında spiker Lefkoşa'daki mevzilere gider, mücahitlerle sohbet eder ve onların istedikleri şarkıları sorar ve daha sonra bunlar banttan yayımlanır.⁹⁸ Kenan Çoygun'un önderlik ettiği bir başka sosyo-kültürel faaliyet de Kıbrıs Türk tiyatrolarının hayata geçirilmesidir;⁹⁹

⁹⁷ Bayrak Radyosu çok zor şartlarda yayına başlamıştı. Önce Orhan Şefket Ambarları'nda, İngiliz askerlerinden kalma hurda eşyalar arasında bulunan bir verici gizli bir operasyonla Türk tarafına nakledilip geceli gündüzlü çalışmalardan sonra çalışır hale getirildi. Daha sonra evler gezilerek, yüzlerce araba aküsü toplandı. Telefon alıcılarından mikrofon yapıldı. İlk etapta 4 tane mikrofon yapılmıştı. Artık radyo istasyonu kurulabilir hale gelmişti. Bayrak Radyosu, 25 Aralık 1963 sabahı Kemal Tunç'un "Bayrak, bayrak, bayrak. burası, Kıbrıs Türk Mücahidi'nin Sesi. Bu toprakları Yunan çizmeleri altında ezdirmemeye yemin etmiş insanların sesidir." sözleri ile yayına başladı. Ama bir saat geçmeden anlaşıldı ki bu sesleri ancak Sarayönü civarındaki radyolar alabiliyordu. Kullanılan mikrofonların her biri ile ancak iki dakika yayın yapılıbiliyordu. İki dakika sonra yayın kısa bir süre kesilir ve diğer mikrofonla devam edilirdi. Daha sonra yapılan çalışmalarla Bayrak Radyosu'nun yayın alanı genişletildi.

⁹⁸ Bayrak Radyosu'nun 'Kıbrıs Türk Mücahidinin Sesi' olarak yayına başlamasından sonra Mağusa'da da Canbulat Radyosu yayın hazırlıklarına girişildi. 1964 Şubat ayından itibaren TMT Mağusa Sancağı'nın destek ve onayı sonrasında Kemal Pehlivan ile Halil Asilkan eski Türkgücü binasının (şimdiki İş Bankası) avlusuna radyo vericisini kurarak yayına başlandı. Radyonun haber ve yorumlarla ilgili kısmı ise İsmet Kotak tarafından oluşturulmuş ve Eşref Çetinel de burada göreve başlamıştır. 24 saat boyunca yabancı radyo kanallarının dinlemesi sonrasında haber ve yorumlar banda alınmakta, Selçuk Veli, Ünal Sümer, Hüseyin Hes gibi yabancı dil bilen personel vasıtasıyla da hemen tercümeleri yapılmaktaydı. Radyoda Nazım Turanlı Türkçe haberleri, Selçuk Veli ise İngilizce haberleri sunmaktaydı. Ayrıca Rumca haberler için de Rumca bilen personel tahsis edilmişti. Radyoda çalışan diğer personel arasında zaman içerisinde Yıldırım Fenercioğlu, Hasan Tuncel, Türkan Aytaç, Nazım Turanlı, Hanife Sermet, Hanife Koruk, Feriha Arel, Mustafa Aytaç, Mehmet Kaymak, Mustafa Eroğlu, Elvan Mehmet de bulunmaktadır. Bayrak Radyosu'nun hemen ardından açılan ikinci radyo istasyonu ise Sancaktar Eftal Akça ve Serdar Ziya Rızık'nın girişimleriyle 30 Aralık 1963 tarihinde hizmete giren Limasol Sancak Radyosu olur. Ancak EOKA teşkilatının kurulduğu ilk günden itibaren Grivas'ın üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi propaganda ve basın-yayın kuruluşlarıyla ilişki olduğundan EOKA'cılar her fırsatta bundan azami çıkar sağlamaya yönelik girişimlere devam ederler. Bu arada kurulan bir diğer radyo istasyonu ise Anamur Radyosu olarak bilinen Kıbrıs'ın Sesi Radyosu'dur. Kıbrıs adasının Türkiye'ye en yakın nokta olduğu Mersin'in Anamur ilçesinde kurulan radyo istasyonu aracılığıyla günde 18 saat boyunca Türkçe, İngilizce ve Rumca yayın yapılır. Resmi adı Kısa Dalga A Radyosu olan radyo istasyonunun 1964-1974 döneminde Anamur'da yayın hayatında bulunduğu dönem içerisinde faaliyetleri Genelkurmay Başkanlığı ile TRT ve PTT yetkililerinin yer aldığı KİPİG (Kıbrıs İşleri Planlama ve İcra Grubu) isimli bir üst kurul tarafından yönetilir. Radyonun her türlü yayım işleri, haber ve yorumları TRT tarafından düzenlenirken, teknik konulardaki destek ise PTT kanalıyla sağlanır. Söz konusu bu radyo istasyonu 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında işlevini tamamladığı gerekçesiyle kapatılır ve istasyon TRT Mersin Bölge Müdürlüğü tarafından devralınır. Bu radyolarla beraber hizmete giren bir başka radyo istasyonu ise 7 Ocak 1964 tarihinden itibaren yayın yapmaya başlayan Lefke Sancak Radyosu olur. Baf'ta yayın yapmakta olan Gazi Baf'ın Sesi Radyosu

“Halkın Sesi gazetesinin bitişiğinde, kuru kahve satan bir dükkan vardı. Meşhur Con kahvesi satılırdı bu dükkanda. İlk önceleri, yani 50’li yılların sonunda, yakın dostum Üner Ulutuğ çalıştırırdı bu dükkani. Üner o dönemde hem bu dükkani çalıştırıp, hem de Güzel Sanatlar Derneği’nde tiyatro çalışmaları yaptırıyordu. Ondan sonra Ankara Devlet Konservatuvarı’nda tiyatro tahsili yapmış, dönüşünde ise Kemal Tunç’la birlikte ‘İlk Sahne’ isimli tiyatroyu kurmuştu. Tunç’la, Ulutuğ 1965 yılında sivil idarenin karşı çıkmasına rağmen, zamanın askeri liderinin emriyle ‘İlk Sahne’ye resmi hüvviyet kazandırmayı başarmışlar, adını da ‘Kıbrıs Türk Tiyatroları’ koymuşlardı.”

Yeni Bayraktar’ın adada bulunduğu yaklaşık 5 yıllık süreç ise onun tam anlamıyla bir psikolojik harp uzmanı olduğunu gösteren pek çok örneklerle doludur. Kıbrıs adasını adeta bir atölye çalışması haline getiren Alb. Çoygun her seferinde geliştirdiği taktikler ve uyguladığı basit tedbirlerle moral inisiyatifi’nin doğrudan Kıbrıs Türklerine ve TMT’ye geçmesine de büyük yardımcı olmuştur.¹⁰⁰ Bu kısıtlı imkânlar içerisinde verilen mücadele daha sonraki yıllarda da Kıbrıslı Türklerin mücadelesine rehber olur ve TMT’nin hemen her konuda topluma ön ayak olmasıyla zorlukların üstesinden gelinmesi konusunda Kıbrıs Türkleri çok büyük bir şansa da sahip olurlar;¹⁰¹

“Bu olağanüstü durumda, iyi bir yapılanmaya sahip TMT hemen hemen bütün konulara el atıp yönetim boşluğunu dolduruyor ve bunu, o zaman herkesin benimseyip hakkı gördüğü olağanüstü yöntemler kullanarak yapıyordu. Tıpkı savaş durumu idarelerinde olduğu gibi, yönetim ağırlıklı olarak mücahitlerdeydi. Herkesin can derdinde olduğu bu dönemde, toplum bu durumu normal karşılıyordu. Aslında Türk Mukavemet Teşkilatı’nı oluşturan mücahitler, bu dönemde gerçekten çok değerli hizmetler verdi. Bütün acı olaylar, çok kısıtlı imkân ve güçlüklerle rağmen övünülecek bir teşkilatçılıkla, adeta felce uğramış toplum süratle derlenip toparlandı. Zorunlu hizmetler, çatışmaların en sıcak dönemlerinde bile aksamadı ve gittikçe gelişti. Okullarda eğitim sürdürüldü. Birbirinden ayrı ve bütün ada sathına yayılmış çok sayıda Türk bölgelerinde yerel teşkilatlar oluşturulup süratle geliştirildi. Bunlar arasında haberleşme bağlantıları kuruldu. Her bölgede, savunma için silahlı güçler oluşturuldu

da yayınlarına aralıksız olarak 20 Temmuz 1974 tarihine kadar devam eder. Bu arada radyodan sorumlu polis memuru Ömer Yılmaz ile Baf Kaymakamı ve Serdarı olan Esat Fellahoğlu Rumlar tarafından 22 Temmuz 1974 tarihinde tutuklanırlar ve Yeroşibu esir kampına götürülürler. Aydın Olgun, “Kıbrıs’ın Sesi Radyosu”, Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Sayı 46, Ekim 2001, Lefkoşa, s.27 ve Murad Hüsnü Özad, Baf ve Mücadele Yılları, Akdeniz Haber Ajansı Yay., İstanbul, Temmuz 2002, s.117.

⁹⁹ Aydın Akkurt, Volkan, 26 Mart 2007

¹⁰⁰ Örneğin özellikle bazı stratejik noktalardaki karma köylerde uyguladığı taktikle EOKA’nın da, Rumların da aklının karışmasına ve stratejik planlamalarının değişmesine neden olmuştur. Her gün ortalama 3–5 ekmek alan bir ailenin aniden Rum bakkaldan 10 ekmek almaya başlaması ve bu durumun farklı Türk köylüler tarafından tekrarlanması üzerine şüphelenmeye başlayan Rumlar durumu araştırmaya kalkınca da kaçamak cevaplar almaya başlar ve bölgede “Yörükler” olarak ifade ettikleri Türk askerinin bulunduğuna iyiden iyiye inanmaya başlarlar. Bu durum bölgedeki savunma mevzilerinin güçlendirilmesine, farklı noktalardaki askeri gücün buralara kaydırılmasına, nerede olduğunu anlayamadıkları ve hiç göremedikleri bir düşman karşısında morallerin düşmesine neden olmaktadır ve aslında böyle bir güç hiç olmamıştır. Özellikle 21 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıs Türklerinin daha güvenli bölgelere kaçarak canlarını kurtarmaları ve çadır kentlerde yaşamaya başlamalarının ardından karma köylerde tek tük de olsa Kıbrıs Türkleri yaşamaktadır ve Rumlar onları da bölgeden uzaklaştırmak için ellerinden geleni yaparlar ve özellikle geceleri sağa sola rast gele ateş etmek suretiyle Kıbrıs Türklerini taciz etmeye başlarlar; ancak ertesi gün köyde yaşayan Türklerin hiçbir şey olmamış gibi davranması ve hayatlarından son derece mutlu görünmeleri ise EOKA mensuplarının kafalarını karıştırmaya yeter. Halka rağmen, halk için mücadele edilemeyeceğinin farkında olan Kenan Çoygun, bu çalışmaları ile halkla bütünleşmeyi başarmış, Kıbrıs davasını sadece silahlı bir TMT mücadelesi olmaktan çıkarıp halkın tümünün destek verdiği, topyekün bir mücadeleye dönüştürmüştür. Kıbrıs Türk’ünü böylesine birbirine kenetleyen Kenan Çoygun’un bu başarısının ardındaki sır aslında onun bütün doğallıyla, kişiliğinin buna uygun olmasıydı.

¹⁰¹ Ercüment Yavuzalp, Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik, İstanbul, 1993, s. 115-116.

ve bunlara mütevazı ölçüde ve çok güçlkle de olsa, lojistik destek akımı sağlandı. Rumların uygulamaya başladıkları vahşi abluka ve ambargolara rağmen, Bayrak Radyosu çok kısa sürede gerçekleştirildi ve Kıbrıs Türk'ünün sesini duyurmaya başladı. Türk mahkemeleri kuruldu ve faaliyete geçti. Kısacası bütün ciddi güçlük ve mahrumiyetlere rağmen olaylardan sonra Türk toplumu süratle derlenip toparlanabildi ve göreceli bir normal yaşama dönerek moral çöküntüden kurtuldu. Bunda Türk Mukavemet Teşkilatı'nın, o zaman başında bulunan ve adına Bayraktar denilen komutanın ve mücahitlerinin gerçek bir vatanseverlik ve fedakârlıkla yaptıkları azimli, inançlı ve örnek çalışmalarının büyük payı vardır.”

Kamil Özkaloğlu da 12 Ekim 2008'de Kenan Çoygun Paşa'nın vefatının üçüncü yılında yazdığı makalesinde onun hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır;¹⁰²

“...Kenan Çoygun, Kıbrıs Türk halkının kendi kendini yönetmesine ve devlet kurumlarının oluşmasında öncülük etmiş, Kıbrıs'ta bulunduğu süre içinde önce mücahidinin ve sonra da Kıbrıs Türk Halkının güven, sevgi ve saygısını kazanmıştır.”

TMT'nin yeniden örgütlenmesinde, güçlenmesinde ve Türk halkının varlığını sürdürmesinde büyük rol oynayan Kenan Çoygun 1967 yılı başında adadaki görevinden alındı.¹⁰³ Başarılı bir komutanın görevden alınması hiç şüphesiz Kıbrıs yakın tarihinde üzerinde dikkatle durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kenan Çoygun'un görevden alınmasında, özellikle adadaki Türk varlığının güçlenmesine ve Türkiye'nin bölgedeki etkisinin artmasına engel olmak isteyen İngiliz ve Amerikan yönetimleri etkili oldu. Zira Çoygun, Rumları kollayıp gözeten İngiliz-Amerikan sivil ve askeri yönetimine zaman zaman açık cephe almış, hatta bu ülkelerin askeri birliklerine operasyon dahi düzenlemiştir. Kıbrıs vasıtasıyla Doğu Akdeniz üzerindeki kontrolünü kaybetmek istemeyen ABD yönetimi Türk hükümetine baskı yaparak Çoygun'un görevden alınmasını sağlamış, böylece Yunanistan'ın sempatisini kazanarak bu ülkenin Rusya'nın yörüngesine girmesine engel olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ve Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından alınan bu karar ise Kıbrıs Türkleri arasında büyük bir şaşkınlık ve hayal kırıklığı ile karşılanmıştır. Kenan Çoygun'un geri çekilme kararının Kıbrıs Türk halkında yarattığı etkiyi İsmet Kotak şöyle anlatmaktadır:¹⁰⁴

“Türk'ün yaşadığı her karış toprağı korumuştı. Hatta Rum çetelerinin bölgelerinde olan stratejik hedeflere bombalı saldırılar düzenlemeyi başarmıştı. İşte TMT Komutanı Kenan Paşa'nın suçu Lefkoşa kuşatma altında iken bile Lârnaka'daki emperyalizmin kalesi olan petrol depolarını bombalarla havaya uçurması idi... Lefkoşa'da kıyametin koptuğu günlerden biri idi. Günlerce yazıp başkaldırmıştık adeta ama sonuçta emperyalist güçler galip gelmişlerdi. TMT'nin efsane komutanı Kenan Paşa (Bu rütbeyi ona Kıbrıs Türk'ü vermişti), geri çekiliyordu... Haber etrafta bomba etkisi yaptı. TMT Komutanları adeta isyan ediyorlardı ‘Yeraltı Örgütü Komutanı nasıl geri çekilir?’ diye. Zafer gazetesinden arkadaşlar gelip, gittiler. İkinci baskı yapmak ve TMT komutanının resmini basarak dağıtma kararı alındığını söylediler. Zafer bir yerde Kenan Çoygun Paşa sayesinde basılıyordu ama üstünde bizim isimlerimiz vardı. Resmini basacaktık. Oysa TMT yeraltı örgütü olarak yer üstüne çıkmış da olsa ‘Komutan’ her zaman gizli kalırdı. Zafer gazetesi sorumluları olarak herkes boynunu alta koymuştu. Resim basılacak ve TMT'nin efsane komutanına karşı son görev yerine getirilecekti... Zafer yayımlanıp dağıtıldı ve çakmak çakmak gözleri, tarihin içinden çıkıp gelen komutanların bir eşi olan Kenan Paşa, bir anda fark edilen bıyıkları, çatık kaşları ile Kıbrıs Türk halkının karşısına çıktı... Zafer kapışıldı. Kenan Paşasına veda eden halk büyük üzüntü duydu...”

¹⁰² Kamil Özkaloğlu'dan aktaran Volkan, 12 Ekim 2008

¹⁰³ Kenan Çoygun Paşa yeni görev olarak İzmit'te, 15. Kolordu Kurmay Başkanlığı'na atandı.

¹⁰⁴ <http://toplumsalhaber.com/yazar.php?id=162>

Kenan oygun'un istenmeyen adam ilan edilip Türkiye'ye gönderilmesiyle ilgili bardağı taşıran son damla kimilerine göre onun son derece cretkarane bir şekilde sömürgeci zihniyete karşı takındığı tutum oldu. TMT Lefkoşı Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu bu hususta şunları söylemektedir;¹⁰⁵

“...Onu uzun bir müddet tanıyamadık. Tanışamadık geldiğini bildiğimiz halde. O benimle sık sık görüşürdü. Kıdemli derdi bana. İsmimden ziyade kıdemli diye çağırırdı beni. Onunla da çok mnasebetlerimiz oldu. Kendisi iyiydi, gırgindi. Müteşebbis bir komutandı. TMT'den yetişmiş olmamasına rağmen kendi çalışkanlığı, merakı sayesinde TMT'ye ait birçok şey öğrendi. Orada Rum tarafında Rum karargahlarına, Rum mevzilerine sabotajlar yaptırmak için birçok teşebbüsleri oldu. Bir gün beni Türk Sigara Fabrikası (Müdürü) Cüneyt Bey vasıtasıyla 2 Fransız lejyonerle tanıştırdılar. Kenan oygun bana 'Nevzat falan saat sigara fabrikasına git Cüneyt Bey'e. O seni bazı şahıslarla tanıştıracak. Bunlar Fransız'dır. Yüksek rütbeli lejyoner askerleridir. Bunlar silahtan, bubi tuzaklarından, patlayıcılardan anlar. Sen de bazı bir şeyler götür oraya. Test et, dene bunları bakalım hakikaten bir şeyler bilirler mi, anlarlar mı' dedi. Cüneyt Bey tanıştırdı bizi bu Fransız lejyonerlerle. Tabii tercmanlığımızı da Cüneyt Bey yapar. O zaman birçok fnyeler var (kullanılan). Basınçtan kurtulan fnyeler var, basınca patlayan fnyeler var. Tel gerili fnyeler var. Onlardan hepsinden götürdüm birer tane. Adamlar görür görmez hepsini izah ettiler. Ben vazgeçtim tabii biliyorlar (her şeyi). Onlar belki de benim bilmediğim çok daha fazla şey biliyorlar. Onlarla konuştuk, tanıştık. Adres falan alındı ve sonradan bu lejyoner askerlere Larnaka'daki Shell petrol tankerlerini patlatma emri verildi. Bunların kiralık arabaları vardı ve Rum tarafına serbest geçerlerdi. Tabii Rum tarafında kalırlardı. Larnaka'ya gittiler. Bir sandal, bot da satın aldılar. Şişirdiler botu. Girdiler botun içine gece. Petrol depoları da sahilde, kumsalda hep tellerle çevrilmiş. Sahilden botla geldiler bir gece karanlığında. Bekçi etkisiz hale getirdiler, bombalar yerleştirdiler ve patlattılar. Bekçinin de nöbet tuttuğu piyade tüfeğini aldılar getirdiler Lefkoşı'ya. O benim yatağımın başucunda durdu senelerce. Tabii bu işin arkasını İngiliz istihbaratı ve Amerikan istihbaratı bırakmadı. Ne olduğu, nasıl olduğu, bunun Kenan oygun tarafından yaptırıldığı meydana çıktı. O zaman bazı hadiseleri daha olmuş Kenan oygun'un... Bunun zerine Dr. Küçük de aleyhine çalışmaya başladı Kenan oygun'un. İngiliz hükümeti de onun aleyhinde ve siyasi otoriteler vasıtasıyla Kenan oygun aldırıldı buradan, alındı...”

Kıbrıs'ta TMT'nin neredeyse gözden çıkarıldığı ve TMT faaliyetlerinin durma noktasına geldiği bir sıkıntılı bir süreçte göreve başlayan, 1964 Johnson Mektubu sonrasında gerilen Türk-ABD ilişkilerine paralel olarak dönemin hükümeti tarafından Amerikan yönetiminin tepkisini çekmemek amacıyla gözden çıkartılan Kenan oygun görev yaptığı sürede sadece TMT konusunda mesai harcamamış, adada iç sorunlarla boğuşan Dr. Fazıl Küçük'n, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in direktifleri sonrasında doğru hamleleri gösterememesi sonucunda uluslararası alanda da diplomatik krize neden olmuştur. 19 Şubat 1967 tarihli Hürriyet gazetesi de Kenan oygun'un geri çekilmesi olayını manşetinden aşığıdaki şekilde duyurmaktadır;¹⁰⁶

“Türk Mücahitlerinin Lideri Bozkurt Kıbrıs Adasından Geri ekiliyor, Hükümet'in kararı Kıbrıs'ta Protesto edildi – Binlerce Türk Mücahidi dn Lefkoşı'daki Bayraktarlık binası önünde bir yürüyüş yaparak Liderleri Kemal Coşkun'un Türk Hkmeti tarafından geri çekilmesini protesto etmişlerdir.”

¹⁰⁵ TMT Lefkoşı Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

¹⁰⁶ Hürriyet, 19 Şubat 1967.

Gerçekten de Kenan Çoygun'un görevden alınması adada bir infial yaratmıştı. Zaman zaman anlaşmazlığa düştüğü siyasi otorite de dahil olmak üzere, kadınıyla erkeğiyle bütün Kıbrıs Türk halkı ve TMT mensupları adaletli, sevgi dolu kahraman liderlerinin geri çekilmesinden dolayı büyük üzüntü duymuşlar ve Türk hükümetinin bu kararına tepki göstermişlerdir. Hatta bir heyet oluşturarak gitmemesi için Kenan Çoygun'dan ricade bulunmuşlar, aralarında para toplayacaklarını, her ihtiyacını karşılayacaklarını dahi ifade etmişlerdir. Şüphesiz böyle bir durum mümkün değildi ve hükümetin verdiği karar gereğince Kenan Çoygun büyük bir özveri ile örgütlediği TMT'ye ve Kıbrıs Türk halkına veda etti. Adadan ayrılış süreci dahi onun gerek Türk halkı, gerekse BM nezdindeki ve hatta Rum silahlı örgütü üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Zira Rumlar tarafından Persona Non Grata/İstenmeyen Adam" ilan edilen Kenan Çoygun'un başına ödül bile koymuş olan Rum Ulusal Muhafız Ordusu'nun, Kıbrıs'tan ayrılacağı gün onu korumakla görevlendirilmiş olması ibret alınacak bir olaydır. Albay Rıza Vuruşkan'ın yerine Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği Askeri Ataşesi Kemal Coşkun olarak göreve başlayan TMT'nin ikinci komutanı ve Bayraktarı Albay Kenan Çoygun da 3 Ekim 1962 günü başladığı görevini 24 Şubat 1967 tarihinde tamamlar ve Beyrut üzerinden Türkiye'ye döndü.¹⁰⁷ Kenan Çoygun'un beklenmedik bir şekilde adadan ayrılarak Türkiye'ye dönmesi Kıbrıs'ta üzüntü ve şaşkınlığa da yol açtı. Zafer gazetesi Çoygun'un adadan ayrılışı ardından şunları yazmıştı;¹⁰⁸

"Kıbrıs Türk'ünün varlığını hedef almış kudurgan bir sürünün karşısında efsaneleşmiş kimliğiyle Türk toplumuna kalkan, Türk mücahidine öncü olmuş, en çeşit güçlüklerden sıyrılmanın yollarını göstermek için tarihsel Ortaasya öncüsü 'Bozkurt'un ödevini yüklenmiş çok değerli bir insan, Kıbrıs Türk toplumunun lideri, Kıbrıs Türk mücahidinin başkomutanı, genel ve ölmezleşmiş adıyla Kıbrıs Türk'ünün Bozkurt'u dün saat 18.30'da bütün sevdiklerinin ellerini böğürlerinde bırakan bir gizlilikle Kıbrıs'tan ayrılmış, Beyrut yoluyla Türkiye'ye dönmüştür. Kıbrıs Türk'üne bir uçtan bir uca uzanan yurt topraklarını bir kere daha vatanlaştırmının gerekliliğini öğreten Bozkurt, asıl adıyla Kemal Coşkun'un kendini sevenlerden bir suçluluk, bir korku telaşı içinde kaçırılıp uzaklaştırılması, bu ayrılığa sebep olanlara karşı beliren büyük hoşnutsuzluğu uçurumlaştırmış, bu topraklar için, bu toprakların gerçek sahibi Türk toplumu için çalışanlara kadirbilmez bir tutumla bıçak saplamaktan çekinmeyen hırs cambazlarına hadlerini bildirmenin, onları layık oldukları mevkiye indirmenin gerektiği inancını bir kere daha doğrulamıştır. Kendisine hizmeti amaç edinen, onun var olması uğrunda varlığını esirgemeyenleri değerlendirmek, onları kendisine baş tacı yapmak isteyen bu toplum artık ehven-i şer bir lider, ehven-i şer bir özgürlük yerine dört başı mamur bir özgürlüğü sağlayacak Kemal Coşkun gibi dört başı mamur liderlere olan ihtiyacını dün bir kere daha hissetmiş, bu ihtiyacın Demokles kılıçlı, güdümlü bir özgürlükle giderilemeyeceğini yeniden anlamak fırsatını bulmuştur. Çünkü Bozkurt saydığımız, öylece tanıdığımız Kemal Coşkun 1963 Aralık olaylarının başlamasıyla esash bir şekilde ve meşru bir savunma için teşkilatlanmış mücahitlerimizin bugünkü duruma gelmelerinde büyük ve önemli bir rol oynamış, ortada dolaşmaması, hiçbir yerde görünmemesine rağmen Türk halkı arasında efsaneleşmiş bir kuvvet olmuştur. Bozkurt'a anlatılmaz bir sevgi besleyen halkımızla mücahitlerimiz Türkiye hükümetinin Bozkurt'un Kıbrıs'tan çıkabilmesi için bile Rum İçişleri Bakanı

¹⁰⁷ Kenan Çoygun'un eşi ve 7 yaşındaki oğluyla beraber dönüş yolunda son sözleri ise "Evet gidiyorum. Fakat davamızın mücadelesi henüz bitmemiştir. Mücadele bundan sonra başlayacaktır." olur. 24 Şubat 1967 Cuma günü saat 19.10'da Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği'nde görevli personelle vedalaşan ve daha sonra Lefkoşa'nın Rum kesimine geçerek havaalanına giden Kenan Çoygun'un uçağı saat 19.30'da adadan ayrılır. Kıbrıs'taki görevinden ayrılacağını aynı gün saat 13.00 civarında öğrenen Bayraktar bu durumu en yakınındakilere bile söylemez ve havaalanından Büyükelçilik Maslahatgüzarı Özdemir Benler tarafından uğurlanır.

¹⁰⁸ Zafer, 25 Şubat 1967

Yorgacis'ten izin istemesini de işte bu yüzden Kıbrıs Türk'ünün şeref ve haysiyetine vurulan büyük bir leke kabul etmişler, bu müracaatı duyar duymaz Genelkurmay'la Türkiye hükümetine başvurarak Bozkurt'a ilişkin kararın bozulmasını istemişlerdir.”

Zafer gazetesi, “(O) Mücahitlerin en büyüğü idi” başlıklı başka bir yazısında ise Kenan Çoygun ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunulmaktaydı;¹⁰⁹

Türk toplumunun lideri ve Türk mücahidinin eşsiz komutanı Bozkurt'un aramızdan ayrılması gerek toplumumuzu, gerekse toplumumuzun kopmaz bir parçası olan Türk mücahidini ziyadesiyle üzmüştür. Kıbrıs Türk'ünün en karanlık ve buhranlı günlerinde onun ufkunda güneş misali parlayan Kemal Coşkun adada geçirdiği üç yıldan fazla bir zamanda gerek toplumumuzun, gerekse komuta ettiği Türk mücahidinin gönlünde büyük yer etmiştir. Onun adadan ayrılışı bu davaya gönül vermiş ve destek vermiş insanları üzmekle beraber onların mücadele azminde en ufak bir tesir dahi yapmamıştır. Çünkü Kemal Coşkun, Kıbrıs Türk'ünün gönlünde efsaneleşmiş bir kahraman olarak yatmaktadır. O bir mücadele adamıdır. O bir dava adamıdır. O bir semboldür, bir cesaret ve azim sembolü. Onun bu yüce vasıflarını anlamak yeteneğinden yoksun olanlar onun efsaneleşmiş heybetine gölge düşürmek gafletinde bulunmağa kalkışmışlardır. Türk toplumu bugün düşmana esir olmamışsa, Türk toplumu bugün dimdik ayakta duruyor, eskisinden daha güçlü olarak mücadelesine devam ediyorsa tereddütsüz denebilir ki bu Kemal Coşkun'un dirayeti sayesinde olmuştur. Papaz idaresinin kuş uçurtmadığı, limanları, havaalanlarını son derece sıkı bir kontrol altında tuttuğu günlerde dahi Bozkurt merkezden ve kasabalardan uzak ufacık köylerimize dahi biraz ümit, biraz ışık göndermesini bilmiştir. Onun nazarında varlığı için mücadele eden bir Türk toplumu ve bu toplumun direnme savaşını yöneten mücahit vardı. İşte Kemal Coşkun kendini bu mücahitlerden biri olarak sayardı. O bir mücahitti. Mücahitlerin en büyüğü idi. Cephede sert bir komutan, cephe gerisinde anlayışlı ve müşfik bir büyük. Türk mücahidinin dilinde o bir 'Büyük'tü. Türk davasının bu en büyük başı bu topluma 'Bir dava yoluna baş koymanın, bir ideal uğrunda ölmenin sırrını' öğretmiştir. Bu dava için ölenler, onun bir emriyle ateşe atılmayı şeref sayanlar, onun yarattığı mücadeleciler neslin bugünkü öncüleridir. Kemal Coşkun gitti. Türk mücahidinin bu en büyüğü mesut neticeye ulaşmadan adadan alındı. Ama bilmiş olsun ki onun azmi, onun inancı, onun mücadeleciler ruhu bu toplumun ruhuna işlemiştir. O ayrılırken davayı emanet ettiği zinde kuvvetler bugün görev başındadır. Ve bu zinde kuvvetler Kemal Coşkun'un bıraktığı mücadeleyi aynı hızla, aynı inanç ve azimle selamete götürecektir. Müsterih ol Kemal Coşkun! Müsterih ol mücahitlerin en büyüğü! Emanet ettiğin bu dava zinde kuvvetlerin kudretli ellerinde ve eğilmez omuzları üzerindedir. Ve bu kuvvetler her ne pahasına ve her ne şart altında olursa olsun davayı tayin ettiğin hedefe ulaştırmakta azimlidir. Seni aramızda tekrar göreceğimiz günler uzak değildir.”¹¹⁰

Ancak burada belki de en dikkat çekici nokta o güne kadar gizliliğini tam manasıyla koruyan, varlığı ve mevcudiyeti 21 Aralık 1963 tarihinde yeraltından yer üstüne çıkarak cephe savaşına girmesiyle Rumlar tarafından bilinen TMT'nin Kıbrıs'taki en üst askeri yöneticisi konumundaki Bayraktar'ın kimliğinin ifşa edilerek Kıbrıs Türk basınında ilk defa olarak resminin yayımlanmasıdır. Bu resmin ne şekilde gazetelerin eline geçtiği veya kimler tarafından gazetelere verildiği ise bilinmemektedir.

Albay Kenan Çoygun'un beklenmedik bir şekilde adadan ayrılması özellikle İngilizlere ve Amerika'ya karşı tepkilere de neden oldu. Bu konuda en sert tepki gösterenlerden birisi de “Bir takım adamlar Osmanlı dolapları ile Bozkurt'a karşı durmuş ve onu Ankara'ya jurnal etmişlerdir. Bunların başında Bozkurt ve arkadaşlarının Kıbrıs'ta

¹⁰⁹ Zafer, 25 Şubat 1967

¹¹⁰ Zafer, 25 Şubat 1967

bağımsız bir Türk devleti kurmaya hazırlandıkları da vardır. Ve ne yazık ki bu palavraya da inanılmıştır. Bozkurt'tan sonra sırasıyla Sancaktar da çekilecektir. Türkiye Kıbrıs'tan gelen jurnaller ve palavralar üzerine yıllardan beri oluşturduğu stratejisini, kurulu savunma düzenini dağıtmaktadır.”¹¹¹ diyen Zafer gazetesinden İsmet Kotak gelmektedir. Kotak, Kıbrıs üzerine oynanan oyunu ve tepkisini şöyle dile getirmiştir;¹¹²

“Çirkin bir sindirme kampanyasının, rezil bir Amerikan oyununun, seviyesiz bir entrikanın bizi ortada bırakmış olmasına yanmıyoruz. Ne de kollarımızı havaya kaldırmış bu mücadeleyi ortada bırakmışız. Ankara ve Lefkoşa’da düzülen iğrenç oyunlarla atılan kazıkları kadife eldiven içinde gösterenlerin diploması dedikleri manevraların sonucu bugün yollarımızı en çirkin emrivaki olarak ayırmıştır. İstenen basittir;

1- Çelik iradenizi saf dışı yaptıktan sonra Kıbrıs Türk’ünü Amerikan oyunlarına teslim etmek.

2- Zinde kuvvetleri darmadağın ederek 120.000 Türk’ün sırtında ‘Sivil idare’ teraneleri arasında havan dövmek.

3- İçi geçmiş İngiliz kalıntılarının, en kesin Amerikan oyunlarının darbesi size vurulmak suretiyle Türk mücahidini dağıtmaya çalışmak.

Ama umutsuz hayatını bu davaya harcayanlar için mücadelenin sınırı yoktur. Nuri Sait müsveddelerinin işbirliği ile kurdukları cepheyi çökerteceğiz. Türk mücahidi bu ayrılış anında andını tekrarlar, Bozkurt yolunda olduğunu haykırır.”

Kıbrıs’tan ayrılmasından sonra Beyrut’a gelen Kenan Çoygun, eşi Behice Coşkun ve oğlu Gültekin Coşkun burada bir müddet kalır. Büyükelçilik yetkililerinin güvenlik konusundaki ısrarlarına rağmen büyükelçilikte kalmayı reddederek otele yerleşen Kenan Çoygun burada “Ben kendi emniyetimi kendim temin ederim.” açıklamasında bulunur.¹¹³ Bu arada Bayraktar Kenan Çoygun’un adadan ayrılmadan önce hükümet yetkililerine “Ben şerefli bir askerim. Eğer adadan çıkacaksam şerefimle çıkarım. Silahımı bırakmam.”¹¹⁴ dediği belirtilir. Kıbrıs’ta Bayraktar olarak görev yaptığı dönemde kelimenin tam manasıyla efsane haline gelen Kenan Çoygun gerek askeri dehası gerekse kişiliği ve karizmatik görünümüyle adada unutulmaz bir sima haline gelir. TMT mensupları tarafından çok takdir edilen, davranışları, çalışma prensipleri, personeliyle yakından ilgilenmesi ve sorunlara anında çözüm bulmasıyla ön plana çıkan Kenan Çoygun’un unutulmaz görüntüsü ise devamlı yanında taşıdığı el bombası ve beylik tabancasıdır.

Bayraktar Kenan Çoygun’un adadan geri çağırılmasıyla ilgili olarak Türk basınında da farklı yorumlar yer alır. Hürriyet ve Akşam gazeteleri konuya yer verirken Bayraktar’ın geri alınmasına Dr. Fazıl Küçük ile Bayraktar arasında ortaya çıkan huzursuzluğun sebep olduğunu ileri sürerler.¹¹⁵ Gazetelere göre Dr. Fazıl Küçük’le aralarında görüş ayrılıkları

¹¹¹ Zafer, 10 Mart 1967.

¹¹² Zafer, 25 Şubat 1967

¹¹³ Zafer, 3 Mart 1967.

¹¹⁴ A. g. g., 3 Mart 1967.

¹¹⁵ Örneğin bu konuyla ilgili olarak Türkiye’deki gazetelere bir yazı gönderen ve “Dr. Küçük’e Neden Cephe Aldık?” başlıklı uzun ve gayet ayrıntılı bir yazı yazan adı saklı bir “Mücahit” açıklamasının “Mücahitlere Müdahale” başlıklı kısmında “...Dr. Küçük bir savaş halinin şartlarına intibak edememiştir. Savaşın askerler tarafından yürütüldüğünü, başkomutanın ve irili ufaklı mücahit komutanlarının bazı yetkilere sahip bulunmalarının en basit askerlik kaidesi olduğunu bir türlü kabul etmek istememiştir. Askeri ve sivil yetki alanlarını tefrik edememiş, birbirine karıştırmış, hayatında hiç askerlik yapmadığı halde askeri meselelerde de son sözün daima kendisine ait olduğu kanaatiyle hareket etmiştir. Bu inançla Başkomutan Bozkurt’tan tutunuz da emrinde üç mücahit bulunan bir karakol komutanının en basit işlerine kadar her şeye müdahalede bulunmayı alışkanlık haline getirmiştir. Mesela Rumlar adına çalıştığı ihbar edilen bir Türk sorguya çekilmek üzere birkaç gün için tevkif edilmiştir. Bir kurtuluş savaşı içinde bundan daha tabii bir davranış olamaz. Ama hayır, Dr. Küçük derhal kollarını sıvamakta, nezarete alınan kimsenin serbest bırakılması için emirler yağdırmakta, askeri işlere karışmaması kendisine hatırlatıldığı zaman da kâğıda kaleme sarılarak Ankara’ya

meydana gelmesi sonrasında Dr. Küçük'ün Kenan Çoygun'un geri çekilmesini istediği ifade edilir. Daha önce bu yöndeki bir talebe 'Hayır' denmesine rağmen adada Dr. Fazıl Küçük ile TMT mensupları arasında huzursuzluk yaşanabileceği endişesiyle hükümetin bu isteği kabul ettiği de iddia edilir.¹¹⁶ Aynı günlerde bir açıklama yapan Rauf R. Denktaş ise "Ankara TMT'ye gerektiği kadar yardım etmemiştir."¹¹⁷ der. Öte yandan yukarıda da ifade edildiği üzere Kenan Çoygun'un adadan alınmasında Kıbrıs'taki Amerika Büyükelçiliği'nin parmağının olduğu ileri sürülür.¹¹⁸

Zafer gazetesi ise Albay Kenan Çoygun'un adadan ayrılmasıyla ilgili olarak haber yapmakta, yalan ve iftira yoluyla kötülemek istedikleri"¹¹⁹ Kenan Çoygun'a çamur atanları sert bir şekilde eleştirmektedir. 10 Nisan 1967 tarihli sayısında Kenan Çoygun'la ilgili olumsuz propaganda yapanları "cüce" olarak niteleyen Zafer, şu ifadeleri kullanmaktadır;¹²⁰

"Üç yıldan fazla bir zaman Türk mücahidine komuta eden efsaneleşmiş ismiyle Bozkurt Kemal Coşkun'u son günlerde bazı cücelerin yalan ve iftira yoluyla kötülemek hevesine kapılmış olduklarını esfle görmekteyiz. Ancak Kemal Coşkun'un mert ve asil heybetine asla saldırmak cesaretini gösteremeyenler onun bırakmış olduğu eserleri parçalamak için bir takım hicap verici kundakçılık hareketlerine girişmişlerdir. Fakat şurası iyice hesaplanmalıdır ki Kemal Coşkun'un bırakmış olduğu eserler öyle birkaç yolunu şaşırmışın kundakçılığı ile yıkılacak kadar temelsiz ve köksüz değildir. Hepimiz 1963 yılının o korkunç günlerini dünmüş gibi hatırlarız. O buhranlı günlerde bir tek ümit, bir tek güven kaynağımız vardı. Türk mücahidi ve bu güce kumanda edenler. Bozkurt bunların başında idi. Ve biz Türk toplumunun şeref ve haysiyetini, can ve malını cansiperane koruyan mücahit ile iftihar ettik. Ummadığımız bir zamanda ummadığımız şartlar içinde bu derece direnişi hepimizin gözlerini yaşarttı. 21 Aralık o buhranlı günleri içinde evlerinde gizlenmiş olan meydan nutukçuları hemen ortaya döküldü. Artık kendilerini gösterme zamanı gelmişti. Ama Kemal Coşkun bütün yaltaklanmalara asla yüz vermedi. Yapılacak çok iş vardı. Her şeyden önce disiplinli bir mücahit gücü vücuda getirmek gerekirdi. Ve böyle yaptı. 12 bin kişilik bir mücahit

uydurma raporlar göndermekte, halka zulüm yapıldığını, halk arasında Gestapolar türediğini iddia etmektedir... Dr. Küçük'ün etrafı mücahitler için makbul sayılmayan kimselerden meydana gelmiştir. Müsteşarı olan Cemal Müftüzade halk arasında İngilizlerin adamı olarak tanınmaktadır. Gerçekten Müftüzade uzun yıllar İngilizlere büyük hizmetlerde bulunmuş, onlarla aşırı münasebetler ve çok sıkı bir dostluk kurmuştur. O kadar ki bizzat Dr. Küçük tam 20 yıl Müftüzade ailesine karşı kendi gazetesinde çok şiddetli bir mücadele açmış, bu ailenin fertlerine İngiliz muhipleri sıfatını takarak en ağır ithamlarda bulunmuş, fakat 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduğu zaman anlaşılmaz bir kararla ve halkın hayretleri arasında Cemal Müftüzade'yi kendisine müsteşar yapmıştır... Mücahitler son derecede sevdikleri ve bağlı oldukları Bozkurt'un adadan çekilmesinde en büyük rolü Dr. Küçük'ün oynadığını bilmektedirler. Bozkurt'un kendinden başka kimsenin halk tarafından sevilip sayılmasına tahammülü olmayan ve 'Tek Adam' haline gelmek isteyen Dr. Küçük'ün şahsi ihtiraslarına kurban edildiğinden hiçbir mücahidin şüphesi yoktur. Türkiye kamuoyunun iyice aydınlatıldığı bu konu üzerinde uzun uzadıya durmayı şimdilik faydasız görüyorum... Kıbrıs Türkleri ve özellikle mücahitler tarafından çok sevilen Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş'ın da adaya dönmesini engelleyen sebepler Dr. Küçük tarafından suni olarak yaratılmıştır..." denilir. Milliyet, 28-29 Mart 1967 ve Hürriyet, 19 Şubat 1967

¹¹⁶ Akşam, 19 Şubat 1967

¹¹⁷ Lefkoşa'da bir açıklamada bulunan Dr. Fazıl Küçük ise Türk toplumu arasında ikilik değil fikir erkinliği bulunduğunu ve Rauf R. Denktaş'ı adada görmekten mutlu olacağını belirtir. Milliyet, 21-25 Mart 1967.

¹¹⁸ Örneğin Amerikan yönetiminin Kenan Çoygun'un Kıbrıs'tan uzaklaştırılması yönünde uzun zamandır kulis faaliyetlerinin içinde olduğu, ayrıca bir takım baskı girişimlerinde bulunduğu ve onun adadan uzaklaştırılacağı konusunda çok daha önceden bilgi sahibi olduğu da daha sonraları ortaya çıkacaktır. Lefkoşa'daki ABD Büyükelçiliği tarafından 1967 yılının hemen başında büyükelçilik rezidansında verilen bir repesiyonda Dr. Fazıl Küçük, Dr. Şemsi Kazım ve bazı Kıbrıs Türk toplumu ileri gelenlerinin bulunduğu bir ortamda Amerikan Büyükelçiliği çalışanlarından birinin Kenan Çoygun'un adadan uzaklaştırılması için çalışıldığını ağızından kaçırması çok tartışılacak bir konudur. Zafer, 3-7 Mart 1967, Akşam, 7 Mart 1967.

¹¹⁹ Zafer, 10 Nisan 1967

¹²⁰ A. g. g., 10 Nisan 1967

ordusu meydana getirdi. Bu gücün en küçük ihtiyacı ile bizzat ilgileniyor ve örnek bir kuvvet olabilmesi için geceyi gündüze katarak çalışıyordu. Kuvvetin teçhizi karşılaşılan en büyük problemdi. Ama Bozkurt amansız gayret ve kesif çalışması ile bunu da başardı. Sadece Lefkoşa'ya değil fakat en ücra köylere kadar biraz ümit, biraz ışık, götürdü. Düşmanın bile havsahasının alamayacağı güçte bir ikmal ve haberleşme şebekesi kurdu. Ve Kemal Coşkun kelimenin tam manasıyla bir mukavemetçiydi. Türk toplumunun herkesten ve her şeyden çok muhtaç olduğu bir mukavemetçi. Şehitlere ebedi istirahatgâhı o yaptı. Gazilerin yaralarını o sardı. Şehit ailelerini, fakirleri, göçmenleri o düşündü. Erenköy'de muhasara altında sıkışıp kalmış erkek çocukların sünnetlerine varıncaya kadar her şeyi yaptı, yaptırdı. Bugün düşmanın dahi gıpta ettiği disiplinli, azimli ve kararlı bir mücahit ordusuna sahibiz. Silahımız, cephanemiz ve erzakımız vardır. Ve bütün bunların üstünde dayanma, direnme ve başarıma azmimiz mevcuttur. Bütün bunları bize dayanmanın, direnmenin emsalsiz örneklerini veren Kemal Coşkun'a borçluyuz. Eğer Kemal Coşkun'un kuvvetli şahsiyeti ve çelik iradesi olmasaydı ilk günlerin şaşkınlığı üzerimizden geçer geçmez yeniden birbirimize düşerek mukaddes dava, büyük kavga bir kenarda unutulurdu. Kemal Coşkun hiçbir şey yapmamışsa bile güçlü ve disiplinli bir mücahit ordusu kurmakla çok şeyler yapmış oldu. Hiç olmazsa bu gerçeğe saygı gösterilmeli ve yapılan eserleri ortadan kaldırmak yerine yüceltmek yoluna gidilmelidir. ”

Kenan Çoygun'un adadan ayrıldığı dönem Kıbrıs Türk toplumunun da siyasi bağlamda başsız kaldığı bir süreç olacaktır ve Rauf R. Denктаş'ın adaya dönemeyişi gerek Türkiye'de gerekse Kıbrıs'ta huzursuzlukların, dedikoduların ve sıkıntıların artmasına neden olacaktır. Örneğin Kıbrıs Türk Talebe Cemiyeti tarafından Ankara'da düzenlenen bir toplantıda konuşan Erenköy mücahitlerinden Ergün Vehbi “...Biz artık Türk hükümetinin ve Genelkurmay'ının peşinden gitmeyeceğiz. Onlar bizim peşimizden gelsin. Davamızda çıkmaz bir yola girişimizin tek sebebi Kıbrıs'ı bizden iyi bildiklerini iddia eden, aslında hiçbir şey bilmeyen Türkiye'deki yöneticiler olmuştur.”¹²¹ der ve “Kıbrıs'ta TMT'de görev yapan komutanları cepheye gitmek istemeyen Kıbrıslı Türk tüccarlardan rüşvet almakla suçlar.”¹²² Bu arada Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp de aynı günlerde resmi ziyarette bulunduğu Kahire'den Lefkoşa'ya gelerek Kenan Çoygun'un Türkiye'ye dönmesi sonrasında Dr. Fazıl Küçük'le Kıbrıs Türk mücahit komutanları arasında ortaya çıkan ihtilafı çözmek üzere görüşmelere başlar.¹²³ Türk basınında da bu günler ön plana Kıbrıs ve Kenan Çoygun'un oturduğu günler olur;¹²⁴

“...Adadaki Türk mücahitlerine komuta ettiği söylenen Kemal Coşkun'un yurda geri çağrıldığı, oysa mücahitlerin buna itiraz ettikleri bu arada duyulmuş haberlerdendir. Sözü edilen konu hakkında Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yapmamıştır. Zaten yapmaması da pek normaldir. Çünkü Coşkun adadaki Türk mücahitleri teşkilatlandırmak üzere Ankara tarafından vaktiyle oraya gönderilmiş bir kimsedir. Böyle nazik durumdaki bir kimsenin karşı tarafça tanınmaması kadar normal

¹²¹ Milliyet, 19 Mart 1967

¹²² A.g.g., 19 Mart 1967

¹²³ Konuyla ilgili olarak “Düşünceler” köşesinde Hikmet Bil “Kıbrıs Türkleri Arasında Ne Var?” başlıklı bir yazı kaleme alır ve “...Kıbrıs'ta Türkiye'nin bir büyükelçiliği varken bizzat Genel Sekreter Mısır dönüşünü bahane ederek acaba niçin şahsen olay yerinde bir inceleme arzusu duymuştur? Zeki Kuneralp'in Kıbrıs'a bizzat uğramak istemesini elime geçen Kıbrıs gazetesindeki kaygılara bağlamak pekâlâ mümkündür. Bu öyle sanıyorum ki yukarıdaki sorunun cevabıdır. Şayet gerçekten Kıbrıs'taki Türkler arasında bir anlaşmazlık doğmuşsa bunu orada en iyi şekilde tespit edecek insan hiç şüphesiz yoktur ki Zeki Kuneralp'in ta kendisidir... Önümüzdeki günlerde veya aylarda Kıbrıs'ın gene ön plana çıkacak bir nitelikte olduğu, bir başka deyişle patlamak üzere bulunan bir bombadan farksız bulunduğu herkesçe gayet iyi bilinen bir gerçektir...” der. Milliyet, 4 Mart 1967.

¹²⁴ Milliyet, 24 Şubat 1967.

bir şey olamaz. Nitekim Coşkun da uzun süre karanlıklarda kalmıştır. Bu arada kendisi Lefkoşa'daki Türkiye Büyükelçiliği'nde idari ataşe olarak gösterilmiş ve diplomatik dokunulmazlıktan yararlanmasa sağlanmış. Şimdi artık görülmektedir ki Coşkun sadece Makarios tarafından değil, Türkiye Türkleri tarafından da tanınmaktadır. Kendisinin bu şekilde bundan sonra göreve devamı elbette ki mümkün değildir. Coşkun geri gelecek, onun yerini bu sefer bir başkası alacaktır yahut da almıştır bile... Aslında hiçbir fevkaladeliği olmayan bu olaylar Kıbrıs işinde hükümetin hala göstere geldiği mütereddit tutum sebebiyle basın tarafından belki de haklı olarak ele alınmakta ve netice itibarıyla adı geçen haberler üzerinde sayısı spekülasyonların yapılması da mümkün hale gelmektedir...”

Aynı günlerde Türk gazetelerine yansıyan bir haber ise TMT'nin lağvedilerek tamamen Dr. Fazıl Küçük'e bağlı yüksek ücretle çalışacak dar kadrolu yeni bir askeri gücün oluşturulacağı şeklindedir.¹²⁵ Öte yandan Ankara'ya dönüşünden sonra gazetecilere açıklamada bulunan Kenan Çoygun ise merak edilen konulara ayrıntılara girmeden açıklık getirmeye çalışır;¹²⁶

“...Tarihte hiçbir toplum bizim kadar en müşkül şartlar altında ve hiçbir karşılık beklemeden bir davayı bu derece omuzlayamamıştır. Büyük bir ciddiyet, vakar ve disiplin içinde görevini yapmaya çalışan mücahit yeryüzünde bir benzeri dahi bulunmayan büyük bir inanç ve azim içindedir. Ancak biz şurasından burasından kurulduğu zaman hareket eden robot misali kuklalar değiliz. Bugün şu veya bu şekilde mücahit fikrini söylüyor ve düşüncelerini açıklıyorsa bu şuurlu bir kuvvet olduğunu ve hiç kimsenin maksatlı emellerine alet olamayacak kadar sağduyuya sahip bulunduğunu göstermektedir. Bugün her zamanki gibi güçlü bir birlik halinde bu davayı savunmaktayız. Bize bırakılan bir eser vardır. Bu eseri hazırlayanlar, bu davayı bugüne kadar ulaştıranlar ve bunu bugün bize emanet edenler bilsinler ki onların bu güvenlerine layık olmak için eskisinden daha azimli bir şekilde çalışacak, daha şuurlu ve kuvvetli bir şekilde bu davaya gölge düşürmeyeceğiz...”

Albay Kenan Çoygun'un Türkiye'ye dönmesinden sonra da bu konu kapanmaz ve Kenan Çoygun'un Kıbrıs'la irtibatı kesilmez. Emekli Tuğgeneral Çoygun, Kıbrıs'taki görevi tamamlanmasına rağmen “Bozkurt, Bayraktar, Dede, Baba, Komutan, Paşa ve Büyük” gibi sıfatlarla anılmaya devam eder. Aynı şekilde Ankara'da bulunan KTKD tarafından Demiryolları Lokali'nde Kenan Çoygun onuruna bir akşam yemeği ve “Kıbrıslılar Gecesi” tertip edilir. Söz konusu toplantıya Kenan Çoygun ve ailesinin yanında Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf R. Denктаş da katılır. Burada yapılan konuşmalardan sonra “Kemal'in Askeri; Bir Çılgın Türk” olarak nitelendirilen Kenan Çoygun'a Rauf R. Denктаş tarafından üzerinde TMT amblemi bulunan “Mücahidin unutmayacağı büyüğüne sonsuz güven ve saygısıyla” yazılı bir şilt ve bir TMT amblemlili flama ile şehit toprağı verilir.¹²⁷ Rauf R. Denктаş tören sırasında yaptığı konuşmada “İnandığınız ve güvendiğiniz Kıbrıs Türkleri ve mücahitleri inandıkları ve güvendikleri Bozkurtların yolundan asla ayrılmayacaklardır. Mücahitler zafere kadar mücadele ve mukavemete devam edeceklerdir. Siz daima onların kalbinde kalacaksınız.” derken Kenan Çoygun da yaptığı cevabi konuşmada duygularını “Kıbrıs Türkleri ile mücahitler her zaman kalbimde olacaktır. Onları hiçbir zaman unutmayacağım. Gösterdikleri yakın ilgiye teşekkür ederim.” diyerek ifade eder.¹²⁸ Denктаş ayrıca “Zafere kadar Bozkurt'un yolundayız. Mücahitlerimiz albaylarından aldıkları güçle bu savaşlarına devam etmektedir. Bozkurt'u adadan anavatana getiren zihniyet beni adadan uzaklaştıran zihniyettir. Papaz ikimizi de istemedi. İkimiz de adayı terk ettik. Ümidimiz

¹²⁵ Milliyet, Akşam, 5 Mart 1967.

¹²⁶ Zafer, 3 Mart 1967.

¹²⁷ Zafer, 23 Nisan 1967.

¹²⁸ A. g. g., 23 Nisan 1967.

gençlik ve millettir. Onlar bu heyecanı hissettikçe direneceğiz. 24 saat içinde adayı işgal etmek gayesinde olanlar ile 4.5 yıl aralıksız mücadele eden Bozkurt'un ayrılması Türk cemaatini sarsmıştır. Bozkurt ayrılınca adadaki yöneticiler yeni bir teşkilatlanmaya gitmektedirler.”¹²⁹ açıklamasında bulunur. Kenan Çoygun da aynı törende yaptığı açıklamada “Adadan ayrıldığıma üzgünüm. İmkân olursa yine gitmek isterim. Mücadele eden insanları yıpratmak için her şey söylenir, iftiralar edilir. Kendimi savunmayacağım. Kıbrıs mücahidi ile yan yana, omuz omuza dövüşebilene ne mutlu.”¹³⁰ der. Aynı toplantıda Kenan Çoygun'a mücahitler, Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi, göçmen temsilcileri ve çeşitli kurum ve kuruluş tarafından da teşekkür mektupları verilir. Ne yazık ki “Kıbrıslı mücahitlerin Başkomutanı, Bozkurt namıyla maruf Kur.Alb. Kenan Çoygun'un görevine Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve Dr. Fazıl Küçük tarafından son verdirilmesinin ardından”¹³¹ Kıbrıs Türk toplumunda sular durulmaz. Gazetenin haberine göre Kenan Çoygun'un tekrar adaya dönmesi için çaba gösteren mücahit komutanları tehdit edilirken Kıbrıs'ta yayımlanan özellikle Zafer gibi bazı gazetelere de sansür uygulaması başlatılır ve bu gazetelerin Kenan Çoygun'un övmeleri, Dr. Fazıl Küçük'ü tenkit etmeleri ise yasaklanır. Konuyla ilgili karar Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği tarafından ilgili gazete merkezlerine ayrıca tebliğ edilmiştir.¹³²

Kenan Çoygun Türkiye'ye döndükten sonra da Kıbrıs Türkleri'nin mücadelesine destek vermeye devam etti. Nitekim Ocak 1964'te Londra Konferansına katılmak ve Birleşmiş Milletlerde konuşma yapmak üzere Kıbrıs'tan ayrılan Kıbrıs Türk halkının önder simalarından Rauf Denктаş'a, Mart 1964'ten sonra adaya giriş yasağı konulduğunda onu yeraltı organizasyonları ile tekrar adaya dönmesini sağlamıştır.¹³³ Kenan Çoygun, Kıbrıs'ta

¹²⁹ Milliyet, 28 Nisan 1967.

¹³⁰ Aynı törende Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi Mazhar Özkoş da hazır bulunurken gazetecilerin sorularını cevaplandıran Kenan Çoygun genellik bekleyip beklemediği sorusuna "...Beş yıllık kurmay albayım. Durumum ortada; ancak rütbe insana bir şey kazandırmaz. Mühim olan dava adamı olabilmektir." cevabını veren Askeri İç Hizmet Kanunu uyarınca konuşmasının uygun olmayacağını da belirtir. A.g.g., 28 Nisan 1967.

¹³¹ Milliyet, 6 Mart 1967.

¹³² Örneğin Kıbrıs'ta satışı engellenen ve toplattırılan gazetelerden birisi yukarıda İsmet Kotak'ın açıklamalarına da yer verilen “Kıbrıslı mücahitlerin gayri resmi organı olan” 25 Şubat 1967 tarihli Zafer gazetesidir. Ayrıca Türkiye'de yayımlanan 24 Şubat 1967 tarihli Akşam gazetesi de bu konuyla ilgili yaptığı manşet haberi ve İlhami Soysal'ın “Kıbrıs'ta Bağ Bozumu” başlıklı yazısı nedeniyle Türkiye'de alıkonulmuş ve Kıbrıs'a gönderilmemiştir. İlhami Soysal bu yazısında “...Kıbrıs Türkleri ve özellikle elde silah 4 yıldan beri Kıbrıs dağlarında Kıbrıs Türk'ünün canını, malını ve ırzını korumak için başarılı ve destanlara layık savaşlar vermiş mücahitlerin Başkomutanı Bozkurt adıyla efsaneleşmiş bir kahraman ortada hiçbir sebep yokken geri çekilmektedir. Hem de, evet hem de Makarios hükümeti diye alaya aldığımız Kıbrıs Rum hükümetinden Türkiye olarak resmen izin almak suretiyle. Elçiliğimizde ataşe olarak görünen, gerçekte savaşçı ve teşkilatçı Türk ırkının asil bir sembolü olan Kemal Coşkun daha önce sadece bir ataşe olarak tanıtıldığı halde, Kıbrıs'tan geri çekilebilmesi için bir tedhişi olduğu kabul edilerek. Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı'nı ayakta tutan gerçekte sıkıyı gördüğü ilk anda Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcılığından istifa eden, sonra da 'Etmedim.' diyen Fazıl Küçük müdür? Yüz kere, bin kere hayır. Gerçekte Kıbrıslı Türklerin daima iki lideri ola gelmiştir. Bunlardan askeri gücü ayakta tutan Bozkurt takma adıyla tanınan Kemal Coşkun ve Dr. Küçük'ün ayak oyunları, 'Aman Teşkilat bölünmesin.' Gerekçesiyle Ankara'da oturmaya mahkûm edilen Rauf Denктаş. Fazıl Küçük ise gelmiş geçmiş bütün iktidarların Kıbrıs'ta istedikleri gibi oynatabildikleri bir ön plan adamı olmaktan, şeklen lider görünmekten öteye geçememiştir...”

¹³³ Söz konusu olay şöyle cereyan etmişti: Ocak 1964'te Londra Konferansına katılmak ve BM'de konuşma yapmak üzere Kıbrıs'tan ayrılan Rauf Denктаş, Londra'da ve New York'ta Güvenlik Konseyi'nde Kıbrıs sorunu ile ilgili çeşitli girişimlerde bulunur ancak Türkiye'ye dönüşünde Kıbrıs'a dönmesine izin verilmez. Hükümet tarafından kendisine “Sen burada otur, Kıbrıs'a gitmen gerekmez.” şeklinde bir söz söylenir. Hatta Kıbrıs sorunu ile ilgilenmekten vazgeçmesi tavsiyesinde bulunur. Ancak Rauf Denктаş, 1967 yılının, Ekim ayının son haftasında, Nejat Konuk ve Erol İbrahim ile birlikte bir balıkçı gemisine binerek Türkiye'den ayrılır. Kıbrıs karasularına girdikten sonra balıkçı gemisinin yedeğindeki sürat motoruna geçen Denктаş ve arkadaşları, 30 Ekim günü Karpas bölgesinde karaya çıkarlar. Ancak bir süre sonra Karpas Çayırova'da yakalanırlar. Birleşmiş Milletler nezdinde yapılan girişimler ve Türk hükümetinin çabalarıyla Türkiye'ye

görev yaptığı süreçte yukarıda da izah edildiği üzere savunmadan sağlığa, sosyal yardımdan eğitime, basın-yayından imar faaliyetlerine kadar öylesine ciddi tedbirler almış ve sağlam temeller atmıştı ki görevden alındıktan sonra dahi oluşturduğu yapılar görevlerini aynı disiplin içersinde bir süre daha sürdürmüşlerdir.

Kıbrıs yakın tarihinin en sıkıntılı döneminde görev yapmasına ve Kıbrıs Türkleri adına çok büyük hizmetlerde bulunmasına rağmen öğünmekten hoşlanmayan ve hizmetlerinin konuşulmasını sevmeyen Çoygun böyle bir durumla karşılaştığında veya kendisine bu gibi sorular sorulup yorum yapması istenildiğinde sadece “Öyledir.” veya “Demek ki yapmışız.” gibi kestirme ve tevazu dolu cevaplar verir. Genç subaylara kılık-kıyafetlerine özen göstermeleri, sadece komuta ettikleri askerler açısından değil, Türk toplumu açısından da örnek insanlar olmaları gerektiğini belirten, onların devamlı olarak halka karışmalarını, onların duygu ve düşüncelerini anlamalarını isteyen, genç subayların komutası altındaki askerleri “ana kuzusu” olarak nitelendiren Çoygun Paşa özellikle kaleme aldığı Meteorolojik Savaş başlıklı bir yazısıyla bugünün savaş stratejilerine de ışık tutmuş, Kurmay Binbaşı olarak yazdığı Askeri Coğrafya kitabı yakın döneme kadar Kara Harp Okulu’nda ders kitabı olarak okutulurken ayrıca NATO ile ilgili olarak kaleme aldığı bir başka makale ile de o günün şartlarında düşünülmesi bile uygun görülmeyen ancak bugün stratejistler tarafından çok tartışılan bir sorunu gündeme taşımıştır.

SOSYAL HAYATIN YENİDEN BAŞLAMASI VE SİVİL İDARE

Özellikle 21 Aralık 1963 sonrasında Rum saldırılarının başlamasıyla beraber fiilen ortadan kalkan Kıbrıs Cumhuriyeti sonrasında Kıbrıs Türk toplumunda yeniden yapılanma ve hayatı normale döndürme faaliyetleri hız kazanır. 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nden dışlanan Kıbrıs Türklerinin bütün ada sathında birlik ve beraberliğinin sağlanması, eğitim seviyesinin geliştirilmesi, siyasi, sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik bağlamda yaraların sarılması ve hayatın normal seyrine getirilmesi, evlerinden atılan ve derme çatma çadırlarda yaşamaya mecbur bırakılan insanların tekrar evlerine dönebilmelerini sağlamak veya onlara yeni evler inşa etmek için faaliyetlere başlanır. TMT’nin bölgelerdeki Sancaktarlıkları vasıtasıyla ve kontrolü altında yapılan bu faaliyetlerde göçmenlerin iskân, barınma, gıda ve giyecek sorunu yanında Kıbrıs Türk ekonomisini canlandırma, kamu düzenini tekrar tesis etme, her türlü bakım, onarım, yenileme tadilat çalışmalarıyla asayiş meselesi, belediye hizmetleri ve kültür hayatı da öncelikli olarak ele alınır. Ancak yığılan problemleri ortadan kaldırmak hiç de kolay değildir. Bu dönemde ele alınan en ciddi projelerden bir tanesi TMT’nin 1963 sonrası süreçte Bayraktarlığını yapan Kenan Çoygun tarafından Kıbrıs’ın su sorununa kesin çözüm sağlamak amacıyla adaya en yakın nokta olan Anamur’dan su getirilmesi projesidir.

O dönemde Kenan Çoygun tarafından hayata geçirilmeye çalışılan bir başka önemli proje ise Kıbrıslı Türklerin elektrik ihtiyacını karşılayacak bir elektrik santrali kurulması veya güneş ışığı, fan ve yel değirmenleri modeli farklı enerji kaynakları vasıtasıyla enerji üretilebilmesi çalışmalarıdır. 21 Aralık 1963 sonrasında yaşadıkları köylerden, kasabalardan ve evlerinden ayrılmak zorunda kalan Kıbrıslı Türkler öncelikle kendileri için daha güvenli olacak yerler aramaya başlarlar. Bu bağlamda tercih edilen ilk yerler ise akraba ve tanıdıkların bulunduğu köylerle sadece Türklerin yaşadığı köyler olur. Kıbrıslı göçmenler böylece ilk etapta göç ettikleri yerlerde boş durumda bulunan okul, cami, ev, ahır, ağıl ve mağaralara yerleşirler.¹³⁴ 1966 yılı Şubat ayından itibaren göçmenlerin sorunlarına kalıcı çözüm

iade edilirler. Adaya kaçak girme teşebbüsü bilinen bir husustur. Bilinmeyen ise bu organizasyonun nasıl yapıldığıdır. İşte bu olay Kenan Çoygun tarafından planlanmış ve uygulamaya konmuştur.

¹³⁴ Göç hareketinin en yoğun yaşandığı dönemde Kıbrıs Türklerine seyahat özgürlüğü tanınmadığı için göçmen duruma düşen Kıbrıslı Türkler sadece bulundukları köyün imkânlarından istifade edebilmek imkânına sahip

bulabilmek ve onları bu sıkıntılı ortamdan uzaklaştırabilmek amacıyla göçmen sorununu tamamen çözecek bir iskân projesiyle ilgili çalışmalara başlanır ve bu konuda sorumluluk Planlama ve İnşaat Dairesi'ne verilir. Bu konuda yapılan ve bir ay içerisinde tamamlanan etüt çalışmaları ve kasabalarla köylerden gelen verilerin değerlendirilmesi sonrasında hazırlanan Kıbrıs'ta Göçmenlerin İskânı Projesi, 7 Mart 1966 tarihinde tamamlanır. Söz konusu projeye göre 18.860 nüfuslu toplam 4.750 göçmen ailesinden 1.673 aileye yeni evler yapılması ve 418 ailenin de halen yaşamakta oldukları evlerinin bakım ve onarımının yapılması kararlaştırılır. Bulunabilecek inşaat malzemesi ve Kıbrıs'ın inşaat özelliklerine göre hazırlanan söz konusu projede ekonomi ve kullanılabilirlik ön planda tutularak yapılacak inşaatların daha sonra dar gelirli aileler tarafından da kullanılabilmesi hedeflenir. Dönem itibarıyla işçilik ücretlerinin çok düşük olması ve işçilik konusunda çeşitli kişi ve kuruluşlardan yardım ve destek alınabileceği de göz önünde tutularak projenin tüm maliyetinin 754.193 Kıbrıs Lirası olacağı hesaplanır. Konuyla ilgili olarak hazırlanan çalışmalar ve projelere Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçiliği kanalıyla Türkiye'ye de iletilir ve 5 yıllık programlar halinde gerekli tahsisatın Türkiye'den gönderilmesine karar verilir. Türkiye'nin Kıbrıs'ta göçmenlere yönelik olarak yapılan göçmen evleri için tahsisatı proje tamamlandığında toplam olarak 1.132.992 Kıbrıs Lirası'na ulaşacaktır.¹³⁵ Bu arada unutulmaması gereken bir husus da 21 Aralık 1963 sonrasında Türkiye'den özellikle Kızılay vasıtasıyla başlatılan kan bankası açılması, Kızılay Genel Hastanesi ve Kızılay Hastanesi kurulması, köylerde sağlık taraması yapılması, göçmenlere ve ihtiyaç sahiplerine çadır, battaniye, her türlü sağlık malzemesi, ilaç ve gıda maddesi ile psikolojik destek hizmeti verilmesi gibi altyapı hizmetleri ve destek TMT Bayraktarı Kenan Çoygun'un üstesinden gelmeye çalıştığı sorunlar arasındadır.¹³⁶ İlk toplantısını 21 Mayıs 1964 günü yapan Genel Komite esasında o günden itibaren Kıbrıs Türk toplumunun hükümeti konumundadır. Aynı günlerde Türk Cemaat Meclisi tarafından 12 ayrı

olurlar. Bu arada bu göçmenlere en büyük destek yine Kızılay vasıtasıyla gelir ve mümkün olduğunca bütün köylere çadır ve battaniye dağıtmaya çalışılır. Kıbrıslı Türk göçmenlere mahalli imkânlarla daha iyi ikamet şartları hazırlama konusundaki girişimler 1964 yılından itibaren hızlı bir ivme kazanır. Göçmenler için baraka tipi odalar inşa edilmeye başlanır. Boş ambarlar bölünmek suretiyle ailelere tahsis edilir. Ayrıca bu bölgelerde yaşayan insanlar için umumi tuvaletler ve banyolar devreye girer. Ağırdağ, Lefkoşa ve Hamitköy gibi göçmenlerin yoğun olarak bulundukları bölgelerde bu tip göçmenleri çadır hayatından kurtarmaya yönelik faaliyetler 1966 yılına kadar sürdürülür; ancak yine de bir aileye tek odalı küçük bir evden başka bir şey verme imkânı bulunamaz. Çok çocuklu ailelere bile bu şekilde tek odalı evlerin verilmesi sonucunda göçmenlerin çoğu önce çadırlarda, daha sonra da yatak odası, oturma odası ve mutfak olarak kullandıkları tek bir odada uzun bir süre yaşamak zorunda kalırlar.

¹³⁵ Öte yandan aynı dönem içinde Kıbrıs'ta görev yapmaya başlayan UNFICYP ve diğer Birleşmiş Milletler yetkilileriyle adada görev yapan yabancı ülkelerin temsilcilerinin bu konuda hiçbir destekleri söz konusu olmadığı gibi Kıbrıslı Türklerin göç sorunu ve gayri insani şartlar altında yaşamaları konusunda hiçbir yardım talebinde de bulunmazlar.

¹³⁶ Makarios'un uyguladığı ekonomik ambargo yanında Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bağlı resmi kurum ve kuruluşlarda çalışanların can güvenliklerinin olmaması nedeniyle işlerine gidememeleri sonucunda ekonomik hayatın neredeyse sıfır noktasında bulunduğu Kıbrıs Türk toplumunda hayat iyice çekilmez hale gelir. 16 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin üçlü garantörlüğü altında kurulmuş olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 21 Aralık 1963 günü fiilen ortadan kalkması ve Kıbrıslı Türklerin daha güvenli olan bölgelere göç etmeye başlamalarının ardından Rum baskıları ve ambargoları hayatı iyiden iyiye çekilmez ve katlanılmaz hale getirir. Türklerin yaşadığı bölgelere undan battaniyeye, çividen çimentoya kadar pek çok farklı malzeme ve yiyeceğin girişine Rumlar tarafından engel olunur. İşte tam da bu dönemde Kıbrıslı Türkleri bir araya toplayabilmek, ihtiyaçlarını karşılayabilmek, ayrıca yasama işlerini de düzene koyabilmek, Kıbrıs Türk toplumunun sosyal, siyasi, ekonomik, güvenlik, emniyet, propaganda faaliyetlerinin ana esaslarını ortaya koyabilmek, bunlarla ilgili kararlar alarak uygulamaya geçirebilmek amacıyla Mayıs 1964 tarihinden itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Muavini Dr. Fazıl Küçük başkanlığında Cemal Müftüzade, Rauf R. Denктаş, Dr. Niyazi Manyera, Dr. Orhan Müderrisoğlu, Osman Örek, Dr. Şemsi Kazım, Ümit Süleyman, Dr. Burhan Nalbantoğlu, Fazıl Plümer, Halit Ali Rıza, M. Zekâ, Necati Münür Ertekün ve A. M. Berberoğlu'nun oluşturduğu Genel Komite adı verilen bir kurul oluşturulur. Bu komitede görev yapan önemli bir kişi ise Bayraktar'dır.

başlık altında yardımla ilgili daireler kurulurken TMT ve Türk Cemaat Meclisi işbirliğiyle ‘Mücahit ve mücahit ailelerinin sosyal işleriyle ilgilenmek’ amacıyla da Özel Yardım Dairesi tesis edilir. Bu komitenin başkanlığını ise Hatice Tahsin yapmaktadır.¹³⁷ Özel Yardım Dairesi Başkanı Hatice Tahsin tarafından Bayraktarlığa verilen ve 21 Nisan 1964–21 Ekim 1970 döneminde yapılan sosyal hizmetlerle ilgili 9 Kasım 1970 tarihli ve çok ayrıntılı raporda yapılan faaliyetler aşağıdaki şekilde sıralanır:¹³⁸

“Dairemize aksedip muhtelif aile geçimsizlik ve anlaşmazlıklarını önleyici tedbirlerin alınması, moral ve fiziki tehlikede olan çocukların kurtarılması, düşmek üzere olan genç kız ve kadınlarımızın kurtarılması için eldeki bütün imkanların kullanılması, göç ve felaketler yüzünden bakıma muhtaç çok yaşlı olan veya yatalak olanların bakımlarının temini. Vazifede olması yüzünden ailesinin ciddi olan sıhhi durumları ile ilgilenemeyen mücahitlerimizin ailelerine gerekli yardım ve delaletin yapılması. Tedavileri Türkiye’de yapılması gerekenlere pasaport, vs için yardım yapılması, Türk Cemaat Mahkemesi’nin zaruri ahvalde küçük yaşta evlenme izni ısdarı

¹³⁷ Aydın Akkurt, a.g.e., s. 138-140.

¹³⁸ Bütün bu faaliyetler dışında mücahitlerin sosyal hayatlarını düzenlemeye ve düzeltmeye yönelik rehabilitasyon faaliyetleri de söz konusudur ve bunların başında da ailevi geçimsizliklerin halledilmesi, mücahit ailelerinin tedavileri ve sağlık problemlerine çözüm bulunması, kanuni yaş haddinden önce ve zaruri hallerde evlenme izni verilmesi, Kızılhaç’la işbirliği yapılarak hastalıklara karşı tedavi yolları bulunması, akıl hastanelerinden taburcu edilen ve psikolojik tedaviye ihtiyaç duyan insanlara ve diğer aile bireylerine yönelik yardım ve destek girişimleri, nafaka gibi hukuki sorunların çözülmesi, nesebi gayri sahih çocuklarla yakından ilgilenilmesi, sosyal ve kültürel alanlarda özellikle mücahit ailelerine destek sağlanması, yangın, zelzele ve benzeri felaketlere uğramış olan ailelere ivedi olarak yardım sağlanması, verem gibi hastalıklara yakalanmış olan mücahit ve mücahit ailelerine destek sağlanması, moral ve motivasyonu artırmaya yönelik tedbirlerin alınması gelmektedir. Toplum ihtiyaçlarını gidermek ve sıkıntıları asgariye indirmek üzere kurulan ‘Çarşı Murakabe’ ekipleri sayesinde işe ve ibate ile ilgili problemler halledilmeye çalışılır. Bu konuda TMT’ye en büyük destek yine Kızılay’dan gelmektedir. Beslenme ve barınma ihtiyaçlarının yanında önemli sorunlardan birisi de eğitim konusudur. Yüksek öğrenim görmek için müracaatta bulunan ve Türkiye’ye gitmek isteyen mücahitler de terhis edilerek yüksek öğrenim görebilmeleri için Türkiye’ye gönderilirler. Ancak söz konusu bu öğrencilerin Türkiye’de yüksek öğrenim görmek üzere adadan ayrılmalrı pek de kolay olmayacaktır. Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı ile Bayraktarlık vasıtasıyla yapılan yazışmalar ve görüşmeler sonrasında Türkiye’ye belli sayıda öğrencinin gönderilmesi kararı çıkar. Bu dönemde tespit edilen toplam 517 öğrenciyle ilgili olarak Türkiye’nin değişik üniversitelerinde kontenjan açılır ve yapılacak sınavlar sonrasında öğrencilerin bu okullara kayıt yaptırılmaları planlanır. Konuyla ilgili olarak Ekim 1966-Nisan 1967 döneminde Lefkoşa’da Kız Lisesi ile Erkek Lisesi’nde her gün düzenli olarak üniversite hazırlık programları ve kurslar düzenlenir. Bu kurslarda gönüllü öğretmenler, müfettişler yanında 136 Kıbrıslı üniversite mezunu da ders verirler ve kurslar öğrencilerin adadan ayrılacakları 1 Mayıs 1967 tarihine kadar devam eder. Bu arada gönüllü, mukaveleli personelden ve öğrencilerden meydana gelmiş teşkilata Şubat 1971 tarihinde askerlik görevlerini yerine getirmek üzere 1954 doğumlu gençler de çağrılır. 36 ay mecburi eğitim görecektir ve askerlik yapacak olan bu gençler “mükellef mücahit” olarak adlandırılırlar. 20 Nisan 1971 tarihinde 8 hafta süren temel askerlik eğitimini tamamlayan bu gençler yemin merasimi sonrasında birliklerine gönderilirler. Bu grubun hemen arkasından 15 Haziran 1971 tarihinde 1952 ve 1953 doğumlu Kıbrıslı gençler de askerlik görevlerini yerine getirmek üzere celp edilirler ve aynı şekilde 8 haftalık temel askerlik eğitimi sonrasında yemin ederek birliklerine katılırlar. Özellikle EOKA’nın 1967 Geçitkale saldırıları sonrasında TMT içerisinde komuta kademesinde görev yapan Kıbrıs Türklerinin geleceğinin sağlanması ve bu fedakâr insanların bir ölçüde de olsa ödüllendirilmeleri maksadıyla İstanbul Tuzla’da Piyade Okul Komutanlığı bünyesinde yeni bir kursa alınmaları ve subay statüsü verilerek Teğmen rütbesiyle göreve devam etmeleri projesi hayata geçirilir ve bu şekilde tespit edilen Kıbrıs Türkleri gördükleri kursa sonrasında subay statüsü kazanırlar. Adanın dört bir tarafında hayatı normalleştirebilmek, Kıbrıslı Türklerin moral-motivasyonlarını ayakta tutabilmek ve onlara destek olabilmek amacıyla farklı girişimler söz konusudur ve bu faaliyetler neredeyse 1974 yılına kadar ve aralıksız olarak devam eder. Örneğin Yeşilirmak bölgesinde de EOKA’nın saldırılarına karşı örgütlenmeye çalışan ve kendilerine has özellikleriyle mücadele eden Yeşilirmak Sancağı’na mensup insanlar 1950’li yıllardan başlayarak 20 Temmuz 1974’e kadar çok farklı yardım ve desteklerle kendilerinden söz ettirmesini bilirler. TMT Mağusa Sancağı mensubu Mert kod isimli Petek Beyi Necmi Gençay ile 27 Temmuz 2005 tarihinde Gazi Mağusa’da yapılan görüşme ve Aydın Akkurt, a.g.e., s. 140.

için mahkemenin istediği tahkikatın yapılp rapor hazırlanması, evlatlık kanunu gereğince lüzumlu ziyaretlerin yapılp mahkemenin istediği raporun hazırlanması, karılarından ayrılmış ve çocuklarının nafakasını imkânları olduğu halde kasten ihmal eden mücahitlerin her türlü çareye başvurduktan sonra adalet huzuruna çıkarılmaları için çocukların anneleri tarafından Türk Cemaat Mahkemesi'nde aleyhlerine dava açılması, çok kalabalık olup bir odada (haddi aşacak derecede) gayrı sıhhi şartlar içinde yaşayan mücahit ve göçmenlere nispeten daha iyi yerler temin etmek ki bu sonradan mesul Göçmen Dairesi yetkililerinin yardımları sağlanmak suretiyle olmakta idi. Kızılhaç'ın temas etmesi gereken ailelerle arada vasıta olup tercümanlık vesaire yardım yapmak, Kızılhaç'ın göçmenlere yapacağı giyecek yardımı için gerekli listelerin yapılmasını sağlamak, tevziatı için bilfiil yardımda bulunmak ve bu hususta rapor hazırlamak, Lefkoşa haricinden Genel Hastane'ye gelmiş olan hasta veya yaralı olan mücahit veya aileleri ile ilgilenip gerekli yardımı sağlamak için alakadar makamlara bilgi vermek veya ihtiyaçlarını temin için tasviplerini sağlamak, dağ bölgesi de dâhil bütün mevzilerde temizlik vs için işçi kadın temin etmek (Sonradan İş Bulma Dairesi faaliyete geçince bu konu oraya devredildi.), mevzilerin ihtiyaçları olan mutfak eşyası vs halktan hibe olarak temin etmek (Bu 1966'dan bu yana durdurulmuştur.), tali okul tahsili yapmak üzere Lefkoşa'ya gönderilen 78 Erenköylü (kız, erkek) öğrencinin iâşe, ibate, tahsil ve terbiyeleri mesuliyetini deruhte etmek. (Bu 1968'de Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.), Poliolu mücahit çocuklarının ameliyat ve tedavilerinin sağlanması için Kızılhaç'la işbirliği yaparak bu bedbaht çocukların kurtarılmasına yardımcı olmak, nesebi gayri sahih çocukların alınlarındaki karadan kurtarılmaları. (Bu hususta yardım yapılabilmesi için Daire'mizin yıllarca ihmale uğramış kanunun meriyete geçmesi hususunda müspet çalışmaları olmuştur.) Veremli mücahit veya aile efradının sağlığının korunması için gerekli maddi yardımın sağlanması hususunda yardım, evlenmeden anne olmuş mücahit kızlarının rehabilitasyonu ve çocuğun korunması, ortaokul ve liselere devam eden mücahit çocuklarının okul dâhuliyetlerinin bağışlanması için mesul komiteye ailenin mali durumu hakkında raporla gerekli bilgiyi vermek, mücahidin sosyal tahkikatını gerektiren raporun hazırlanması, çalışmak zaruretinde olan mücahit aile efradına iş temini hususunda delalet..."

Albay Kenan Çoygun'un Bayraktar olarak Kıbrıs'ta göreve başlaması ve ardından Arslan kod isimli Necmettin Erce'nin 8 Nisan 1965, Doğan kod isimli Süreyya Özdoğan'ın 11 Nisan 1965 tarihinde Yeşilyurt'a gelmelerinin ardından göçmenler için Günebakan ve Yeşilyurt arasında Yağmuralan ve Süleymaniye göçmenlerinin yerleştirildiği, ilkokulu da bulunan Yörökköy adı verilen yeni bir köy inşa edilir. Bu arada bölgede yapılan bir uygulamayla bölge dışına çıkan her araçtan ve satılan her türlü mala karşılık 1/10 oranında vergi alınarak sorumluluk bölgesindeki bütün köylerin ihtiyaçları bununla karşılanmaya çalışılır. Bu tahsilâtın da eklenmesiyle yapılan faaliyetler arasında yeni evlenenlere ve çocuğu olanlara yapılan yardımlar da bulunmaktadır. Köyün inşası için gereken topraktan kerpiç kireç ocaklarında yapılırken, çatılara çinko levhaları tutturmak için gereken kalaslar da Poli yakınlarında batan bir gemiden temin edilir. Ayrıca Yeşilirmak ve Günebakan'da Atatürk büstlerinin bulunduğu alanlar yapılırken çocuklar için parklar da açılır. Önemli mevzi ve noktalara saç levhalarla korunaklar yapılır ve Türk bayrakları dikilir. Rumlara ait olan tarlalar köylülere dağıtılarak sebze ve meyve üretmeleri sağlanır. Ayrıca jeneratör temin edilerek elektrik sorununa çözüm bulunmaya çalışılır. Köylülerin ve özellikle de kadınların denize girebilmeleri için plaj yaptırılır. 1963–1966 döneminde Boğaz Sancağı'nda görev yapan Lütfi Eren de o dönemi ve yapılan sosyal faaliyetleri şu sözlerle ifade eder;¹³⁹

¹³⁹ Kıbrısım dergisi, Ağustos 2000, İstanbul, s. 36–40.

“...Bu arada kadınlarımızı ve yaşlı erkekleri arka hizmetlerde çalıştırmak üzere organize ettik. Gençler cephede, her an süre gelen Rum saldırılarına karşı dövüşürken cephe gerisinde de onlara destek veren bir teşkilatımız olmuştı. Boğaz Sancaktarlığı olarak örnek bir askeri güçtük. Boğaz’daki o yol o dönemde 6 ayda tamamlanmış, bölgede kuyular kazılarak mücahitlerimizin ve halkımızın su ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştı...”

Mücahitler gazinosu yanında öğretmen Zekai Özal’ın büyük katkılarıyla ortaokul da hizmete girer. Kamu düzeninin sağlanması, hayatın normale dönmesi ve sosyal faaliyetlerin yeniden tesisi bağlamında Mağusa’da 20 Nisan 1967 tarihinde, son derece bakımsız ve terk edilmiş bir halde bulunan Canbulat Paşa türbesinin tamir ve tadilatı, 15 Ağustos 1967 tarihinde Suriçi’nde 8 hanelik göçmen evi inşaatı ve 12 Ekim 1967 tarihinde de öncelikle mücahitler ve halkın istifade edeceği Othello Mücahitler Gazinosu inşaatı başlatılır. Ayrıca toplumun moral-motivasyon bağlamında güçlü kılınması için kültürel faaliyetlere de hız verilir ve örneğin Mağusa sancağı tarafından Altan Harmani, Ersen Akbay, Arif Gürbüz, Nihat Suyolcu, Arif İzmirlioğlu gibi TMT mensuplarından bir caz orkestrası teşkil edilir. Hemen arkasından Sancaktarın emriyle Dr. Özkan Hıfısı, Diş Hekimi Ramiz Gökçe, İsmet Kotak, Hasan İskeleli, Eşref Çetinel, Hüseyin Akil aracılığıyla Mağusa Sanatseverler Derneği kurulur ve dernek müzik, tiyatro, folklor yanında resim, el sanatları, dikiş nakış gibi konularda sosyal dinamikleri hayatta tutmaya çalışır. Bütün bu sosyal ve sanatsal faaliyetlerin yürütülebilmesi için Buğday Camii veya Sina Paşa Camii olarak bilinen St. John Venedik kilisesi restore edilerek sanatevi haline getirilir.

Mağusa Sanatseverler Derneği’nin sanat ve kültür faaliyetleri sadece Mağusa ile sınırlı kalmaz. Civar kasaba ve köylerde de imkânlar ölçüsünde oyunlar, müsamereler, sergiler ve oyunlar sahnelenir. Sanatseverler müzik topluluğunun ardından Mağusalı gençler Damlalar, Feveanlar, Larnakalı gençler Güryeller, Limasolllu gençler Martılar ve ve Piskobulu gençler de Karaböcekler isimli bir orkestra teşkil ederler. Öte yandan Özker Yaşın tarafından 1960 yılında yazılmış olan “Namık Kemal Kıbrıs’ta” isimli şiir o günlerde adada görev yapmakta olan müzik öğretmeni Kemal Gündüz tarafından “Namık Kemal Kıbrıs’ta Kantatı” olarak tekrar düzenlenir, bestelenir ve Lefkoşa’da lise öğrencileri tarafından ilk defa Kıbrıslı Türklere sunulur. Bu gösteri sırasında piyanosuyla eşlik eden ise Lefkoşa Kız Lisesi müzik öğretmeni Jale Derviş’tir. Ayrıca müzik öğretmeni Yılmaz Taner tarafından ve sözleri Zeka Alsancak’a ait olan “Mücahitler Marşı” daha sonra Mücahitler Bandosu’nun da kurucusu olan Zeki Taner tarafından bando uyarlaması yapılarak çalınmaya başlanır. Aynı zamanda Türkiye ile de yakın ilişki kurulur ve sosyal hayatı canlandırmak vasıtasıyla Barış Manço, Beyaz Kelebekler, Erkan Yolaç, Edip Akbayram, Berkant, Cem Karaca gibi ses ve saz sanatçıları ve tiyatro grupları adaya getirilir. Kıbrıs’a gelen Türk sanatçılar bunlarla da sınırlı kalmaz. Cüneyt Arkın’dan Hülya Koçyiğit’e, Füsün Önal’dan Üç Hürel, Dadaşlar ve Ersen, Kurtalan Ekspres, Moğollar, Filiz Akın, Alpay, Gazanfer Özcan Tiyatrosu’ndan Meral-Zuhal ikilisine kadar pek çok sanatçı da Kıbrıs’a gelerek Kıbrıslı Türklere destek olurlar.

TMT Bayraktarlığı tarafından yürütülen sosyal faaliyetler adanın her bölgesini kapsayacak şekilde genişletilir ve en az EOKA karşısındaki mücadele kadar önemli bir sorun olarak algılanır. Bu aşamada örneğin 18 Kasım 1967 tarihinde bizzat Bayraktar tarafından Güngör Bey kod isimli TMT mensubuna gönderilen yazıda yapılması gereken öncelikli işler şu şekilde sıralanır,¹⁴⁰

“1- Halk ve mücahitlerin her türlü tedbire başvurarak morallerin düzeltilmesi ve süratle eski mevzilerin işgali.

¹⁴⁰ TMT Bayraktarlığı tarafından Güngör Bey’e gönderilen 18 Kasım 1967 tarihli yazı.

2- Polisin ihtiyaclarının temini ile görev yapacak hale getirilmesi. (Larnaka Sancaktarlığı'na morali bozuk ve vazife yapamayan polislerin değiştirilmesi, ayrıca elbise gönderilmesi için emir verildi.)

3- Lefkara göçmenlerini ikna ve ihtiyaclarının giderilerek yerlerine dönmelerinin önlenmesi.

4- Civar köylere dağılan halk ve mücahitlerin köylere dönmelerinin temini.

5- Gönderilen erzak, eşya ve paranın adaletli bir şekilde tevzii.

6- Silah ve cephane ihtiyacının tespiti ile bildirilmesi.

7- Yıkılan ve tahrip edilen binaların oraya gelen mühendislerle görülerek tamiri ve ihtiyacların tespiti ile bildirilmesi.”

Bu dönemde TMT Bayraktarlık karargâhı ile kaza merkezlerinde Sancaktarlık karargâhları Kıbrıs Türklerinin sosyal, kültürel her türlü problemleriyle ilgili çözüm yolları bulmaya ve hayatı mümkün olduğunca normale döndürmeye gayret eder. Nitekim “Sıhhati Koruma, Temizlik, Düzen ve Güzelleştirme İşleri” başlıklı aşağıdaki talimatname yayınlanır,¹⁴¹

“Sıhhati Koruma, Temizlik, Düzen ve Güzelleştirme İşleri Talimatı

Baf kazamız iç ve etrafı yaptığım iki günlük müşahedemde sıhhati koruma ve temizlik bakımından her an sâri bir hastalık salgını ile karşılaşılacak durumda. Bu bakımdan mücahit, Türk cemaatinin her yaşta insanı ve hatta çocuklarımız da aşağıda yazılı hususlara uyması gerekmektedir. Aşağıdaki hususların Oba Beyleri, Petek Beyleri, her aile ferdi ile aile reisleri tarafından dikkatle takip edilmesi, bu yapılması gereken işlerin talim terbiyenin bir parçası olarak kabul edilmesini, her çalışmanın Türk cemaati için ‘Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için’ prensibinin her fert tarafından birlik, beraberliğin temeli olduğunun daima hatırlanmasını rica ederim:

Her hane ve müessese bir ağzı kapaklı çöp kabı bulunduracak. Bu çöp kapları imkânı olan hane ve müesseselerde yan taraflara konacak, imkânı olmayan durumlarda ise hanelerin ön tarafına düz bir şekilde, temiz olarak konulacaktır. Çöp kapları belediye vazifelileri tarafından her gün mutlaka toplanıp umumi çöp mahalline dökülecek, zaman zaman yakılacaktır. Umumi yerler ve satış yerleri hiçbir surette cadde ve yollara çöp atmayacaktır. Kendileri tarafından bu gibi yerler ön ve etraflarının günde birkaç defa süpürülmesi sağlanacaktır. Bazı hane ve dükkânlar önü ve civarında yığıntı toprak, taşlar vardır. Bu gibi kasabamızı, köy ve mahallemizi çirkin gösteren maddeler kaldırılacak, lüzumlu olan toprak ve taşlar cadde, yollardan görünmeyecek şekilde hane ve dükkânların iç taraflarına, bahçelere taşınacak, imkânı olmayan durumlarda çukur yerlere taşınarak yolların düzeltilmesi temin edilecektir. Cadde ve sokaklara bakan ev, müesseselerin ön ve yan kenarları imkânı olduğu nispette çiçeklendirilerek güzelleştirilecektir. Açıkta hiçbir bulaşık suyu ve daha pis maddeler bulundurulmayacak, dökülmeyecektir. Bu gibi pis su ve daha pis maddeler için çukurlar kazılıp üzeri örtülecek, bu çukurların dolması halinde toprakla doldurularak yeni çukurlar açılacaktır. Bilhassa terk edilmiş boş hane, irtibat hendekleri, mevziler içi çocuklarımız tarafından insan pisliği ile kirletilmiştir. Bu gibi yerler her Petek bölgesi mücahitler tarafından temizlenecek, yakılabilen her türlü pislikler toplanıp yakılacak, külleri toprakla örtülecek, yanmayan pislik ve lüzumsuz çirkin maddeler gömülecektir. Aile reislerinin çocuklarına bu gibi pislikleri yapmaması için öğütlemesi, terbiye etmesi gerekir. Müesseselerin içleri de yeter derecede temiz değildir.

Her müessese amiri vazifeye başlamadan önce müesseselerin iç, ön ve etrafının temiz olmasını sağlayacaktır. Müesseseler içinde küçük çöp kutuları ve içi kum, toprak dolu sigara atma kutuları bulundurulacaktır. En ulvi bir ibadet yerimiz olan tek

¹⁴¹ TMT Baf Sancaktarlığı tarafından yayımlanan 31 Ekim 1966 tarihli genelge.

camimizin bahçesine zaman zaman çocuklar, hayvanlar girmekte ve ibadetgâhımızı kirletmektedir. Camimizin bahçesine çocukların girmemesi sağlanacak, otlama ve diğer sebepler için hayvan salınmayacaktır. Her Cuma günü 08.00–11.00 saatleri arası kasaba ve köylerimiz için temizlik, güzelleştirme günü olarak kabul edilecek, bu mukaddes günümüzde ferden abdest alması gibi kasaba, köylerimiz elbirliği ile temizlenip güzelleştirilecektir.

Cadde, sokak ve meydanları daraltacak, çirkin gösterecek şekilde hiçbir inşaat yapılmayacak, inşaat yapmak ihtiyacında olan kimseler Belediye Başkanlığından mutlaka inşaat müsaadesi alacaklardır. Her müessesede yangın vukuunda ilk söndürme gayreti olarak uygun yer ve miktarda dolu su, kum, toprak kovaları bulundurulacaktır. Motorlu araçlar yollarda diğer araçların ve halkın geçişine engel olacak gibi park etmeyecek, yolu boş bırakmak için kaldırımlarda 15 cm. ye, kaldırımsız yerlerde de duvara değecek gibi yanaşacaktır. Motorlu araç sürücüleri ‘Yol Daima Yayanındır.’ kaidesini unutmamalıdır. Keza meydanlarda da lâlettayin yere park edilmeyecektir. Başıboş, sahihsiz köpekler bulundurulmayacak, sahipli köpekler mutlaka tasmalı olacaktır. Sahipli tasmalı köpekler geceleyin sahipleri tarafından bir yere bağlı olarak bulundurulacaktır. Sahipsiz köpekler Belediye Başkanlığınca toplattırılarak itlaf edilecektir. Kasaba dâhilinde davar sahipleri hayvanlarını başıboş bulundurmayacak, başkasının bahçe ve ekinine zarar verilmeyecektir. Bilhassa tavuklar her hanenin kendi hudutları içinde bulundurulacaktır. Keza hayvan dışkıları etrafa saçılmayacaktır. Gübreleme için biriktirilen fışkılar zaman zaman kasaba dışındaki gübrelenecek tarlalara nakledilerek orada bekletilecektir. Cadde ve sokaklar Belediye görevlileri tarafından her gün sabah saat 05.00–06.00’da süpürülecektir. Hane ve müesseselerin bahçeleri boş, bakımsız bırakılmıştır. Bu gibi yerler mutlaka çiçeklendirilmeli yahut bazı istifade edilecek sebzeler dikilmelidir. Keza bahçecilik ekimine önem verilerek boş tarla ve bahçeler sürülmeli, hane sahiplerinin refahının gelişmesi sağlanmalıdır. Bahçe ve hanelerin hudut çitleri de güzel değildir. Bu gibi çitler düzeltilerek göze hoş görünecek bir şekle sokulmalıdır.

Cemaat menfaatine uyulması gereken yukarıdaki hususlar kendilerini ilgilendiren mevzularda Belediye Başkanlığı ve Polis Müdürlüğü tarafından dikkatle takip edilerek her hafta Cumartesi günleri yazılı olarak bir raporla her madde ayrı ayrı olarak Sancaktarlık ilgili kademelerine bildirilecektir. Önemli hadise ve bilerek yapılacak olan ihmaller zuhurunda durum ivedilikle bildirilecektir. Türk cemaat kardeşlerimin yukarıdaki kaidelere tamamıyla uymasını, birbirlerine ve Sancaktarlığa yardımcı olmalarını diler, şimdiden ferden kendilerine teşekkür ederim. Gereğinin yapılmasını rica ederim.”

SONUÇ

Kenan Çoygun, Kıbrıs’ta Türk varlığı adına büyük işler başarmasına rağmen asla benlik duygusuna kapılmamış, ne Kıbrıs’taki mücadele sürecinde ne de Türkiye’ye döndükten sonra hiçbir zaman kendisini kahraman olarak sunma gereği hissetmemiş, yaşadıklarını çocuklarından dahi gizlemiştir. Keza aynı şekilde gazete ve televizyonlarda görünmemiş, anılarını yazmamış, hatta anlatmamıştır.¹⁴² Aynı şekilde Siirt’te görev yaptığı dönemde emir

¹⁴² Kıbrıs’ta eski bakanlarından gazeteci İsmet Kotak, Kenan Çoygun’un bu tutumuna bizzat şahit olmuştur. Bir ara KKTC’ye gelen ve BRT’yi ziyaret eden Kenan Çoygun Paşa, BRT Müdürü İsmet Kotak tarafından karşılanmış, İsmet Bey’in, geçmişte Kıbrıs için yaptıklarını anlatması için gizli çekim yapma ısrarını, Kıbrıs Türk toplumunun ve Türkiye’nin mücadelesine zarar vereceğinden hareketle kabul etmemiştir. Kenan Paşa’nın sevgili oğlu Gültekin Çoygun da aynı şekilde, babasının, gerek Kıbrıs’tan döndüğü yıllarda, gerekse daha sonraki dönemlerde, anıları için teklif edilen tüm yüksek ücretleri geri çevirdiğini ifade etmektedir. 1965-1966 döneminde Kenan Çoygun ile birlikte mücadele eden Emekli Tümgeneral Cumhur Evcil de

subaylığını yürüten ve ona olan hayranlığını her vesile ile ifade eden Emekli Tümgeneral Yaşar Karagöz 36 senelik birlikteliğe rağmen konuşma aralarında sürekli tekrarlanan sorulardan biraz da bıkarak “Bana Siirt’te görev yaptığı dönemi ve ondan sonrasını sorunuz. Bunca zaman birlikteliğimiz oldu ama bir kere geçmişte olan bitenden bahsettiği olmamıştır. Kıbrıs’tan hiç söz etmedi. Asla kendini bir kahraman olarak lanse etme gereği duymadı.” şeklinde bir ifadede bulunmuştur; ancak Kıbrıs Türk halkının var olma mücadelesine şahit olanlar Kenan oygun’un TMT’yi yeniden ve daha güçlü örgütleyerek Kıbrıs Barış Harekâtı, KTFD ve nihayet KKTC’ne ulaşan sürecin gizli kalan başlıca aktörlerinden biri olduğunu iyi bilirler.

The logo consists of the letters "TCE" in a bold, white, serif font, with a small "TM" trademark symbol to the upper right of the "E". The text is centered within a solid red rectangular background.

zaman zaman kendisine “Komutanım bu yaşananlar sizinle beraber yok olacak. Bunları kitap haline getirmek lazım.” demesine rağmen o buna hiçbir zaman yanaşmamıştır.